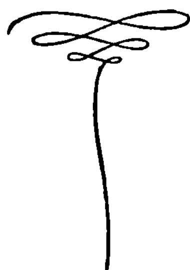
N. PETRAȘCU

VASILE ALECSANDRI

Domnului N. Iorga
Profesor Universitar,
N. Petrescu
București, 27 aprilie 1930

N. PETRAŞCU

VASILE ALECSANDRI

TIPOGRAFIA „BUCOVINA" I. E. TOROUŢIU BUCUREŞTI

SCRIITORI ROMÂNI

CONTIMPORANI

I

VASILE ALECSANDRI

V. Alecsandri

Generaţia lui Alecsandri deschide ochii în primul pătrar al veacului XIX, când Ţările Române îndurau tripla apăsare, fanariotă, turcă şi rusă, şi toate urmările decăderii cumplite din veacul XVIII.

Luminată la ideile de libertate şi de demnitate naţională ale Apusului, generaţia lui Alecsandri îşi consacră viaţa, la deşteptarea poporului român din letargia în care căzuse. Graţie patriotismului ei arzător, în mai puţin de 50 de ani, cele două ţări surori scuturară jugurile ce le apăsau, înfăptuiră Unirea, îşi recăpătară Independenţa, se desvoltară pe toate căile progresului, deveniră România liberă, conştientă de drepturile şi de menirea ei.

Alecsandri a fost un fruntaş al acelei generaţii, luând parte la renaşterea Ţării atât prin actele sale patriotice cât şi prin opera sa literară, care fu ea însăşi un patriotism poetizat, încarnând şi ilustrând sufletul epocei, o acţiune în cântec, înviorând paşii legionarilor Patriei.

Privită în mobilul inspiraţiei ei, adică în esenţa ei eroică, această operă ne obligă la o admiraţie şi o recunoştinţă fără rezerve. Micile ei neajunsuri literare sunt lucruri secundare; ele dovedesc mai mult caracterul epocei, cu zorul preocupării ei de căpetenie : statornicirea vieţii naţionale a Ţării.

I

VIAŢA LUI

După notele autobiografice, scrise de mâna lui şi păstrate în aıhivele Academiei Române, Alecsandri s'a născut „în luna Iulie 1821, în timpul revoluţiei greceşti" [1]). Ingroziţi de excesele acelei revoluţii, părinţii poetului se retrăseseră spre munţii Bacăului. Aici, se născu Alecsandri sub cerul liber, într'o trăsură cu care poposise şi care slujea acum drept locuinţa familiei. Sub căruţă era improvizată camera tatălui, iar mai la distanţă păzeau patru servitori înarmaţi.

Tot după autobiografia poetului, origina familiei sale ar fi din Italia şi anume din Veneţia. Origina această italiană, el o auzise în familie şi mărturisea că nu avea nici o dovadă în privinţa ei. Afirmările unora cari îi dau o altă origină, pe care el o respingea cu indignare, rămân numai ca simple afirmări neîntemeiate.

Tot încă după spusa lui Alecsandri, Bârladul ar fi fost primul oraş moldovenesc unde s'a oprit bunicul său, venit în ţară. Aci el ar fi trăit câtva timp ca neguţător de grâne şi

1) După alte indicaţii, între cari înscrierea lui ca student la Facultatea de Drept din Paris şi o mărturisire a lui Kogălniceanu, — cum că el ar fi fost cu doi ani mai mare decât Vasilică, — Alecsandri s'ar fi născut în anul 1819, an în care s'a născut şi Nicolae Bălcescu şi Nicolae Filimon şi probabil şi Bolintineanu. Data naşterii lui nu-i deci pe deplin stabilită, de altfel ca şi data celorlalţi doi mari poeţi români ai veacului XIX, Bolintineanu şi Eminescu. Noi, atât în privinţa naşterii lui Alecsandri, cât şi a altor puncte nesigure, am preferat datele poetului.

şi-ar fi măritat cele două fete. Mai pe urmă, el ar fi plecat la Iaşi, unde după câtva timp a fost numit sameş la Bender în Basarabia, pe atunci provincie românească. In Bender crescu al treilea copil al bunicului, tatăl poetului, până la vârsta emancipării, când se cobori din Basarabia la Târgu-Ocna, şi se căsători cu o domnişoară Cozzoni, asemenea de origină italiană.

Alecsandri a fost întâiul copil la părinţi pe lângă o soră şi un frate mai mic. Un tablou în ulei reprezintă la Mirceşti familia lui: pe bătrânul Alecsandri cu soţia şi cu ceilalţi doi copii ai lor. Tatăl poetului stă jos într'un jâlţ; om roşcovan, potrivit de statură, c'o frunte largă, cu ochii vii şi bulbucaţi, purtând barbă rotundă, giubea şi antereu. Lângă dânsul în picioare, copilul Iancu Alecsandri, drept, viu, frumuşel, în haine milităreşti de husar francez. La stânga, mama lui Alecsandri, tânără încă şi frumoasă, stând gânditoare într'un fotoliu, pieptănată după moda dela 1830 cu două cărări la mijlocul capului, cu părul negru şi bogat, atârnând buclat până deasupra urechilor, cu cercei lungi de diamante; pe cap o găteală albă, deasupra căreia străluceşte o diademă cu pietre scumpe; fruntea, albă şi naltă; sprincenile larg arcuite; ochii liniştiţi privind ca întrerupţi dela o amintire; în jurul gâtului, un colan de perle mari; rochia de mătase, prinsă cu o broşă la piept; corsajul strâns pe talie; mânecile cu trei rânduri de volane; foile rochiei căzând în falduri; piciorul în pantof de satin alb; în mâna-i mică cu inele în degete, ea ţine un portret al poetului absent; jos pe covor lângă picioare un căţeluş mic privind-o. Trăsăturile ei amintesc de-aproape pe ale lui

Alecsandri. Alături de dânsa, sora poetului, stând cu mâna-i frumoasă pe clapele clavirului, gingaşă şi tânără de tot, reproducând, cu graţiile tinereţii, figura şi corpul mamei ei; pieptănată şi îmbrăcată tot ca ea, dar ceva mai simplu şi mai modest, ea pare aprofundată în gândire sau în motivele unei bucăţi de muzică.

Tatăl lui Alecsandri a fost un om harnic şi deştept. El cumpără dela Nicolae Millo, unchiul artistului, moşia Mirceşti, zidi ceva mai târziu o casă în Iaşi, în Str. Sfântul Ilie, astăzi strada Alecsandri şi trecu prin diferite dregătorii până ce ajunse vornic.

Alecsandri şi-a iubit mult familia. Tatălui său îi închină cea dintâi carte de poezii *Doine şi Lăcrămioare*, cu dedicaţia : „Prea iubitului meu părinte, Vornic V. Alecsandri, închin aceste doine cu iubire şi recunoştinţă". Intr'o zi din anul 1842, când se afla la Leopold în Austria, întovărăşind pe tatăl său bolnav, poetul scria lui Ion Ghica gradul turburării sale în termenii următori: „Starea de nelinişte în care mă găsesc, m'ar împiedica să mă distrez chiar în Paris. Când mă apropii de tatăl meu, mă înspăimânt. Din nenorocire, doctorul e cu mine, căci altfel mi-aş pierde capul cu totul".

Pentru mama lui el a avut o adevărată pasiune. „Suflet nobil şi îngeresc", ea era o fire blândă, afectuoasă şi de o politeţă rară. Până la bătrâneţe, el tresărea cu gândul înduioşat la amintirea numelui ei de Elena :

...Tu porţi un dulce nume şi scump inimei mele,
Un nume ce-mi inspiră un cult dumnezeesc
Şi care mă încântă ca harpele din stele
Şi care-mi pomeneşte de mama ce jălesc.

Sora sa, era „o ființă grațioasă și inteligentă, căreia natura-i îngerească îi inspira un tact delicat în toate cuvintele și faptele sale, găsind expresii desmierdătoare cari dădeau glasului său o întonare mai dulce și mai armonioasă; ea se transforma în geniul mângâerii". Pe fratele lui, fost colonel în armată și agent diplomatic al țării în Franța, încă îl iubea și se știa iubit și dânsul de el. In o scrisoare din depărtări, Alecsandri îi scrie: „Iubite frate! De douisprezece ani acum, de când călătoresc prin deosebitele părți ale lumii, tu mă urmărești cu ochii și cu sufletul. Dulcea iubire de frați care ne leagă împreună, naște în inima ta o grijă tainică asupra soartei mele de călător. Deaceea preocuparea mea cea mai necontenită este de a-ți scrie din toate colțurile pământului... și să te îndemn a fi liniștit în privirea mea"...

Dacă, dela tatăl lui, Alecsandri a moștenit cuminţenia, seriozitatea și simțul de economie, dela mama lui, el a moștenit toate calitățile de inimă și distincție. Bunătatea-i extraordinară și aristocrația lui trupească și sufletească vor fi trăsăturile lui caracteristice. Până și dragostea și mila ei excesivă de animale le vom regăsi aceleași la Alecsandri.

Cei dintâi ani ai copilăriei poetului se petrecură la țară, la Mircești, unde văile, dealurile și poenile luncii s'au încrestat în mintea lui cu puterea impresiilor vârstei aceleia. In fața lor crește în sufletul său o dragoste de natură, simplă, adâncă și care rămâne aceeași pentru totdeauna. Iarna trăia la Iași, în casele părintești, având necontenit deasupra-i privirile mamei și familiei sale. Jocurile lui de copil, descrise într'o scrisoare

a sa intitulată *Porojan*, numele robului ţigan cu care a copilărit, erau: „Puia gaia", „Ţirca", smeul, agăţatul pe arbori după poame, împroşcarea evreilor cu pietre pe drum şi altele de felul lor. Dar ceeace îl fermeca peste măsură, erau poveştile năzdrăvane ale Gahiţei şi recitările de poezii populare ale lui Didică lăutarul, pe cari îi punea de i le repetau de zeci de ori.

Pe la 1827, când Alecsandri era de 6 ani, se arătă figura încruntată a unui dascăl, călugărul Gherman, acelaş care a vândut principelui Grigore Vodă Ghica manuscriptul lui Şincai. El stătea la Alecsandri acasă, unde veneau şi alţi câţiva elevi externi, între cari Kogălniceanu şi Millo. Invăţătura lui era ceaslovul şi psaltirea.

In anul 1829, Alecsandri fu dat în pensionul lui Cuénim, un ofiţer francez rămas în Iaşi de pe timpul trecerei lui Napoleon în Rusia. Sculat cu noaptea în cap la sunetul unui lighean de alamă şi ghemuit în o sală de studii pe catedră, Alecsandri ajunsese după câtva timp un copil abătut. Singurile lui momente de recreaţie ce-i păreau ca „cea mai scumpă petrecere", erau când se suia pe capra unei trăsuri vechi dintr'o şură spartă. De acolo, el privea cu melancolie „dealurile Socolei, mişcarea nourilor pe întinderea cerului, trecerea cârdurilor de cocoare prin aer, drumul vestit al Bordii ce ducea în ţara de jos şi mai ales orizontul albastru... orizontul necunoscut şi plin de o atragere misterioasă"... La Cuénim, poetul învăţă, în cei patru ani de studii ai pensionului, elementele gramaticei franceze, puţină limbă greacă, puţină istorie universală şi alte studii umanitare.

In toamna anului 1834, cam la vârsta de 14 ani, Alecsandri, după ce se împărtăşi dinaintea altarului, fu trimis la Paris. Cu ei erau şi Alexandru Cuza, Aga Mihalache, Nicolae Docan şi Panaite Radu, conduşi de către profesorul grec Filip Furnarachi. După douăzeci de zile şi douăzeci de nopţi de drum, în diligenţele împărăţiilor, Parisul se arătă ochilor minunaţi ai lui Alecsandri. Trebue să-l fi auzit cineva istorisind pentru a-şi face o idee despre impresia extraordinară ce făcu Parisul cu monumentele şi viaţa lui torenţială asupra sufletului unui copil venind deadreptul din fundul Moldovei. Stradele aliniate, lumina orbitoare, noaptea, gustul şi civilizaţia pariziană, îi lărgiră oarecum orbita ochiului, îl prefăcură şi-i întocmiră un suflet de o estetică, de o ordine, de o armonie ce se întâlnesc statornic în faptele vieţii lui ca şi în opera lui, până şi în scrisul caligrafiei lui frumoase ca mărgăritarul.

In anul întâi, el se pregăti cu profesorul Cotte pentru a intra la Sorbona. Cotte era un familiar al literaturii clasice. Impreună cu el, Alecsandri ceti pe Omer, Virgil, Oraţiu, pe Bernardin de Saint-Pierre, Rousseau, Chateaubriand, Lamartine, Hugo, aprofundând limba franceză. In 1836 el se prezentă la bacalaureatul în litere cu inima bătându-i. Profesorul de istorie îl întrebă: Cum se numeşte pacea care a pus capăt răsboiului de 30 de ani? Alecsandri n'o ştia şi rămase mut dinaintea profesorului. Dar momentul era suprem, dela el atârna soarta examenului. Prin o răscolire sufletească neînţeleasă nici de dânsul, îi veni în minte câteva cuvinte pe cari le auzise, repetate pe derost de elevii din pensionul Cuénim: „Pacea dela Vestfalia", şi le rosteşte şi el numai ca să

zică ceva.—„Prea bine!" îi răspunse profesorul, şi îi dădu bilă albă. „Mult am binecuvântat, zice poetul, pensionul lui Cuénim când am fost primit bacalaureat în litere".

— A doua zi, povestea Alecsandri, rar om mai mândru decât mine. Cei 16 ani şi momentul fericit în care mă aflam, îmi dădură în gând o aventură. Mă plimbasem pe bulevardele Parisului, privind în dreapta şi în stânga, îmbrăcat cu haine noui după cea din urmă modă; când, apropiindu-mă de Madelena, zării o tânără damă, ridicându-se într'un omnibus. Ideea de a o cunoaşte mai de aproape îmi trecu prin minte şi imediat mă ridicai după dânsa în omnibus. Aşezat în faţa ei, o priviam din timp în timp. Lucrul greu era că nu ştiam cum să încep vorba. Căutam o singură frază potrivită şi n'o găseam. Franceza mă simţise şi se uita la mine cu coada ochiului. Când intră conductorul cu biletele, ea se căută prin buzunare, se înroşi la obraz, se căută din nou şi, cu un surâs blând, începu să se scuze că n'avea bani la ea. Era momentul ca să es din eclipsa sufletească în care mă frământam, şi-i oferii graţios 15 bani, pentru cari ea îmi mulţumi înroşindu-se de mai multe ori. Eram atât de fericit! După câteva minute, ea se coborî privind la mine cu recunoştinţă. Mă coborîi şi eu şi începui s'o urmez. Dânsa se lăsă a fi urmată până acasă. La poartă ezitai un moment, dar rugat să intru, ridicai scara. Era într'amurg. Invitat cu bunătate, luai loc şi aşteptai în salonul de lângă intrare. Dar, în vreme ce fantazia mea începuse să brodeze fel de fel de închipuiri, deodată văd că se deschide uşa şi apare un domn palid, la braţul francezei, mulţumindu-mi cu gentileţă şi întinzându-mi cei

15 bani. In fierbinţeala aceea neaşteptată, nu ştiam dacă trebue să iau banii sau nu; eşii aiurit uitându-mă îndărăt cu cei 15 bani între degete. Noaptea m'au prins frigurile".

După sfatul tatălui său, el intră în facultatea de medicină, unde urmă un an fără nici o tragere de inimă. Se înscrise apoi la drept, unde nu găsi nici o plăcere în ariditatea materiei. Trecu în şcoala de poduri şi şosele, îşi puse şi aici toate silinţele să facă ceva, dar îi fu cu neputinţă şi părăsi studiile, dând cărţile de matematici lui Costache Negri. In urmă se consacră studiului literilor şi începu chiar a scrie versuri în franţuzeşte.

Alecsandri locuia în cartierul latin, pe atunci în toată vechea lui faimă. In zilele în cari buzunarele erau uşoare se ducea sub castanii Luxemburgului şi în Grădina plantelor. unde călătorea în lumea întreagă la vederea tuturor felurilor de animale. Ceeace-l atrăgea mai mult decât orice, era teatrul, pe care l-a iubit toată viaţa. El văzu la Paris pe Samson, pe d-şoara Georges, pe Rachel şi alţii, şi avea o admiraţie foarte mare pentru talentele lor. Alături cu teatru şi cu citirea poeţilor, el urmărea cursurile celebre ale câtorva profesori dela Sorbona, dar nu cu stăruinţă.

Cam pe atunci cunoscu el pe Costache Negri, cu care avea să lege frumoasa lor prietenie, — Costache Negri, a cărui familie apare în istorie pe la începutul veacului al XV, între cei 12 boeri mari, consilieri ai lui Alexandru cel Bun, El se întorcea din Italia unde studiase câţiva ani şi unde i se deşteptase iubirea de ţară la suferinţele italienilor desbinaţi şi subjugaţi. Negri era entuziast, plin de simţiri nobile, artist

în sufletul lui şi pe deasupra un tânăr frumos. Tot la Paris Alecsandri cunoscu încă şi pe Ion Ghica, deasemenea prieten bun, cu care ţinu o lungă corespondenţă până la sfârşitul vieţii. Convorbirile lor priveau de cele mai multe ori redeşteptarea politică şi culturală a ţării. Ei constituiră un grup de douăzeci de români, cari se vedeau des între dânşii şi chibzuiau asupra viitorului. Intâlnirile lor erau la Café Corneille şi la Café Precope; îşi comunicau scrisorile ce primeau din ţară, le comentau, le discutau. „In deosebi scrisorile lui Bălcescu, Ionescu şi Iancu Văcărescu", zice Ioan Ghica „erau mult apreciate". Ceva mai târziu se organizase între românii de acolo întruniri sistematice la Mavrocordat Ursul şi la Dumitru Brătianu, unde miji pentru întâia oară ideea Unirii. Pe de altă parte, descrierile pitoreşti ce făcea Negri despre Italia, aprindeau închipuirea poetului. La gândul de a vedea Italia, plină de amintiri măreţe, el era fermecat.

Cum făcuse trei ani de studii literare, după cei doui ani de ezitări şi încercări, poetul plecă în primăvara anului 1839 în Italia împreună cu Negri şi Docan. Pentru Alecsandri a călători a fost o mare fericire pământească. S'ar putea zice că naşterea lui în trăsură fusese ca un semn prevestitor. Ei văzură mai întâi Genua, Milanul, Veneţia, Florenţa. Veneţia uimi pe Alecsandri şi-i inspiră versuri frumoase. In Florenţa, el era în admiraţie în faţa lucrărilor artistice ce i se arătau la fiece pas; cu toate acestea văzându-le, gândul său se ducea la ţara lui: „Când o da Dumnezeu, va scrie el, să avem şi noi în Moldova un Rafael sau un Michel Ange, a căror reproduceri minunate să poată atrage ochiul şi laudele na-

ţiilor asupra noastră ? !... Nuvela *Buchetiera din Florenţa*, aventură amoroasă, avută de Costache Negri, e o amintire de atunci. Eroina din ea era o primadonă din Teatrul dela Pergola din Florenţa, care fermecă pe adolescentul Alecsandri. Ea era, zice dânsul, „O fiinţă albă şi cerească, o comoară de graţii, de tinereţe şi de poezie... cu glas dulce, limpede şi armonios ce pătrundea inima... Un nor de melancolie, flutura pe faţa sa palidă... Părul său negru şi lucios eşea în bucle unduioase de sub o capelă de pae şi se împrăştia în jurul gâtului său alb ca crinul. Ochii săi mari şi negri înotau într'un foc limpede şi misterios, prin care se zărea o înduioşare nemărginită. Gura ei legăna un zîmbet melancolic, talia sveltă şi delicată, mâinile sale mai fragede decât florile ce ţinea... Toate aveau o atragere ascunsă care-ţi aprindea închipuirea..." Negri, şi mai impresionat de frumuseţea ei, se amoreză de ea, şi avu a suferi atacuri noaptea din partea unui italian ce o iubea. Dar într'o zi, când ea scăpă de urmăririle acelui Otelo, se travesti şi intră într'un cazino după Negri şi Alecsandri împărţindu-le flori. In buchetul lui Negri, era un bileţel prin care îi dădea o întâlnire. In urmă au plecat câte trei la Roma. Pe tema acestor întâmplări, Alecsandri compune romantica sa primă scriere în limba patriei. Târziu încoace s'a descoperit, în volumul de manuscrise al poetului intitulat: *Fragmente* şi *Cugetări*, o copie după un bilet scris de buchetieră şi trimis împreună cu un buchet de flori, spre a fi depus la Târgu Ocna pe mormântul lui Negri: „Sulla tomba del defunto mio caro amico Constantino Negri, come sacro suvenire da parte di sua amica, — Giusepina. Firenze. 12 Marzo

1877". După ce vizită şi Roma, Alecsandri se îndrumă spre ţară şi se puse să scrie şi să lucreze la redeşteptarea poporului român.

Tinereţea e frumoasă mai totdeauna. Ea însă e şi mai frumoasă atunci când vine pe lume într'o epocă de reînviere naţională a unei ţări ce dă prilej de înălţare vieţii fiecăruia. Alecsandri intră în ţară tocmai în anul 1840 când un suflu de independenţă şi de libertate străbătea toate inimile tinere. In gândul lor nu era altă cugetare decât o patrie liberă şi unită. Iaşii în care se întorsese el, cu stradele lui, cu viaţa Moldovenilor în haine şi deprinderi orientale, îi apărură poetului ca o caricatură grotească. Casele, „harduchii vechi, nalte, strâmbe, mucede, cu pereţii afumaţi şi crăpaţi, cu ferestrele mici şi chioare, cu ştreaşinele putrede şi ascuţite, cu scările întunecate, cu ogrăzile mari şi pustii, cu grădinile pline de burueni sălbatice şi cu zidurile groase prin prejur". Locuinţele, „cuiburi de bufniţe, locuinţi de stafii ce te înfiorează şi unde ţi se pare că vezi zăcând câte un matuf gârbov cu ghigilic pe frunte, cu metanii în mână, care horcăeşte ocărând necontenit câteva ţigănci sdrenţuroase ce stau dinaintea lor". Pe strade „evrei zdrenţuroşi" umblând toată ziua prin noroiul proverbial al timpului, ori speculând în cârciume sau în locaşuri murdare patimile omeneşti ; „grecii, unşi de unt-de-lemn", în fundul băcăniilor, cu roşcove, măsline, piper şi altele ; „figura neagră a ţiganului fierar" strălucind la para focului ; „cafeneaua plină de fesuri mari şi de fustanele", între o „spi-

ţerie nemţească" şi „o tutungerie armenească", în faţa „unei cofetării italiene", a „unei modiste franceze şi a unui ceasornicar şviţeran". In faţa acestei capitale a Moldovei şi amintindu-şi Parisul, Alecsandri va exclama în cunoscutele-i cuplete:

> O. Paris dulce, oraş de viaţă....
> Dacă un tânăr a avut parte
> Să stea în tine măcar doui ani,
> Moldova-i pare pustietate
> Şi Moldovenii urangutani...

Acesta era aspectul de dinafară al lucrurilor. In saloanele societăţii ieşene, descrise de el şi unde distincţia şi spiritul lui atrăseseră atenţia tuturora şi mai ales a femeilor, aceeaşi înapoiere şi acelaş străinism pretenţios şi ridicol, înregistrat zilnic de ochii lui ageri.

La rândul lor, în judecata işlicelor şi giubelelor, tinerii ca Alecsandri ce se întorceau din străinătate în haine nemţeşti, păreau nişte batjocoritori ai celor strămoşeşti, nişte oameni fără de lege, porecliţi de ei „bonjurişti, duelgii, franţuziţi". Deşi cu gândul la poezie şi literatură, după dorinţa tatălui său ce a voit să-l vadă lucrând, Alecsandri fu numit şef de masă la casa pensiilor din Iaşi, unde stătu cinci ani de zile şi făcu multă dreptate bătrânilor şi suferinzilor,

In anul 1840, poetul debută ca prozator şi publică *Buchetiera din Florenţa* în *Dacia Literară* a lui Kogălniceanu. Peste un an, după obiceiul lui, de a fi bine cu toată lumea, publică câteva poezii şi în foile lui Asachi: *Spicuitorul moldo-român* şi *Albina românească*, în cea dintâi versuri franţuzeşti.

In 1842 moare mama lui, ce îl iubea atât de mult şi care, când venea câte un evreu să se plângă de pietrele cu cari îl împroşcase copilul ei, dânsa „îl dojenea ştergându-i încet fruntea de sudoare". Moartea ei în braţele lui, fu pentru Alecsandri o mare lovitură : în câteva zile el înălbi de durere şi se retrase la ţară, unde găsi o singură alinare suferinţei sale în duioşia doinelor şi cântecilor populare, descoperite ca o comoară în sufletul românului.

Imaginaţia lui începu să făurească ea însăşi stihuri. Fundează, în 1844, împreună cu Kogălniceanu şi Ion Ghica, foaia intitulată *Propăşirea*, cuvânt ce păru revoluţionar consulului rus, care ceru guvernului să intervină pentru a fi schimbat sau scos din capul revistei. Foaia apăru fără titlu. In ea scrise Bălcescu lucrarea sa asupra *Armatei române*, Alecsandri un număr de poezii ca: *Baba Cloanţa, Sora şi Hoţul* şi *Istoria unui galben*, Ghica articole ştiinţifice. La ea au colaborat, prin simpatia ce răspândea Alecsandri, mai toate numele literare ale timpului ca: Gr. Alexandrescu, Donici, Costache Negruzzi, Bolintineanu, Văcărescu. Puţin însă după apariţia ei ciuntită, guvernul o interzice cu totul. Intre acestea, poetul nostru intra cât putea mai mult în secretele limbei române; culese primele sale poezii populare, rimă bucăţi ca *Doină Doiniţă* şi altele în limba simplă dela ţară. Când apărură în reviste, *Doinele* lui, cu cuvinte şi obiceiuri săteşti, în anii 1843 şi 1844, stârniră mirarea şi decepţia saloanelor boereşti cari nu înţelegeau cum un poet se poate coborî atât de jos, pentru a-şi căuta inspiraţiile sale. Unele din cucoanele mai indulgente le găseau, ce e dreptul, poetice şi sincere, dar adăugau imediat :

„Ce păcat că sunt atât de ţărăneşti !" O singură fiinţă printre ele, ce avea să poarte poetului un sentiment profund, fu mişcată la cetirea lor până la lacrimi. Ea scrise lui Alecsandri, plină de entuziasm, felicitându-l fierbinte şi încurajându-l să urmeze pe calea ce apucase: Era Elena Negri. Poezia lui era o revelaţie literară şi socială, românul de jos se ridica prin graiul lui spre păturile de sus; clasele de sus se coborau spre popor, iar Elena Negri a favorizat acest pas de apropiere. „Elena N., zice Ion Ghica, în cartea sa *Scrisori*, ne susţinea în societate".

Alecsandri simţi în faţa ei farmecul inteligenţei şi graţiei femeeşti, cum nu mai simţise niciodată în viaţă-i. El scrie o mare parte din volumul lui de poezii amoroase, *Doine, Lăcrămioare* şi *Mărgăritărele*, întru slăvirea dragostei ce avu pentru această femee.

Pe Bălcescu un al treilea scump amic, Alecsandri îl cunoscuse tot prin anii 1844—45, când el, împreună cu alţii tineri de dincoace de Milcov, venea de petrecea ziua Sfântului Constantin şi Elena în grădina lui Costache Negri, unde se sărbătorea atât numele stăpânului cât şi a surorei sale Elena. In ajunul zilei se făcea vânătoare în munţi cu sute de gonaşi călări din sat, iar a doua zi se întindeau mesele mari în toată curtea, atât pentru stăpâni cât şi pentru săteni: lăutarii le întovărăşau; horele şi jocurile vesele le urmau. La vederea ţăranilor, a plăeşilor şi femeilor române, entuziasmul cuprindea pe tinerii oaspeţi; scopul patriotic a lui Negri, se împlinea şi sărbătoarea lua un caracter naţional, căci venea vorba de virtuţile strămoseşti, de viitorul, de unirea şi mărirea României.

Intre toţi tinerii, Bălcescu era cel mai înflăcărat în avântul lui. Alecsandri îl iubi cu o adevărată dragoste frăţească. Iubirea lui îl va urmări pretutindeni. Aşa, în 1851, când Bălcescu era bolnav la Hiera în Franţa, poetul îi va scrie cu îngrijorare: „Iubite Bălcescule, am vorbit cu prietena noastră despre nedumerirea ta în privirea surorii tale, şi am hotărît că cel mai înţelept este să nu depărtezi pe sora ta. Oricum să se găsească maicăta, trebue mai înainte de toate să o fereşti de griji supărătoare. Inchipueşti-ţi dar neliniştea ce ar cuprinde-o, când te-ar şti pe tine bolnav şi singur în străinătate. Inima sa de mamă ar fi necontenit turburată la ideea singurătăţii tale, căci de este ceva crud pe lume pentru un om bolnav este de a se vedea pe mâna străinilor. Aşa dar, nu cumva să faci greşala de a sili pe sora-ta să întreprindă un voiaj vătămător sănătăţii sale cât şi stării în care te afli acum. Soră-ta e gingaşă, delicată, şi cred că ea însă-şi are trebuinţă de o climă priincioasă şi de linişte. Asemenea tu ai trebuinţă de îngrijiri frăţeşti. Ţine-o dar lângă tine până în primăvară şi fii încredinţat că şi maică-ta va rămâne mulţumită, prin urmare va fi liniştită... Eu mă încred în tine şi aştept dela prietenia ta împlinirea dorinţelor mele.

Mă întrebi când mă pornesc din Paris? peste zece zile. Mă duc să încep jurnalul cel mult dorit, care va cuprinde câteva frumoase compoziţii a celor mai însemnate genii ale României. Scrie dar şi trimite-mi scrisorile tale ca să le dau pasport pentru hotarele nemuririi. Indată ce voi sosi la Moldova voiu căuta balada lui *Mihaiu Viteazul* şi ţi-oiu trimite-o întreagă sau în parte, cum mi-a pica la mână. De nu cumva

oiu descoperi-o, ţi-oiu fabrica eu una, care te-ar minuna şi tu vei trece-o de baladă populară... cu chipul întrebuinţat pentru compunerea călugărului *A. Rusu*... Sănătate".

In ziua în care — 1852 — Alecsandri primi veşti bune despre sănătatea lui Bălcescu, inima lui tresări de bucurie: „Iubite Bălcescule, nu-ţi pot spune bucuria ce m'a cuprins. când am primit scritoarea ta şi am cetit bunele ştiri ce-mi dai despre scumpa ta sănătate. Greu ţi-am purtat grija toată iarna aceasta şi multă frică am tras despre tine, dragul meu Bălcescule. Acea necontenită nelinişte a fost singura pricină a tăcerii mele. Crede-mă că adesea ori am voit să-ţi scriu şi m'am oprit temându-mă să nu te turbur prin tristeţea gândurilor mele. Dar acum eşti bine! Noroc bun să dea Dumnezeu!

Mă simt fericit de această ştire, par'că aş fi căpătat o lume întreagă, căci te iubesc ca pe un dulce frate, şi aş voi să împart cu tine zilele şi sănătatea ce-mi sunt hotărîte de soartă. Totul acum este să te cauţi, să te îngrijeşti tu însuţi de tine, dacă vrei să ne dai nouă prietenilor cari te iubim cea mai bună dovadă de dragostea ce ne porţi. Ai trăit destul de capul tău, mai trăeşte şi pentru noi, de capul nostru, auzi?... Sănătate".

Credinţa lui Bălcescu că se însănătoşise era o iluzie.

In 1845, Alecsandri făcu prima lui călătorie în Orient, la Constantinopol, Prinkipo, Asia Mică, de unde se întoarce după câteva luni încântat şi plin de impresii, pe cari le va sămăna în descrieri frumos colorate de poezia şi lumina Orientului.

Intre acestea soseşte anul 1847, când începuseră să fiarbă ideile revoluţionare ale lui 48. Nemulţumirile creşteau şi cu cât ele creşteau mai mult, cu atât stăpânirea voia să le înăbuşe prin exiluri şi surghiunuri. Alecsandri scrie atunci *Deşteptarea României*, strigăt ce răsună în tot neamul românesc, înflăcărând inimile. Actele şi urmările revoluţiei dela 48 din Moldova sunt ştiute. Autoritarismul lui Mihai Sturza aţâţă spiritele. Tinerii se sfătuiră între ei şi stabiliră revendicările ce cereau stăpânirii. Alecsandri le redactă. Ei le prezentară Domnitorului care refuză să primească pe unele din ele. Delegaţii, în frunte cu Rola, cumnatul poetului, eşiră nemulţumiţi declarând că poporul îşi va face singur dreptate... Dar poporul, nepregătit, nu răspunse la aşteptările reformatorilor. 17 dintre ei fură proscrişi, între cari şi Alecsandri. El se retrase la ţară cu iluzia de a răscula sătenii şi a se întoarce în capul lor la Iaşi. Aici, un episod nostim, descris de Alecsandri şi petrecut la Hangu, moşia Cantacuziniştilor. Găsind adunaţi în curte vr'o două sute de ţărani, poetul voi să-i convingă de spiritul nou al timpului şi să-i prefacă în revoluţionari. Era înspre seară. In vale, Bistriţa vuia pe bolovani, iar pe cărările de pe coastele dealurilor şiruri de plăeşi se ridicau spre curte la strigătul unui bucium. Ţăranii se strânseră împrejurul lui Alecsandri. Intr'un elan călduros, el le vorbi de libertate, egalitate, fraternitate şi când voi să încheie şi să-i hotărască să pue mâna pe arme, îi întrebă tare: „Ei bine... aţi aflat ce s'a întâmplat la Iaşi?" Ţăranii cari din discursul poetului nu prea pricepuseră mult, se uitau unul la altul, scărpinându-se în cap, iar un vânător nalt şi spătos,

anume Crețu, răspunse: — Am aflat... cică Vodă a prins pe ciocoi și le-ar fi tras o sfântă de bătae". Un hohot de râs răsună în toată roata țăranilor... Alecsandri, nu se descurajă și începu din nou să le facă istoria zilei dela 28 Martie: Vorbi iar despre drepturile omului, pe cari boeri voiră să le apere la Iași, de libertatea gândirii și a presei, de desființarea privilegiilor, de ceeace pătimiră boerii înșelați, prinși, legați, târîți pe strade și închiși... Alecsandri nu sfârși bine fraza, când un bătrân cărunt îl întrerupse întrebându-l: — Pentru ce s'au răsculat boerii, domnule! — Pentru ca să scape țara de o Domnie tirană, răspunse el. — Hm!, clătină din cap bătrânul, schimbarea Domnilor bucuria nebunilor". La vorbele acestea, poetul nu mai găsi cu cale să mai continue. Țăranii erau indiferenți; pe de altă parte ei urau mai mult pe ciocoi decât pe Domn, care era mai departe de dânșii.

Alecsandri știea de altfel sentimentul țăranilor față de boeri de mult. Incă cu șase ani mai înainte, în 1842, el scriea amicului său Ghica:

„De câtăva vreme prostimea a prins gust să se joace de-a stăpânii, adică țăranii au început a înțelege că numărul face puterea și că un boer e în stare de a primi cu tot atâta gratiozitate ca și un țăran loviturile de băț ce ar binevoi să se ostenească cineva de a i le administra. Avem mai multe exemple: Unchiul lui Kogălniceanu (Ioan), care a mai avut deja o bună lecție pe timpul răsculării țăranilor când cu ocupația rușilor, a primit acum un nou perdaf. Conaki a scăpat ca prin minune de o astfel de sărbătorire, și la bâlciul dela Fălticeni,

un anume Kneazul Cantacuzin a primit prețiosul dar al unei bătăi demne de titlul ce poartă".

Scopul revoluției fusese frumos. Tinerii voiau să treacă dela un guvernământ oligarhic la unul democratic. Ei nemaiputâd suferi vechile deprinderi autoritare și vechile așezăminte înapoiate, încercară să le schimbe dintr'o dată. Dar ideile și principiile de stat, folositoare și potrivite țărilor înaintate, n'au putut fi încă înțelese atunci la noi.

Surghiunit, Alecsandri părăsi țara intonând *Adio la Moldova*. Trecu în Transilvania, la Brașov, unde se întâlni cu alți emigrați, între cari C. Negri și Iancu Alecsandri, și publică în *Foaia pentru minte...* mai multe poezii patriotice. De aci, poetul plecă la Cernăuți, unde fu ocrotit de familia Hurmuzachi și scrise în revista *Bucovina* alte articole și poezii patriotice. Ales secretar al comitetului revoluționar de acolo și însărcinat cu o misiune, el se duce în Franța. Pribegia, zugrăvită de alții ca un martiriu, e descrisă de Alecsandri cu culori mai blânde, ironizată chiar, fie că el a fost mai norocos decât alții, fie că era mai sincer. Tot atunci scrise articole prin gazetele franceze: *National, Temps, Courrier d'Orient* și altele. Intors la Constantinopol, regăsi pe tatăl său, pe Ion Ghica și pe Negri, plânse moartea lui Romalo, alt prigonit român și fu ales de emigrații din Brusa ca reprezentant al lor. Revenit la Paris, colaborează la *România viitoare*, organul emigraților din Paris, al cărui *cuvânt înainte* îl scrise el. Ceva mai târziu publică în franțuzește *Baladele* c'o prefață entuziastă de Ubicini.

Intre acestea cei 28 de ani ai lui Alecsandri, înăbușiți oare-

cum câtva timp de gândiri serioase, căutară să se răsbune asupra lui. La o întoarcere a sa în ţară, cunoaşte pe tânăra Mărgărita, şi începe s'o iubească; dar împrejurările i-o răpesc după doi ani de speranţe, de făgăduinţi şi de aşteptări zadarnice, şi el rămâne sdruncinat, rătăcit sufleteşte: uşurarea n'o văzu decât în o călătorie lungă. Şi cum Spania îl ispitise de mult, plecă într'o zi de vară din anul 1853, la Biaritz, unde luând o baie în mare şi ciocnindu-se înot cu un englez, leagă cunoştinţă cu el şi fac împreună călătoria în Spania. Vizitează în căruţă de poştă, pe drumul ce lungeşte Pirineii-de-Jos, mai întâi Tuluza, apoi Nim şi Marsilia; şi de unde aveau de gând să vadă la început toată coasta Spaniei cu Barcelona, Valenţa şi Gibraltarul, îşi schimbă planul şi-o iau deadreptul spre Gibraltar ca să vie pe urmă prin Spania. Călătoriile lui erau fără plan stabilit de mai înainte, lăsându-se la voia, „capriciilor vremelnice ale închipuirei, liber de orice înrâurire străină", abătându-se azi din calea dreaptă, rămâind mâine săptămâni întregi într'un loc, unde o impresie plăcută îl reţinea, rătăcind când spre apus, când la răsărit, când pe mare, când pe uscat. Iar pe cei ce-şi alcătuesc cu precizie planul călătoriei „şi se jertfesc de bună voe unui ţel întocmit, după arta geografică", pe aceia îi socotea, „ca pe nişte curieri însărcinaţi de a se purta pe ei însişi, cum ar purta pachete dintr'un loc într'altul".

In 23 Septembrie se îmbarcă pe marea Mediterană. La 27 Septembrie zăreşte stânca Gibraltarului. De aici se îndreaptă spre Africa şi vede Tangerul, Tetuanul, Marocul; apoi se întoarece în Spania; trece dela Cadix la Sevilia pe râul Gua-

dalcuivir, dela Sevilia la Cordova, la Grenada, la Harcu, Val de Penas, Arguez, Madrid; revede Franţa, şi se întoarce în ţară.

In iarna anului 1854 proectează fundarea *României Literare*. La ea au colaborat vechii săi amici literari: Gr. Alexandrescu, Bolintineanu, Bălcescu, Voinescu, Ioan Ionescu, Kogălniceanu, Costache Negruzzi, Al. Odobescu, Ralet, Russo, Costache Negri, Greceanu şi alţii. Ioan Ghica era pe atunci absent în calitate de Beiu la Samos. Alecsandri nu voi să lase străin de noua sa publicaţie pe bunul lui amic şi îi adresă o scrisoare la Samos rugându-l să iee parte printre colaboratori.

„Moşule dragă,

E prea adevărat că sunt în capul unei foi care apare sub titlul de *România Literară;* e încă adevărat că sunt deja 6 luni de când sufăr de durerile facerei, graţie acestei publicaţii. Cu mare ce am putut naşte 24 de numere. Ţi le trimit, potrivit cu dorinţa ta, dar cu condiţie că vei tăia din orele tale de prinţ domnitor, spre a-mi scrie oarecari articole, căci aş fi contrariat de a nu vedea numele tău în *România Literară,* cum a figurat şi în *Propăşirea*.

Adu-ţi aminte, scumpul meu moşneag, că ţie, lui Kogălniceanu şi mie datoreşte România cea mai bună publicare periodică care a apărut după renaşterea literilor la noi, şi, precum, „noblesse oblige", talentul obligă asemenea. Pe lucru

dar, vechiul meu colaborator, trimite-mi descrierea insulei Samos, sau altceva. Orice ar produce condeiul tău va fi bine venit şi va primi o ospitalitate curat princiară în foaia mea"...

Revista apăru în Ianuarie 1855. Alecsandri scrise în ea călătoria sa *Dela Baiona la Gibraltar, Un salon din Iaşi, Melodiile româneşti* şi alte bucăţi în proză, iar ca poezii: *Anul 1855*, urare de renaşterea unei ere mari, *Pasărea Mării, O Noapte la Alhambra*, etc. Ea a fost suprimată de guvern peste un an dela apariţie, în Decembrie 1855.

In acelaş an izbucneşte răsboiul Crimeei. Impins de gândul revederii Basarabiei la sânul Moldovei ca şi poate de dorul de a vedea lucruri extraordinare, Alecsandri se duse la teatrul răsboiului şi se alătură pe lângă statul major francez. Vizitează Sevastopolul şi întăriturile lui, cunoaşte pe Generalii: Bazène, Larochefoucauld, Guise, Bauche, se apropie de puncte periculoase, vede o bombă spărgându-se alături. Din scrisorile-i de acolo respiră admiraţia lui pentru gloria răsboinică şi pentru naţiunea franceză, pentru bravura soldaţilor ei, şi devotamentul şi curajul comandanţilor. Ziua luării Turnului Malakoff de către mareşalul Pélissier se întipări adânc în sufletul lui. Dezastrul armatelor Europene, în faţa acestui Turn Malakoff la 18 Iunie, când s'au stins mii şi mii de oameni, l-a zugrăvit el în poezia sa *La Sevastopol*. Se ştie că Pélissier voind să dea o revanşă francezilor şi englejilor cu prilejul acelei zile, — aniversarea bătăliei dela Vaterloo, — grăbi atacul asupra Malakoffului şi suferi cea mai sângeroasă înfrângere ce s'a putut vedea.

Tot în acelaş an 1855 [1]) moare tatăl lui Alecsandri. Cea dintâi faptă a fiului moştenitor al Mirceştilor, fu un act de liberalitate: desrobirea ţiganilor părinteşti. Veniţi la noi încă de pe timpul lui Alexandru cel Bun, ţiganii ajunseseră a fi consideraţi ca nişte vite de turmă, „îngenunchiaţi sub biciul plumbuit al nazirului. vânduţi la mezat, despărţiţi cu violenţă de părinţii şi copii lor". Ideea desrobirei lor se arătase de mai mult timp. Un vot al Camerei Naţionale o pusese în parte în aplicare în 1844, desrobind numai pe ţiganii Statului. Alecsandri eşi într'o dimineaţă în balconul dela Mirceşti şi adunând pe toţi ţiganii, le strigă, că de acum înainte sunt liberi şi că pot să meargă ori unde vor voi. Bucuria lor, o bucurie instinctivă, se manifestă prin exclamaţii sălbatice, prin sărituri, prin jocuri, prin chiuituri. Câţiva din cei mai bătrâni începură însă a plânge şi a se ruga de vechiul lor stăpân să nu-i lase pe drumuri pradă greutăţilor vieţii; dar zgomotul celor voioşi acoperi plânsul acestora. Ei porniră deci unii într'o parte, alţii în alta şi umblară aşa vreo 6 luni, când se întoarseră cu toţii înapoi, de astă dată mai goi şi mai bolnavi decât mai înainte.

Numele lui Alecsandri apare, de aci în colo, tot mai mult pe actele însemnate ale ţării. Aşa, sub domnia lui Grigore Ghica, numit Domn în Moldova de Turcia şi Rusia, îl întâlnim pe petiţia din Februarie 1856, adresată Domnului, prin care se cerea unirea Principatelor române. El făcu cu ocazia

1) După alţii în 1854.

aceea o improvizare poetică cu titlul: *Sub un Castan*, prin care fixa data şi locul acelei petiţii:

Sub acest măreţ castan,
Noi jurăm toţi în frăţie,
Ca de azi să nu mai fie
Nici Valah nici Moldovan...

Când cu faimoasele alegeri falsificate ale Caimacanului Vogoride pentru Divanul Ad-hoc, Alecsandri, împreună cu alţi proprietari din Bacău, declară către Preşedintele adunării electorale că nu ia parte la alegeri din cauza nedreptăţilor ce se săvârşiseră cu facerea listelor. Alegerile fiind casate şi făcute din nou, el fu ales deputat al Bacăului. Numit apoi secretar de Stat al Moldovei, poetul dădu în toate ocaziile dovadă de spiritul său liberal şi de fineţă diplomatică. Primind două petiţii prin cari semnatarii cereau aprobarea publicării foilor politice literare, *Timpul, Zimbrul şi Vulturul*, nu numai că le aprobă, dar şi explică în termeni frumoşi aprobarea foilor „că este o datorie sfântă ca guvernul să le încurajeze". Tot pe atunci, consulul Austriac Lannoy refuzând să vizeze paşapoartele româneşti, date în numele „Principatelor Unite" — conform convenţiei din Paris — Alecsandri îi adresă o notă plină de demnitate şi de tact, vrednică de a fi subliniată.

„Avant de terminer, zicea nota lui la sfârşit, je soussigné, désireux de conserver la plus complète harmonie entre l'honorable Agence Impériale et Royale et le Gouvernement local, viens plaider encore une fois en faveur des personnes qui

attendent les visas de l'Agence. Ces personnes pourraient éprouver des torts considérables par suite des entraves qui les retiennent sur place; et si, plus tard, des réclamations de dommages intérêts venaient à surgir, ces réclamations devraient retomber, comme de juste, à la charge de l'honorable Agence et nullement à celle du Gouvernement local, celui-ci ayant fait délivrer sans difficulté des passeports en bonne et dûe forme et s'étant placé ainsi a l'abri de toute responsabilité.

Dans l'espoir que l'honorable Agence reviendra sur une décision qui porte en elle-même le germe de complications facheuses, le soussigné prie Monsieur l'Agent d'agréer, etc."....

In cele din urmă, agentul Austriac, cu toată încăpăţinarea lui îndelungată, trebui să cedeze.

In 1857, moare prematur sora poetului, măritată de curând cu căpitanul Rolla. El dedică memoriei ei scumpe poezia intitulată *Surorei mele* ce sfârşeşte cu versurile :

Dusu-te-ai, o! blândă stea,
Dulce surioara mea!
Şi-ai luat în zborul tău
Dorul sufletului meu!...

Tot în anul acela poetul, după îndemnul Consulului francez Place, scrie *Hora Unirei*, care entusiasmă toată Românimea.

In divanurile Ad-hoc din 1858 arătându-se dorinţa poporului român în sensul unui guvernământ naţional şi fostul Domn Mihail Sturza, voind cu orice preţ să pue mâna pe tronul Moldovei, Partida naţională independentă luptă contra lui. Ea căuta să găsească un român demn de înalta situaţie

a tronului. Intrunirile se urmau. Condiţiile pentru a fi *domn*, după convenţia dela Paris, erau: să fie român, în vârstă de 35 ani cel puţin, să aibă un venit funciar de 3000 galbeni şi să fi fost 10 ani funcţionar sau deputat. Mai multe nume umblară pe buze. Numele lui Alecsandri, care refuză din capul locului, fu asemenea citat. Se ştie că cei din urmă rămaşi fură Negri şi Cuza. Dar Negri auzind, adresă poetului, membru în comitet, o scrisoare de refuz, începutul căruia suna astfel:

„Iubite Vasilică, am auzit că vre-o câţiva din prietenii noştri ar fi gândit şi la mine pentru a mă însemna în numărul celor de pus înainte pentru viitoarea domnie, atunci chiar când voi ştiţi cu toţii că pe lângă altele, apoi îmi lipsesc netăgăduit şi multe din însuşirile prescrise de noua constituţie pentru a ajunge legal la o aşa treaptă...

Crezând că aceasta ar fi un adevăr, totuşi nu am alta de zis, decât că rog pe prietenii noştri hotărâtor să înlăture asemenea combinare pe care nici într'un chip nu o pot primi"...

In urma scrisorii acesteia, se fixă, în ziua de 3 Ianuarie 1859, numele lui Cuza, iar la 5 Ianuarie 1859 el fu ales Domn în aclamaţiile întregei ţări. Cât despre Mihail Sturza, dânsul rămase numai cu arcurile de triumf ce le înălţase pe strade, împodobite în frunze de stejar cu iniţialele M. S. V. (Mihail Sturza Voevod), pe cari însă părintele Vârnav, un independent-unionist, le interpretă şi le explică poporului ca

puse de ei în ciuda lui Sturza şi că ele însemnau: *Mai Stăi Voinice.*

In 24 Ianuarie 1859, Cuza fu ales şi în România de dincoace de Milcov, căci convenţia dela Paris nu prevăzuse cazul alegerii aceleeaşi persoane şi deci nu-l prohibise. Unirea care fu instinctiv un sentiment naţional, un principiu de salvare contra tuturor intrigilor, deveni atunci un fapt. Ea răspundea la toate speranţele şi înăbuşea atâtea zizanii şi veleităţi. Mai mult, întâmplarea făcu că ea era personificată printr'un Domn cu sentimente frumoase, cu iubire de ţară, entuziast şi romantic el însuşi ca şi timpul său.

Câteva zile după alegere, Alecsandri fu trimis în străinătate, ca reprezentantul Principelui Cuza, c'o scrisoare spre a lucra la recunoaşterea Domnului Unic în amândouă principatele. Negri fu trimis la Constantinopol în acelaş scop. In scrisoarea ce Prinţul român adresa celor şapte puteri europene era adăugată, pe lângă cererea recunoaşterei, şi declaraţiunea următoare din parte-i : „Deşi pe tronurile Principatelor Unite, sunt gata a depune ambele mele coroane pe fruntea unui Principe străin, dacă marile Puteri ar voi să realizeze dorinţele naţiunei române exprimate de Divanurile Ad-hoc în 1858". In Februarie 1859 Alecsandri ajunse la Paris, unde se torcea atunci firul politicei Europene de Napoleon III-lea, Impăratul Francezilor primi pe Alecsandri cu multă bunăvoinţă. Iată relaţia dată de poet asupra acestei audienţe ce avu loc în Pavilionul Orologiului din Palatul Tuileriilor.

...„Trecui prin două saloane mici, zice dânsul, şi mă găsii în prezenţa lui Napoleon. Maestatea sa făcu doui paşi spre mine,

în vreme ce mă închinam şi zise cu bunătate: Domnule Alecsandri, am aflat cu mulţămire sosirea d-tale în Paris. Cred că-mi aduci veşti bune din Principate". Glasul plin de blândeţe, zâmbetul încurajator, căutătura binevoitoare cari împreunară cuvintele Impăratului, alinară pe loc neastâmpărul inimei mele... Impăratul luă din mâinile mele scrisoarea autografă a Prinţului Cuza, se puse pe un jilţ de marochin aproape de biurou, şi-mi făcu semn să şez alături pe un scaun.... Sfârşind cetirea scrisorii domneşti, Impăratul se întoarse spre mine cu un aer de satisfacere şi zise: „Simt o mare simpatie pentru naţia română şi pentru Domnul Cuza, şi văd cu mulţămire că nu m'am înşelat când am judecat cauza Principatelor demnă de sprijinul Franţei. Actul patriotic ce a-ţi săvârşit de curând prin înălţarea unui singur om pe ambele tronuri al Moldovei şi Valahiei, tactul politic ce a-ţi probat săvârşindu-l, îmi dau încredere că meritaţi viitorul ce aspiraţi. Nu-mi rămâne decât a vă felicita şi a vă asigura că ajutorul Franţei şi simpatiile mele nu vă vor lipsi pe calea înţeleaptă ce a-ţi apucat".

La aceste cuvinte măgulitoare, Alecsandri a răspuns, cum situaţia şi înţelepciunea lui îi impuneau. El atinse continuu amorul propriu al Monarchului, declarându-i că prinţul Cuza doreşte să fie cel întâi locotenent al Maestăţii sale în Orient. Impăratul, măgulit, nu numai că îmbrăţişă cauza noastră faţă cu puterile Europei, dar ne dărui 10.000 de puşti cu capsule şi promise a ne trimite ofiţeri superiori şi oameni destoinici în ale armelor. Câteva minute în urmă, câştigat din ce în ce mai mult, Napoleon promise încă două baterii de artilerie, precum şi sprijinul lui la un împrumut de 12000000 lei de care

ţara avea trebuinţă în noua ei organizare. Alecsandri, arătând pe o hartă suveranului Franţei configuraţia şi întinderea ţărilor române, vorbi cu căldură despre calităţile pământului nostru, despre istoria românilor şi altele. El părăsi pe Napoleon după o lungă audienţă cu mulţumirea celui mai deplin succes.

Din Franţa Alecsandri trecu în Anglia. Aci fu primit de Lordul Malmesbury, însă ca persoană particulară, nu cu caracter oficial, fiindcă Anglia se ţinea la litera convenţiei din Paris, care cerea *doui* domni pentru Principatele Unite. Alecsandri a căutat să-l convingă că în intenţia românilor este de a respecta cât mai mult voinţa puterilor garante şi nu de a o contraria, asigurare ce îmblânzi atitudinea Lordului.

La întoarcerea sa din Londra, revăzu pe Napoleon, şi, între alte persoane de distincţie, cunoscu pe poetul Lamartine, care îl impresionă mult prin conversaţia sa „dulce şi armonioasă, prin ideile şi simţirile lui sublime".

După Franţa şi Anglia, urmă vizitarea Italiei. Aci regăsi pe Generalul Lamarmora, pe care îl cunoscuse în Crimeea la luarea Sevastopolului; văzu pe Contele Cavur, şi în urmă fu primit de Victor Emanuel, „regele galantom".

Italia lupta atunci pentru neatârnarea ei contra Austriei. Alecsandri merse şi aici pe câmpul de luptă şi improviză poezii ca *Pilotul,* (Cavour), *La Palestro, La Magenta,* etc.; scrise pe câmpul de luptă chiar.

In urma intervenirii lui pe lângă Curţile Europei, cauza română a câştigat, şi-a realizat scopul. Sinceritatea cuvintelor, entuziasmul ideilor sale, sentimentul lui patriotic au contribuit mult, au hotărît chiar izbânda.

In misiuni, Alecsandri era un trimis extraordinar, în ţară el avea titlul de ministru al afacerilor străine, dela formarea celui întâi minister al lui Cuza sub preşedinţia lui Vasile Sturza. Acel minister însă durează puţin şi fu chemat să-l înlocuiască Ion Ghica, amicul lui Alecsandri, ca om imparţial şi străin de coteriile locale. Noua combinaţie a lui Ghica, în care poetul nostru rămâne tot ca ministru de externe, dură iar puţin, 47 de zile, căzând victima intrigilor din Iaşi. După Ghica, formă cabinetul Iepureanu, în care Alecsandri continuă a rămâne ministru, deşi era tot absent. Dar nici Iepureanu nu ţinu.

In Valahia se urmau cam aceleaşi lucruri. După ministerul Kreţuleştilor, ce suspendase foia *Românul* şi restrânsese libertatea întrunirilor publice, fu chemat ca prim ministru la Bucureşti Ion Ghica, în combinaţia căruia Alecsandri nu se putea să lipsească; el fu ministru de externe ca şi în Moldova. Sub noul minister se dădu un decret domnesc din 15 Octombrie 1859 care prescrie aducerea osemintelor a doi patrioţi martiri, N. Bălcescu şi I. Voinescu. Decretul era contrasemnat de Alecsandri. In el se zicea: „Oamenii ce se jertfesc pentru o idee măreaţă şi folositoare omenirii; acei ce-şi dau viaţa pentru binele şi gloria patriei lor merită recunoştinţă şi respect. Dorinţa noastră este dar ca cenuşa lui N. Bălcescu şi a lui I. Voinescu, morţi amândoi în amarul exilului, unul la Palermo şi celălalt la Paris, să fie adusă în sânul ţării Româneşti. Vă invităm, Domnilor miniştri, a lua măsurile cuvenite pentru îndeplinirea acestei sfinte datorii către memoria acelor doui vrednici români, precum şi pentru adunarea şi publicarea manuscriptelor lui N. Bălcescu".

Se ştie că profesorul de istorie şi oratorul Nicolae Ionescu, trimis la Palermo după rămăşiţele marelui istoric român, a aflat numai că el fusese înmormântat în groapa obştească din cimitirul Rotoli şi deci nu i-a fost cu putinţă de a-l regăsi.

Puţin în urmă, Alecsandri, desgustat de intrigile şi schimbările politice, se retrage pentru totdeauna la Mirceşti. Aci, el se întâlni iar cu poezia, vechea lui prietenă, de care nu se mai despărţi, şi, în 15 zile numai din toamna anului 1860, scrise, „prins de frigurile dramatice": *Lipitorile satelor,* dramă în patru acte, *Sgârcitul risipitor,* dramă în 4 acte, *Satul lui Cremene,* farsă într'un act, *Retogradul şi Demagogul,* cânticele comice. In 1862 îşi imprimă într'un volum o parte din poezia populară culeasă în decursul mai multor ani. După aceea el compuse încă, trăind continuu la Mirceşti, cele mai multe cânticele comice alcătuind o galerie întreagă *Şoldan Viteazul, Mama Anghelușa, doftoroae; Herşcu Boccegiul, Piciu Cărucerul, Paraponisitul, Napoilă, Gură Cască, Cucoana Chiriţa,* minunatele şi plinele de sentiment melancolic, sub faţa lor comică: *Barbu lăutarul* şi *Surugiul,* etc., cari ne dau, în trăsături caracteristice, ipostazele vieţii de atunci.

Odată cu maturitatea şi cu această a doua viaţă contemplativă a lui, inspiraţia lui Alecsandri se lărgea, gândirea devenea mai adâncă, forma în care era pusă mai îngrijită. In zilele de tinereţe, el scrisese *Doine, Lăcrămioare* şi *Mărgăritărele,* acum scriea *Pasteluri, Legende, Cântece Ostăşeşti, Drame.* In Pasteluri, Alecsandri va răsfrânge seninătatea naturii şi vieţii câmpeneşti. In poeme, versul va creşte, se va îmbărbăta mai mult

şi va ajunge, pentru întâia oară, în *Dumbrava Roşie,* la înălţimea poeziei epice. Drama îşi va lua un alt sbor mai semeţ şi va deveni istorică şi în versuri, ca *Despot Vodă, Fântâna Blanduziei, Ovidiu.*

Deşi retras la ţară, el nu scăpă din vedere însă nici un eveniment naţional, nici un fapt de interes obştesc. In anul 1870 avu zile de profundă tristeţă la auzul năvălirii germane în Franţa, în ţara „iniţiativelor mari şi leagănul libertăţilor nobile". Poporul German, pe care instinctiv nu-l iubise niciodată, îi apăru atunci oribil. Dar speranţa că Franţa se va reface şi că din nenorocirea aceasta va eşi mai mândră ca niciodată, nu-l părăsi. Ba chiar în pastelul *Căderea Rinului,* el o spune cu siguranţa unui profet.

...O Francie iubită,
Pe-un pod imens de aur păşind spre-o nouă viaţă,
Trecut-ai peste râpa de duşmani pregătită.
O lume 'nfiorată de soarta-ţi mult fatală
Crezu 'n a ta peire! Dar tu ca Rinul Mare,
Urmezi, victimă sacră şi demnă de-admirare,
Menirea ta sublimă şi providenţială !...

Anii aceştia de producere intensivă, Alecsandri şi-a publicat scrierile sale în *Convorbirile Literare* din Iaşi, organul Junimei. Legătura lui însă cu Junimea a fost mai mult aparentă. Junimea a îmbrăţişat pe Alecsandri fiindcă numele lui i-a adus prestigiu. Alecsandri a primit îmbrăţişarea Junimei, fiindcă revista ei, *Convorbirile,* i-a părut o foaie serioasă. Dar cam aici se mărginea totul. In realitate, între Alecsandri şi Junimea, erau deosebiri fundamentale de vedere şi de simţire. Opera lui

Alecsandri toată, prin ţelurile ei naţionale, e o negaţie a teoriilor Junimiste. Afară de asta, Alecsandri era un reprezentant strălucit al spiritului latin, în vreme ce Junimea a fost mai mult o derivare a gândirii germane. Deaceea Alecsandri nici n'a fost un adept propriu zis al Junimei şi nici un colaborator exclusiv al *Convorbirilor*, ca ceilalţi junimişti. Cu reputaţia lui câştigată dinainte, el plana pe deasupra „direcţiilor" literare, in o regiune mai înaltă, de românism larg, scriind în mai toate revistele epocei, până şi in acelea pe cari le combătea Junimea, cum era *Columna lui Traian* a lui Haşdeu. Ceva mai mult, din manuscrisele sale reese că prin 1870, el era pe punctul de a scoate o revistă literară personală, revistă ce însă n'a apărut.

In 1871, aflând că poetul Bolintineanu e greu bolnav şi că G. Sion organizase o loterie spre a uşura viaţa suferindului poet, Alecsandri trimise, mişcat, lui Iacob Negruzzi o scrisoare, din care se vede odată mai mult nobilele lui sentimente :

„Iubite Domnule Negruzzi, aflu din jurnale şi din scrisori particulare că Bolintineanu se găseşte în cea mai tristă stare a sănătăţii şi în cea mai complectă mizerie. Din cauza lipsei, poetul cel mai poet din Valahia, este ameninţat a-şi închide ochii la spital. Ar fi o ruşine pentru noi să lăsăm a fi pradă mizeriei un om care a vărsat pe altarul patriei sale toate comorile sufletului, inteligenţei şi geniului său.

D-l Iorgu Sion a deschis o loterie în favorul nenorocitului nostru confrate. El mi-a trimis un număr de bilete cu rugăminte de a le împarte cât mai curând, căci gradul de sărăcie al lui

Bolintineanu nu îngădue întârziere. Insă cum pot răspunde la apelul său când mă găsesc în singurătate? Am trimes D-luî Zanne, care găzduește pe Bolintineanu 30 de galbeni pentru înlesnirea celor mai neapărate cheltueli şi cât pentru biletele de loterie am crezut că fac bine trimiţându-le *Junimei*, care mai bine decât oricine va şti să apreţuiască datoria ce au toţi Românii către Bolintineanu.

Trebuie numai decât, ca aceste 99 de bilete să fie împărţite şi banii adunaţi cât mai curând expeduiţi D-lui Zanne. Acest ajutor amical va uşura suferinţele unui om care prin lucrărie sale a meritat o soartă mai bună în lume şi este în drept de a aştepta din partea compatrioţilor săi adevărate probe de simpatie şi de recunoştinţă".

Tot cam pe atunci apăruseră cele dintâi poezii ale lui Eminescu, vestind zorii unei noui faze literare. El personifica, în poezia sa, generaţia mai profundă şi mai cumpătată din care făcea parte; versul lui lua o seriozitate de gândire neobişnuită, forma poeziei eşea ca dintr'un laborator intelectual. Alecsandri îl salută cu cuvinte călduroase într'o scrisoare, în vreme ce Eminescu născu, în poezia sa *Epigonii*, cu admiraţia lui Alecsandri pe buze:

Acel rege al poeziei, veşnic tânăr şi ferice,
Ce din frunze îţi doineşte, ce cu fluerul îţi zice,
Ce cu basmul povesteşte — veselul Alecsandri,
Ce 'nşirând mărgăritare pe a stelei blândă rază,
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacremi când o cântă pe Dridri.

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe
Cu doi ochi ca două basme, mistice, adânce, dalbe,
Cu zâmbirea de virgină, cu glas blând, duios, încet
El îi pune pe a ei frunte, mândru diadem de stele
O aşează 'n tron de aur să domnească lumi rebele
Şi iubind-o fără margini scrie **Visul de Poet**:

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte
Visul apelor adânce şi a stelelor cărunte,
Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,
El deşteaptă 'n sânul nostru dorul ţării cei străbune,
El evoacă 'n dulci icoane, a istoriei minune,
Vremea lui Ştefan cel Mare, zimbru, sombru şi regal...

Cuvintele de laudă ale unuia pentru celălalt îi înălţau pe amândoi la locul lor de onoare ca pe cei doui poeţi mari ai literaturii româneşti din veacul XIX-lea, Alecsandri înfăţişând poezia plinei lumini de zi, Eminescu pe cea a nopţilor cu lună, a misterilor firii şi sufletului omenesc.

La moartea Domniţei Maria, Alecsandri coborî un *Glas din stele* la auzul neconsolat al mamei-Doamne:

In jalea care te cuprinde,
In doliu-ţi amar,
Când noapaea candele aprinde
Pe-al cerului altar,

O mamă scumpă-ţi adă aminte.
Cum îţi ceream cu rugăminte
Să-mi dai steluţele din cer
Clipinde prin eter.

O, dragi părinţi, iubită ţară,
Voi care mă jăliţi
Gândiţi-vă că primăvară,
Când pomi 's înfloriţi

Cerul atrage şi răpune
De pe pământ orice minune:
Arom de flori, dulci armonii
Şi fluturi şi copii...

In 1873, el se căsători cu d-na Alecsandri. Poetul avea atunci 40 de ani trecuţi. D-na Alecsandri fu toată viaţa devotată poetului. Ea era o „adevărată gospodină", cum o numeşte însuşi poetul în o scrisoare din 17 Decembrie 1881:

...„Paulina, ca o adevărată gospodină din vremea veche, e foarte ocupată cu garnisirea cămarei, şi zău a ajuns să deie acestei camere interesul şi priveliştea unui adevărat muzeu. Pe planul I, un rând de farfurii de răcituri (piftii) cu mai mult sau mai puţin usturoiu. Pe planul II, o piramidă de piepturi de gâscă ursite a fi afumate. Pe al III-lea plan, grămezi de cârnaţi, orânduiţi fiecare la locul său ca funiile vapoarelor. In sfârşit în fund, o formidabilă aliniere de şunci cari pot face concurenţă celor de Iork. Sunt curioase la văzut toate acestea. Un mâncăcios ar zice că e chiar splendid tabloul. Dar nu mai puţin... ca să ajungem la un aşa rezultat artistic, câte jertfe de păseri şi de hecatombe de tovarăşi de ai lui Sf Anton! Trei zile aerul a răsunat de ţipete desperate de gâşte închinate olacaustei şi de protestări ascuţite ale rasei porcine!"

D-na Alecsandri cultiva moşia, când nu era arendată, strângea recolta, o vindea, aducea câştigul în mâinile lui Alecsandri. Ea realiza partea practică a vieţii care ar fi luat un timp preţios poetului. Gândul lui era astfel liber, lăsat reveriei şi poeziei. A fost acesta idealul căsătoriei unui om ca Alecsan-

‧dri? Desigur nu. A fi avut cu ființa de lângă el o comunicare de idei și de sentimente; a fi găsit în ea o părere, un ajutor, un îndemn luminos în inspirațiile sale poetice; a se fi bucurat împreună de frumusețile găsite de el în acele inspirații, ar fi fost evident o fericire de altă natură pe care probabil va fi întrevăzut-o poetul în tovărășia unei Elena Negri. Dar el, care știa că nu se poate avea tot ce se dorește pe lumea aceasta, s'a mulțumit cu ce a avut.

Cum își petrecea dânsul de obiceiu zilele la țară? In chipul cel mai simplu și mai firesc.

Vara din zorii zilei, eșea în veranda casei și se așeza pe scaunul său american c'o carte în mână, în cântecul păserilor; dacă era frumos, se cobora îmbrăcat ușor, c'o pălărie de pae pe cap, în grădină și stetea sau cetea acolo la umbra unui pom. Aerul sănătos al dimineții și liniștea îl încântau. Ceața se ridica încet din luncă și-i descoperea panorama câmpiei și vieții dela țară; satul cu sătenii pe prispe pregătindu-și uneltele de muncă; emașul cu turma de oi, cu cireada de vite, cu fata păscând bobocii „de aur" pe lângă izvor; holdele de pe coaste cu muncitorii pe ele, cărăușii de pe drumul mare. Alte dăți, eșea și se plimba pe moșie cu cățeii după el; se oprea dinaintea muncitorilor, îi întreba câte ceva, râdea cu ei și pleca mai departe spre rariștea din pădure unde se odihnea. Uneori se ducea la vânat cu tolba în gât și cu pușca subțioară, dar vânătoarea lui era mai mult o vorbă. Ajuns pe colnic, la plopul cel înalt, vânătorul se oprea la tulpina lui, căzând în visuri poetice. Apoi deșteptat din vis, pornea la vale spre baltă, la rațe și nagâți. Milos însă cum era, de nu putea vedea tăindu-se

o găină, lua luntrea din stuf, culca puşca în ea şi începea să vâslească cu ochii în albastrul de sus şi albastrul de jos...

Dumenicile şi sărbătorile chema sătenii la horă în curte la el şi privea flăcăii şi fetele jucând. Cu bătrânii stătea de vorbă şi rămânea mirat de răspunsurile lor, de spiritul şăgalnic, de felul pitoresc de a fi al săteanului, de atitudinea lui respectuoasă şi demnă în acelaş timp. Ii iubea atât de mult că văzându-i în zilele de lucru muncind în câmp, vara pe arşiţa soarelui dela amiazi, trimetea vătaful de le spunea „să lase munca şi să treacă la umbră, la răchiţi, până ce se va răcori vremea şi apoi să muncească iar" [1]).

Iarna, care era „sezonul" lui productiv, îi plăcea să se scoale de cu noapte, să găsească biuroul încălzit, lampa aprinsă pe masă şi căţeii sărindu-i înainte cu jocurile lor. Se apropia de masa de lucru, răspundea la scrisorile primite, scriind încet cu slova lui măruntă şi frumoasă, două, trei şi chiar patru pagini; trecea după aceea cu jâlţul la gura sobei, privind flăcările focului şi desmierdându-şi căţeii în braţe. Afară, adesea ori, ninsoare şi viscol. Inăuntru, cald şi bine şi tăcere. Focul pâlpâia îmbiindu-l la reverie. Privirile prietenilor din cadrele de pe pereţi: Cuza, Ghica, Cantacuzinii, Goleştii, Mistral; scrisorile, relicvele, „suvenirile" păstrate de la amici, de la femeile iubite şi dispărute, cu parfumul, cu şoaptele, cu lumina lor din trecut, îi deschideau racla amintirilor. Se aşeza la masa de lucru şi culca ce-i trecea prin minte în versuri, în proză, sau scotea manuscrisul vechiu şi urma scrisul mai departe în lini-

---

1) Al. T. Dumitrescu, **Despre Alecsandri.**

ştea aceea, în care nu se auzea decât şoapta condeiului. Paginile se umpleau una după alta în linioare drepte şi dese, parcă i le-ar fi dictat cineva, căci el scria uşor, nu căta mult fraza şi nu revenea decât puţin; le recitea de mai multe ori, legea lui fiind urechea şi grija lui armonia versului. Când întorcea capul spre ferestre, lumina albăstrie a zilei se prefira în casă micşorând lumina lampei. Lăsa condeiul, se apropia de fereastră, privea, mişcat lunca învelită în zăpadă. Auzea scârţiind picioarele sătenilor ce veneau la curte. Ii vedea intrând în casă cu căciulele în mână de pe scară; eşea înainte şi le spunea să-şi puie căciulele în cap că-i „ger tare"; poruncea să le deie câte un rachiu. — Din vreme în vreme se arătau oaspeţi ca: Vârnav Liteanu, Ghica, Cneazul Cantacuzino sau curioşi venind să vadă pe poetul scump tuturora.

Iată viaţa lui dela ţară, reconstituită în parte din vorbele şi descrierile lui însuşi. Ea era simplă, aceeaşi, fără pretenţii; dar ea îi dădea libertatea deplină, liniştea completă, atât de prielnică operei de artă. Acolo el era al lui şi numai al lui şi era în decorul, în atmosfera ce-l inspira.

Traiul acesta dela ţară a dat talentului lui Alecsandri putinţa de a intra în intimitatea vieţii rustice. Fără el, n'am fi avut nici şoaptele tainice ale câmpiei noastre şi nici sufletul şi viaţa ţăranului român, cu munca lui de peste an, cu cinstea lui, cu mândria, cu cuminţenia, cu toate virtuţile şi suferinţele lui, — aşa cum ni le-a dat Alecsandri pretutindeni în poezia sa, în pasteluri, în teatru, în cântecile ostăşeşti. Mai mult, fără viaţa lui dela ţară Alecsandri n'ar fi scris decât puţin. Un om care fugea de oraşele mari, pe cari le numea:

„depozite sgomotoase de mocirlă sufletească" şi în cari n'a „scris aproape nimic, cât a trăit în ele şi care se întorcea cu bucurie ca un amorezat, la „drăgălaşii" lui Mirceşti, la „raiul" vieţii lui, simţea că numai la ţară se armoniza sufletul lui cu ambianţa în acel acord perfect necesar artei. Trăind acolo, adică în mediul său iubit, el a putut privi natura şi lumea sub lumina blândă şi frumoasă ce învălue întreaga lui operă.

Soarta îi rezervă spre bătrâneţe şi bucuria gloriei militare române dela 1877. Admiratorul entuziast al faptelor eroice ale istoriei şi legendelor noastre populare, avu fericirea să vază cu ochii pe săteanul român, lăsându-şi casa, părinţii şi femeea şi, „desprinzând din cuiul vechiu un paloş ruginit", să pornească, după veacuri de tânjire, iar la luptă. Dintre toţi prietenii lui de odinioară, dintre toţi visătorii acele generaţii, el singur aproape mai era în viaţă. Alecsandri simţi lacrimi de bucurie în ziua întoarcerii triumfale a Românilor şi spuse ţării întregi că „deacum poate să moară, fiindcă şi-a văzut visul cu ochii" El merse de ţinu conferinţe pentru răniţi, îi cântă în poezii ca: *Sergentul, Fraţii Jderi,* ca *Peneş Curcanul,* — ce rezumă minunat răsboiul nostru, căci, ca şi Peneş nu ne ne-am ales din el decât cu virtutea militară pe piept şi cu rana adâncă a Basarabiei. In oraşele de provincie, în cari vorbi atunci, i se făcu ovaţii ca unui Domn. Şcoalele şi elevii, cu profesorii, lumea oficială şi mai mult încă orăşenii liberi se îmbulzeau să aclame pe poetul naţional. Muzicile cântau bucăţi făcute pe poeziile lui. Pe strade din balcoanele caselor, i se aruncau flori, se ţineau discursuri, se cântau imnuri...

Un mic incident, c'o notă deosebită, povestit de poet, se petrecu la plecarea lui din orașul Bârlad. Printre lumea ce-l însoțea la gară și-i ura drum bun, două fetițe, între 10 și 12 ani, nebăgate în seamă de nimeni, stăteau la ușa salonului de așteptare ținând două buchețele în mâini și așteptând să întâmpine cu ele pe poet la coborîrea din trăsură, — deși poetul trecuse pe lângă dânsele și era acum în moentul de a se urca în tren. Cineva care le văzu alergând spre ușa dela scară de câte ori auzeau câte o trăsură, le întrebă ce voesc să facă. Când le auzi, le duseră în sală dinaintea poetului. Ele îl priviră un moment, se uitară nedumerite una la alta, și... nu voiră să-i dea buchetele, necrezând că bătrânul din fața lor e însuși poetul Alecsandri Când fură întrebate de ce nu-și oferă buchetele, copilele răspunseră că așteaptă pe poet, „care e tânăr și frumos". In închipuirea lor, Alecsandri nu putea fi decât tânăr.

Dacă răsboiul ne redădea renumele ostășesc în fața lumii, o altă cinste ne aștepta pe câmpul poeziei. Ea era urmarea izbânzii dela Montpellier în 1881, când Alecsandri fu încoronat de Felibre ca poet al rasei latine. Felibrele deschisese concursuri din trei în trei ani. Concursul din 1878, cu o cupă de argint ca premiu, era destinat poetului ce va sintetiza mai bine Istoria Gintei Latine. Printre poeziile poeților țărilor romane *Cântecul Gintei Latine* de Alecsandri fu găsit ca cel mai bun. Trei zile înainte de data serbării, poetul primi la Mircești telegrama: „Montpellier, 19 Maiu 1878, juriul compus din Mitral, Tourtoulon, Quintana, Obedenaru și Ascoli, vă hărăzește în unanimitate premiul cântecului latin. Vă așteptăm.

Roque-Ferrier". Unanimitatea juriului nu făcuse o amabilitate de formă unui mare poet naţional; cântecul Gintei Latine rezuma minunat, în cele 16 versuri, istoria gintei latine: In prima strofă el arată mersul ei triumfal:

Ea merge 'n capul altor ginte
Vărsând lumină 'n urma ei, —

în a doua, fericita-i poziţie geografică:

Ea se oglindă 'n splendid soare,
Se scaldă 'n mare de smarald, —

în a treia, virtutea ei de răsbunare contra tiranilor şi având ca ţintă onoarea; şi în fine strofa din urmă, confirmă adevărul că ginta latină a fost imaginea divinităţii pe pământ:

O! Doamne, în lume cât am stat,
In ochii săi plini de-admirare,
Pe tine te-am reprezentat!

Alecsandri nu a putut răspunde invitaţiei ce i se făcu atunci: era bolnav. Talentul poetului nostru făcu să răsune numele lui şi al poporului român, pe buzele celor 60.000 de vizitatori veniţi în Monpellier. *Ginta latină* fu tradusă în mai toate limbele Europei şi Alecsandri felicitat de pretutindeni. In ţară, el a fost sărbătorit cum n'a fost niciodată un poet român. Tot atunci i se făcu bustul în marmoră şi se dădu numele lui stradei din Iaşi în care copilărise.

In 1881, 10 Mai, se proclamă România de Regat. Poetul, ca în toate ocaziile naţionale, salută această zi mare cu poezia sa *Proclamarea Regatului*, în care zice:

Săltaţi în piepturi inimi c'o mândră exaltare,
Tunaţi viteze tunuri, lungi salve de serbare,
Mişcaţi a voastre coame, verzi codri de pe plai
Azi patria română apare triumfală
Purtând cu maestate coroana ei regală,
Şi falnica hlâmidă a soarelui din mai!...

Cu un an mai înainte ca senator, — Octombrie 1879, — Alecsandri ţinuse memorabilul său discurs în potriva evreilor şi a pretenţiilor alianţei Israelite care ne impunea, la Conferinţa din Berlin, acordarea de drepturi cetăţeneşti evreilor ca o condiţie a independenţei noastre, câştigată în răsboiul dela 1877. In discursul său zicea:

„Independenţa noastră ne-am câştigat-o înşine cu arma în mână, cu preţul sângelui nostru... este un fapt desăvârşit, „un fait accompli"... ea nu ne-a fost acordată de formă de către alţii... Dreptul internaţional pozitiv nu obligă pe o naţie care n'a fost reprezentată la un Congres a se supune obligaţiilor impuse de acel Congres, atunci mai cu seamă când ea este învingătoare, nu învinsă... Mister prestidigitativ a făcut dar alianţa israelită, dacă a reuşit a introduce prin surprindere în tratatul dela Berlin o cestiune cu totul străină răsboiului oriental, cestiunea israelită, şi tot prin surprindere ţinteşte a se rezolva această cestiune în parlamentele române... Dacă noi am vota acest lucru, ţara şi-ar întoarece ochii de la noi. Pentru aceste considerente, când astăzi România vine cu istoria sa în mână, pentru ca noi să înscriem pe paginile sale al nostru vot, eu unul rup pagina destinată pentru înscrierea umilirei ţării, iar pe cealaltă pagină scriu cu inima mea: „Demnitatea şi salvarea ei".

Se știe că poetul nostru a câștigat atunci cauza României și că art. 7 din Constituție a rămas neschimbat. De altfel Alecsandri a fost din copilărie și totdeauna împotriva evreilor. In una din scrisorile lui către Iacob Negruzzi, el zice spiritual:

„Pentru mine, Boboteaza e una din sărbătorile cele mai importante ale creștinătății și cea mai semnificativă, căci e ziua de botez în Iordan, unde grație sfântului Ioan, mântuitorul nostru Isus Christos s'a curățit pentru totdeauna de jidănismul ce moștenise dela părinții săi. O. St Ioan, sublim scăldător, cel întâi antisemit al erei creștine, tu ești împreună cu Faraon cel mai mare spirit al antichității, singurii cari ați știut să combateți virusul ebraic cu mijloace eficace, vă admir, vă venerez, vă ridic statui în inima mea".

In vara anului 1882, Alecsandri putu să se ducă la Monpellier ca să asiste la „Curțile de amor" ale Felibrelor Provansei, Languedocului și Dofineei. Aci el cunoscu pe poetul Mistral, pe Aubanel și pe alți cântători din sudul Franței, cari îl primiră și îl sărbătoriră ca pe premiatul lor de acum 2 ani.

Anul următor, 1883, un vânt trist se abătu asupra poetului Eminescu: boala care urma săl- răpue ceva mai târziu. Amicii lui îl trimiseră în străinătate să se caute. Alecsandri contribui la rândul lui, ținând o conferință la Ateneu în ajutorul poetului bolnav, conferință ce produse două mii de lei. In ea el arătă rolul poetului în o țară și puse în relief talentul lui Eminescu.

In una din serile de iarnă ale acestui an 1883, avui și eu ocazia fericită să văd de aproape pe Alecsandri. Era în o serată literară la Maiorescu. Intre persoanele prezente atrăgeau atenția: Carp, aruncând săgeți spirituale în dreapta și în stânga;

Teodor Rosetti, cu gravitatea-i de magistrat în exercițiul funcției; Iacob Negruzzi, plimbându-se nervos dela un colț al camerei la altul; Hașdeu, cu surâsul lui sarcastic; capul olimpian al lui Odobescu. Printre ei, mai tineri: Carageale, cu zeflemeaua în privire, ca ținută în lanțuri să nu izbucnească în graiu; Teodor Șerbănescu, un catolic în biserica poeziei; Duiliu Zamfirescu, preocupat de el însuși; Teodor Nica, om de cifre, nedescifrat; Kibici-Răvneanu, umbră fără glas și alții. Pe la 9 ore trecute, apăru Alecsandri, însoțit de Dimitrie Ollănescu. Toată adunarea se sculă în picioare; intra cu adevărat primul poet al țării, și pe fețele tuturor se arăta o impresie de admirare și de mândrie. El se așeză lângă masa din mijlocul camerei, după ce strânse mâna celor de față, și rugă să se continue lectura începută. Am putut atunci să-l observ cu încetul și cu mai multă băgare de seamă. Alecsandri era de o înălțime cu puțin deasupra mijlociei, svelt și ușor la mers. Obrazul său avea expresiunea unei ființe deosebite, în care părea că nu-i decât viață sufletească; palid, de o culoare ce nu destăinuia boală, o paliditate spaniolă; cu ochii mari și negri, cu arcadele sprincenilor sus și regulat ovale, c'o frunte albă și satinată, de pe care părul plecase de timpuriu, cu mustața sură și puțin retezată. Vocea blândă și venind cam de departe, surâsul binevoitor, dar rece, mișcările cumpătate, ale unui om ce avea conștiință de valoarea lui, înfățișarea simplă și aristocratică în acelaș timp. Imbrăcat în ridingotă neagră, cu tăetura hainelor clasică, părea că dădea el o distincție hainelor, în loc să i-o deie ele lui. In vorbele, în mișcările, în privirea lui, o seninătate profundă, seninătatea unui om ce trăia în regiuni

de pace, într'o lume cu lucruri frumoase şi bune, cu totul deosebită de lucrurile de rând din sufletele noastre. Alecsandri era atunci de 60 ani trecuţi, vârsta aceea frumoasă când omul, priveşte de pe înălţimea vieţii lui, stăpân pe sine, cu experienţă, cu gândirea ajunsă la maturitate.

Autorul piesei, farmacistul P. citea cu o voce monotonă versurile sale anodine. Câteva căscături de pe lângă el, cari nu erau decât păreri individuale, ameninţau să câştige unanimitatea asistenţei. Intr'un moment, când cetitorul anunţă o scenă, în care intra eroul piesei, — un amorezat ce făcuse cu puţin mai înainte o serenadă cu flautul, iubitei lui, — Maiorescu, ca să mai înviore atmosfera, îl întrebă: — Intră cu flautul? Asistenţa râse; autorul se descurajă. Atunci delicateţa lui Alecsandri fu atinsă. El ceru manuscrisul, îl privi puţin şi ceti încet şi cu accent rar scena, care păru frumoasă şi fu aplaudată. Dânsul făcu la sfârşit câteva observaţii pline de judecată şi de cunoştinţa meşteşugului de a lega scenă cu scenă. Serata căpătă o altă importanţă; prezenţa lui îi dăduse ceva solemn.

In vara aceea, Alecsandri asistase la inaugurarea Castelului Peleş, unde se găsise între mai mulţi scriitori străini, ca Edmond About şi alţii. Poetului nostru i se rezervă atunci pentru totdeauna o cameră în Castel.

In 1885 el fu numit ministru plenipotenţiar al ţării la Paris, post pe care îl primi cu greutate, aproape cu părere de rău: „M'am păcălit, zicea dânsul într'o scrisoare către Papadopol-Calimach, părăsind câmpul înflorit al literaturii şi intrând în acel ghimpos al diplomaţiei. Biata muza mea stă

culcată şi adormită adânc într'un portofoliu, unde mă tem că-şi va găsi mormântul".

Dacă diplomaţia, o carieră liniştită şi frumoasă, şi-i desplăcea lui comparând-o cu un mormânt al inspiraţiei sale poetice, politica îi păruse desigur un infern. Cu toate acestea, dacă a făcut politică în viaţă lăsându-se a fi ales deputat şi senator chiar în cei din urmă ani, este că în epoca aceea fiecare român se credea dator de a contribui cu puterile sale la desvoltarea politică şi la progresele statului. — Ca şi Eminescu, Alecsandri a susţinut în politică principiile conservatoare cari respectă bazele fundamentale ale societăţii: familia, proprietatea, religia şi nu admit libertăţile publice decât venite treptat, potrivit cu înţelegerea acestor libertăţi de către popor. Desrobind pe ţiganii săi robi, el săvârşea un act liberal, cu toate acestea îl însoţea de următoarea cugetare: „Că pe cât e de neomenos faptul de a lipsi pe un om de libertate, pe atât e de necumpătat faptul de a libera deodată pe un sclav, fără a-l pregăti la fericirea ce-l aşteaptă şi a-l feri de najunsurile unei libertăţi pripite". Dar conservatorul din Alecsandri, ca şi cel din Eminescu, — ce vedea frumuseţea sentimentelor omeneşti „la 1400", priveau trecutul mai mult prin tradiţiile sale pitoreşti. Regretul lui Barbu Lăutarul de timpurile când tinerii îşi spuneau pasiunile lor amoroase prin oftaturile lăutarilor la ferestrele fetelor — regret împărtăşit oarecum şi de poetul nostru — porneşte din acea dragoste a laturei pitoreşti a moravurilor din trecut. In o scrisoare din 1 Mai 1880, el scriea: „Iată-ne în zi de întâi Mai, zi de mese mari pe iarbă, cu tra-

diţionalul miel fript şi cu pelin, să nu uităm lăutarii, cari în onoarea lui Rosetace cântă :

Tu-mi ziceai odată,
Eu ziceam de două,
Tu-mi ziceai de trei
Eu ziceam de patru...

Alecsandri însă, în deosebire de Eminescu, a avut, ca în toate ale lui, o măsură în politică. El şi-a păstrat şi aici o atitudine senină, planând deasupra luptelor de partid, în vreme ce Eminescu a scris pe deoparte, *Impărat şi Proletar,* iar pe dealta s'a amestecat, cu articolele sale politice din *Timpul,* în însăşi învălmăşeala luptelor conservatoare.

Cu câteva zile înainte de plecarea sa la Paris, în seara de 9 Martie 1885, se reprezentă pentru prima oară pe scena teatrului Naţional piesa lui *Ovidiu,* cu mare succes. Sala era plină de tot ce capitala avea mai distins. Bătrânul Ioan Brătianu ce nu văzuse teatrul din tinereţe, asistă de astă dată la reprezentaţie şi aplaudă frenetic din loja lui după fiecare act.

El era de două ori fericit. Mai întâi, fiindcă Alecsandri primise să reprezinte Ţara în Franţa şi al douilea, pentrucă „nu crezuse până în seara aceea că limba românească poate să se mlădieze atât de frumos".

Ajuns la Paris, el găsi Legaţia Română într'o casă din Rue Pentièvre, unde era enervat toată ziua de zgomotul, „trăsurilor încărcate cu pietre, saci de făină, poloboace de fier" şi „de lucrările numeroase ale legaţiunii prin mulţimea românilor de acolo". In aşa condiţii, Parisul i se arătă ca un „iad

băcănesc, unde astăzi bancherii jidani țin primul rang și se bucură sub regimul republican de titluri aristocratice: les princes de la finance!" Iubitorul de liniște din fire nu mai putu scrie „nici un vers", deși *Convorbirile Literare* i le cereau necontenit [1]).

Pe de altă parte, la Palatul D'Orsay, el găsi spiritele politice înăsprite de răsboiul vamal dintre noi și Franța. Prin tactul și prudența lui, prin simpatia ce persoana sa împrăștia și mai cu seamă prin sincera sa admirație pentru poporul francez. Alecsandri izbuti nu numai de a menține, dar chiar de a îmbunătăți relațiile dintre noi și Franța. Totuși era amărât că țara suferea urmările neprevăzute ale acestui răsboiu. Cu discreția unui diplomat el mă lasă să înțeleg greșala noastră într'o scrisoare ce-mi făcea onoarea a-mi trimite la Constantinopol :

...„Cred că jurnalele franceze vă țin în curent de tot ce se petrece la Paris; prin urmare e de prisos a vă spune că timpul e tot variabil ca și politica contimporană. Vestea cea mai importantă pentru noi este proectul de a pune o taxă de 3% pe păpușoiul ce are să intre în Franța. Majoritatea Francezilor este protecționistă și nu mă îndoesc că legea va fi votată în cameră fără împotriviri... Tot armanul plătește gloaba... și noi Românii am ajuns a ne însuși acest proverb"....

Cerințele vieții diplomatice și mai ales protocolurile ei, plăceau puțin lui Alecsandri. Cu toate acestea mergea la recep-

---

1) Fiind numit eu însumi, ceva mai târziu, ca secretar de legațiune la Paris, avui norocul a-l avea câtva timp de șef și a-l cunoaște îndeaproape văzându-l zilnic.

țiile de rigoare, lua parte la serbări publice, se achita de formalități, venind aproape în fiecare dimineață la legațiune. Pleca din Place D'Alma, unde sta acum, lua drumul pe jos pe Avenue Montaigne, ajungea la Nr. 33 la legație, suia scara, intra în cabinetul lui, semna hârtiile, dedea audiențe la persoanele ce voiau să-l vază, le îndatora în cererile lor. Pe la 1 se înapoia acasă, unde îl aștepta dejunul, cu bucatele românești. Adesea ori îl conduceam până acasă și rămâneam cu el la dejun.

Unul din cele mai frumoase daruri cu care înzestrase natura pe Alecsandri, era acela de a povesti lucruri interesante. Câte episoade frumoase și emoționante din viața lui nu le zugrăvea el surâzând, după masă. Din felul lui de a le povesti, din dispoziția bună ce i-o aduceau amintirile, din amănuntele lor, colorate, vii și neașteptate, de ți se păreau văzute eri, reeșea emoția cu care le simțise dânsul odinioară. In orele lui de istorisire, i se transfigura fața, ochii îi străluceau mai tare, glasul i se deschidea; flacăra dulce a amintirei arunca asupra obrazului său un farmec melancolic. Atunci Alecsandri devenea cu adevărat frumos; armonia sprincenilor și a trăsăturilor lui fine reîmprospăta în minte pe tânărul poet al Doinelor și Lăcrămioarelor. El spunea lucruri din tinerețe, din viața românilor de pe la 1840 și din a prietenilor săi dispăruți. Fie că întâmplarea îl ducea la o noapte petrecută pe Ceahlău sau la un episod din răsboiul Crimeei; fie că-l arunca în Paris la o reprezentație de teatru cu apariția lui Victor Hugo pe scenă în aplauzele publicului sau la o întâlnire cu călători străini la Sevilllia; fie că-ți descriea o zi de Sf. Constantin la Mănjina lui

Costache Negri sau o împrejurare într'o moschee în Asia Mică, el găsea în amintirile sale atmosfera locului, cu impresiile momentului şi cu surprinderi hazlii, în cât ţi se părea că asişti la epizoadele unor nuvele chibzuite de un meşter al condeiului. In rară memorie tinereţea s'a găsit mai trainic încântată ca în a lui Alecsandri. O singură aluzie ce făcea cineva la trecut, îl deştepta, îl ademenea. Aşezat în fotoliul lui, — el povestea, în deobşte pe un ton ironic, râzând atât de alţii, dar mai cu seamă de însemnătatea ce dase el unor lucruri, cari pentru mintea lui de acum, aveau o importanţă mult mai mică. Din timp în timp se oprea şi, după o pauză relua firul din nou. Ca graiu, el întrebuinţa o limbă adânc românească, îndulcită de pronunţia moldoveanească, atât de iubită de Eminescu, şi amestecând adesea vorbele franţuzeşti: fichtre, cocasse, biscornu, etc. Din amintirile lui, ai fi putut să-i reconstitui viaţa, cum i-a reconstituit-o în parte George Bengescu. Uneori amesteca observaţii ironice la adresa unor politicieni în vază, a căror trecut el îl ştia mai altfel de cum şi-l dedeau ei şi, uşor zâmbind, atingea, câteodată, rar de tot, pe unii oameni de litere ce-l „osândiseră": pe Macedonschi, Nădejde, Delavrancea, Vlahuţă, găsindu-le epitete spirituale. De Nădejde în deosebi, care descoperise că piesa *Agachi Flutur*, era tradusă din *L'Avare en gants jaunes*, de Labiche, zicea: „Que voulez vous? il est heureux d'enfoncer des portes ouvertes", sau altă dată: „Il y a des gens qui aiment donner des coups d'épée dans l'eau!"... Iar, ca încheere, asupra vieţii şi felul sufletului lui, privea lung în aer c'o atitudine senină ce părea că voeşte a zice că el nu aşteptase nici recunoştinţă, nici admiraţie

de la nimeni, ca pasărea care e răsplătită de cântecul ei!... Ceeace apărea încă din amintirile lui, era că în toate împrejurările vedeai un om bun, delicat şi moral. Bunătatea sa te făcea să-i înţelegi optimismul şi indulgenţa lui în toate şi pentru toţi.

Acompaniindu-l în trăsură la seratele Preşedintelui Republicei Carnot, înainte de a intra în palat, nesfârşitul şir de trăsuri trebuia să facă coadă până să tragă la scară. Birjarii francezi, începeau să se „angheuleze" între ei, iar Alecsandri întorcându-se către mine şi zâmbind: „Prefer spiritul lor formelor din salonul dela Elizeu"... Odată când suiam scara palatului, prin mulţimea ce se ridica, se cobora Coppée. Recunoscând pe Alecsandri : — „Bonsoir maître, îi zise el... fug, e o căldură de mori... şi mai sus e şi mai cald..." Alecsandri zise încet râzând : — Românul... are şapte vieţi... — Oh ! atunci... eu care n'am decât una... şi încă", ridică din umeri Coppée şi dându-i mâna, dispăru la vale pe scară. La intrare, în primul salon, Carnot şi D-na Carnot, primeau invitaţii. Cum tus-trei ai legaţiunii : ministrul, consilierul legaţiei, George Bengescu şi eu eram mai mult nalţi, şi cum Carnot era şi el nalt şi iubea oamenii nalţi, ne întâmpină, după prezentarea ministrului nostru, cu vorbele: — „Toţi Românii sunt aşa nalţi? — Fiind că suntem de aceeaşi rasă cu Dv.!" replică Alecsandri... In salonul diplomatic, cu pereţii de cristal, el dedea mâna celor de faţă, le spunea sau le răspundea câte un cuvânt nostim şi, în câteva minute, se făcea nevăzut Odată, simţindu-l că vrea să plece, nunţiul Papei, cu un picior întins pe un taburel, îi arătă cu mâna piciorul, voind să-i spue că-şi

făcea datoria să steie acolo chiar aşa bolnav. Alecsandri zâmbi numai. Nunţiul, cu o privire blândă zise: — Surâdeţi... Un gând bun vă trece prin minte... un gând îngeresc"... După un moment, Alecsandri răspunse: — Am avut totdeauna o admiraţie anume pentru unii răniţi cari continuă lupta"... Nunţiul ridicând sprincenile sus, clătină din cap mulţumindu-i de compliment. A doua zi la dejun, Alecsandri admira onctuozitatea religioasă a catolicilor şi în special pe a bătrânului Nunţiu al Papei. — „Aseară când îmi arăta piciorul bolnav, îmi trecu fără voe prin gând o comparaţie franceză nedelicată; Nunţiul cu spiritul lui evanghelic, m'a silit imediat să găsesc o comparaţie bună... comparaţia cu răniţii..."

Convorbirea lui Alecsandri avea de obiceiu o notă glumeaţă, spirituală. Nota aceasta se vede şi în scrisorile sale cari, pe lângă preocuparea de formă şi de ton, adică de a fi scrisorile unui aristocrat, şi mai ales ale unui poet, apare plăcerea lui de a face spirit, scriindu-le, un spirit fără răutate, franţuzesc, întâlnit în fraze pe neaşteptate. Aşa în o scrisoare adresată lui Papadopol-Kalimah, el zice: „Mâine avem Crăciunul sătul, şi apoi scăpăm de sărbători, adică de prezenturi, de vizite şi de zile perdute în banalităţi cari se repetă în toţi anii, precum: „Iţi urez toate fericirile, la mulţi ani şi la anu cu bine, să-l porţi sănătos", etc., cari toate acestea se pot răstălmăci în următorul chip: „bine mi-ar veni la socoteală postul ce-l ocupi; bucuros m'aş da în dragoste cu nevasta dumitale; căci nu am averea de care te bucuri, etc. Un moş al meu care cunoştea lumea, răspundea la toţi ce-l felicitau:—Să-ţi se întâmple toate cele ce-mi doreşti cu gândul!... „căci el nu se încredea în vorbe".

Altă dată, răspunzând Carmen Sylvei ce-îi ceruse patru versuri pentru frontispiciul unei vile, scrise: „On apelle ce genre de poésies des vers de Mirliton; plus ils sont naifs, meileurs ils sont. et plus on a le droit d'en être fier... alors sourtout que l'on se sent incapable d'en faire d'autres!"... In o scrisoare, ce-mi scria dela Mircești, în 1889. an în care grânele se vindeau cu greu, el zice:

„Recolta anului acesta a fost frumoasă, dar cumpărătorii nu se prezintă, în cât stăm cu taraba deschisă strigând: Incet, încet, nu mă grămădiți că voi da la toți... și strigătul se pierde în pustiu".

Acest spirit delicat, surâzător, era atmosfera firească a gândirii lui. Singurele persoane față de cari spiritul său s'a arătat cu oarecare asprime de cuvinte, au fost academicienii noștri dela începutul instituțiunii, pe cari i-a considerat ca pe niște oameni „fără merite pentru onoarea aceea", numindu-i „caricaturi de academicieni" sau „brașoveni" ce fabrică „brașoave limbistice", pe cât de înflăcărați de nulitatea lor literară, pe „atât de ridiculi ca persoane" etc. Acest limbagiu nu se explica la el decât prin ura lui față de cei ce încercau prin diferitele lor apucături să estropieze frumusețea graiului românesc.

La prânzurile diplomatice, unde era invitat, ele se ducea după ce stătuse acasă la masă, și nu făcea decât să guste din bucatele prezentate: „Mâncările și vinurile lor sunt prefăcute", (frelatés). Ca să fie sigur de bucatele lui, și deși mânca foarte puțin, Alecsandri își adusese la Paris bucătarul lui țigan ce-i pregătea între altele, odată pe săptămână, strămo-

şeştile sărmăluţe de „curechiu murat" şi moldoveneştile „poale 'n brâu", tăvălite prin smântână.

Politeţea o avea Alecsandri într'un grad desăvârşit, o politeţe, în care inteligenţa lui se contopia în chip firesc cu inima, şi demnitatea lui cu respectul de alţii. Cei ce l-au cunoscut, au ştiut modul blând cu care el făcea observările sale asupra unei scrieri ce i se prezenta şi de cuviinţa cu care discuta despre alţii. Ca forme, ca om de lume, el era un adevărat gentilom, şi trecea cu vederea lipsa de creştere a altora. Intr'o zi se prezentă la cancelaria Legaţiei o damă c'o înfăţişare voluntară, fostă directoare de şcoală în ţară şi ajunsă avută. Ea cerea ministrului o hârtie ce nu stătea în căderea lui s'o dea: — o legitimaţie, cu care să poată scoate o sumă de bani dela o bancă, depusă pe alt nume. Alecsandri, de câteori o revedea în cabinetul lui, îşi arăta cu delicateţe părerea de rău că n'o putea satisface. In urmă, dânsa, luând politeţea lui drept slăbiciune, căută să se impue şi începu să strige în cancelarie: „Domnule Ministru, numele d-tale îl cunosc de mult şi l-am stimat. Am predat poeziile d-tale zecimi de ani elevelor mele în şcoală, azi, când te cunosc în persoană, regret că te-am cunoscut". Alecsandri nu răspunse la aceasta decât: „Dacă Dv. d-nă, veniţi chiar în cancelaria Legaţiei mele să mă insultaţi, atunci... daţi-mi voe să mă închin cu plecăciune". Şi se retrase în Cabinetul său trăgând uşile după dânsul. Politeţea lui însă nu lăsa totuşi ca cineva să atingă demnitatea ţării pe care o reprezenta. O princesă, — fiică de Domn Român, care, deşi trăind din veniturile imenselor sale moşii din ţară, nu „cadadixa", să urce scara legaţiei,—ceru prin valetul ei registrele cancelariei

jos la trăsură, voind să semneze în ele de primirea unui act. Alecsandri, simţind intenţia ei de a-l ofensa, îi trimise ştire că „Legaţiunea Ţării e la rândul întâi, Avenue Montaigne 33". Ea plecă fără a se mai întoarce.

In anul expoziţiei Franceze din 1889, el se cobora uneori din Avenue Montaigne de vizita expoziţia: care era la doi paşi şi se întorcea uimit de puterea de invenţie şi de activitatea popoarelor, crescută de geniul de a expune, unic în lume, al francezului. Intr'o zi lagaţiza noastră fiind invitată la un prânz de inaugurarea restaurantului român, ce avea să atragă mai târziu atât de mult prin lăutarii şi ariile noastre naţionale, Alecsandri merse împreună cu personalul misiunei. In momentul în care el luă loc la masă, lăutarii, rău inspiraţi, începură a intona, după primul marş, Steluţa de Alecsandri, iar o funcţionară îmbrăcată în costum naţional a localului, îi prezentă un buchet de flori, vorbind cu accent evreesc. Aceste greşeli, dată fiind sensibilitatea lui fină, îi stricară sărbătoarea din ziua aceea.

In neputinţa de a călători prin ţări depărtate, ceeace făcuse el mai înainte cu atâta dragoste, se ducea acum câte odată la otelurile mari din Paris, la Grand Hôtel sau la Continental, se aşeza pe terasă, într'un scaun legănător şi privea ore întregi la călătorii ce plecau sau soseau. Această simplă privelişte, cu mişcările grăbite ale unora, cu luările de adio ale altora, cu geamantane şi cufere, cu bucurii de sosire la Paris, sau cu regrete de plecare, cu figuri din cele patru părţi ale lumii, îi făcea bine, i se părea că se află el însuşi în călătorie. Deasemenea, neputând să meargă seara la teatru, el cumpăra piesele

noui şi le citea singur acasă, sau he asculta cu plăcere pe cei din jurul său când îi reproduceam sau vorbeam de unele din ele. Intr'o seară lăudându-i jocul actorilor din *Un caprice* al lui Alfred de Musset, când ajunsei la scena cu ceaiul, el mă îndreptă recitându-mi exact dialogul. Vorbindu-i tot atunci cu entuziasm de o reprezentaţie originală a unei trupe de dănţuitori spanioli dela Cirque d'été, l-am făcut de s'a dus s'o vază. Era o trupă cu peste două sute de persoane, tineri şi tinere, în grupuri din diferite provincii ale Spaniei, andaluzi, castilani, madrileni... Ei soseau în arenă doui câte doui, şase perechi într'un grup, şi dansau în constumele lor speciale, dansurile provinciei lor, după o orchestră cu instrumente de coarde populare, lăute, ghitare, mandoline, castanete. Grupurile apăreau, dansau şi se retrăgeau ca să facă loc altora ; femeile, gentile şi delicate, păreau ca nişte flori săltătoare. Lumea din sală, entuziastă, aplauda, bisa, striga bravo, un triumf. Când revăzui pe Alecsandri, el îmi vorbi de matineul dela Cirque d'été ca de ceva „destul de mediocru". „Cred, adaugă el, că s'ar putea face cu mai mare succes, acelaş lucru cu flăcăi şi fete de ţară dela noi, îmbrăcaţi în portul naţional al provinciilor noastre şi dansând danţurile lor : bănăţeni, silişteni, plăeşi din Neamţu, fete din Basarabia... Spectacolul ar fi mai variat, portul mai bogat, flăcăii mai chipeşi, fetele mai sănătoase"... Auzindu-i impresia, cu toată ideea patriotică ce-i venise în minte, rămăsei în credinţa melancolică, ca şi altă dată, că bătrâneţea e un mare neajuns la un poet.

Alecsandri părea cu adevărat uneori mai bătrân decât era. Mai tânăr părea amicul lui mai mare decât el Ioan Ghica,

care, de câte ori trecea la Londra, unde ne reprezenta, se oprea o săptămână la Paris. Ion Ghica, căruia poetul îi zicea moşneag, „mon vieux", avea încă momente de tinereţe. Intr'o dimineaţă, ridicându-se cu ascensorul la Alecsandri, el întrebă pe fata consierjului ce îl conducea: „Câţi locatari sunt la etaj", şi ea răspunzându-i: „patru", Ghica surâse zicându-i: „slab"... — De ce, întrebă fata repede? — Pentrucă între ei trebue să fie şi câţiva ce nu îndrăsnesc să-ţi facă curte"...

Când priveai pe aceşti doui bătrâni stând alături, — Ghica, gârbovit de vârstă, Alecsandri încă drept, — aveai impresia că vezi două coloane ale ţării... „Pe moş Ghica îl poţi asemui mai degrabă cu o cariatidă", zise Alecsandri râzând, şi devenind, după un moment, serios, simţi parcă în comparaţia sa un adevăr istoric.

Tema favorită a lui Ghica era că bătrâneţea are pentru ea amintirile, cari sunt mai frumoase decât iluziile tinereţii, căci amintirile n'au deziluzii... Alecsandri—el amantul amintirilor — jumătate glumind jumătate serios, repetă încet versul lui Lamartine:

Ce qui n'est plus pour l'homme, a-t-il jamais été ?...

Odată însă, — moment trecător — mi s'a părut că Alecsandri nu era tocmai aşa de bătrân şi că poetul sentimental de altă dată trăia încă în el.

Venise la Legaţie o domnişoară tânără şi elegantă, Nathalie J., fiica colonelului român J., care luptase ca voluntar în Mexic şi făcuse acte de bravură. Ea era un „cap d'operă" a

naturii, frumoasă, inteligentă, talentată, cu glasul muzical şi cu ochii negri, plini de ispite. Când o văzu Alecsandri în cabinetul său, fu impresionat de frumuseţea ei. El merse până acolo, — lucru ce nu făcuse niciodată, — să-i promită că-i va duce a doua zi acasă el însuşi hârtia pe care o cerea ea legaţiunii. A doua zi însă renunţă la idee. Echilibrul său sufletesc, una din marile lui calităţi, îşi reluă stăpânirea-i de totdeauna. Intâmplarea amintea scena lui Oraţiu din *Fântâna Blanduziei*, întâlnind pe tânăra sclavă Getta.

Iarna şi primăvara se strecura astfel în obligaţiile vieţii diplomatice dela Paris. Dar cum venea vara, îl apuca dorul de ţară, dorul de lunca lui, de câmp, de pădurea, de pomii din grădina de acasă, şi pleca ca o pasere spre Mirceştii săi, — unde îşi propunea pe vremea aceea, să-şi facă o casă frumoasă potrivită cu el. Se pare însă că nu-i ajungeau banii, căci într'o scrisoare din 1887, el zice: „D. Arhitect Mandrea a făcut planul, dar vai, devizul se ridică la 60.000 lei... şi cum eu nu ştiu să fac bani falşi, ezit încă de a începe lucrul". Vorbele lui arată cum dânsul putea să-şi stăpânească orice dorinţă, fie ea cea mai legitimă, când nu vedea clar — bob numărat — putinţa realizării ei. A se aventura cât de puţin la voia întâmplării, a forţa lucrurile şi a se împrumuta pe socoteala unei recolte nesigure, nu intra în mintea sa. Aceasta, fiindcă la Alecsandri, poetul idealist trăia în bună înţelegere cu omul realist. La mulţi alţi poeţi, idealul e un despot gelos, ce nu poate suferi simţul realităţii alături de el. Idealul lui Eminescu, spre pildă, era mult mai tiran. Alecsandri, din contra, deşi idealist până şi în actele lui materiale, în blândeţea, în privirea

lui senină, în curăţenia şi îngrijirea îmbrăcămintei lui, realistul din el nu pierdea din vedere hotarele realităţii, nu aluneca să se bucure astăzi de ceva mai mult şi să lase ziua de mâini în nesiguranţă, era chibzuit, prevăzător, prudent. Această înţelepciune l-a făcut stimat de toţi câţi l-au cunoscut. O viaţă, cu oscilaţii atât de sus şi de continui în sferele idealului şi atât de fermă în marginile realităţii, are ea însăşi frumuseţea ei.

Două trei săptămâni din concediu, de regulă în August, le petrecea la Castelul Peleş. Peste an, încă era invitat la ocaziile solemne, când soseau acolo capete încoronate sau personaje marcante. In toate scrisorile sale dela Castel se vedea simpatia ce-i arătau suveranii noştri:

„Sunt aci de Mercurea, trecută, scriea dânsul în 8 Octombrie 1888, c'o zi înaintea sosirei Prinţului de Walles, care a fost primit la Castel cu căldură. A doua zi au început sărbătorile cu o serie de tablouri vii, întocmite cu mult gust de Regină, şi executate de cele mai frumoase domnişoare din Sinaia. Aceste scene trase din repertorul lui Shakespeare, au făcut plăcere prinţului de Walles care a complimentat artistele. Micul teatru al Castelului era plin de lume venită din Bucureşti.

Vineri trebuia să fie vânătoarea de urşi, dar prinţul a preferit un pique-nique în munte, în scop de a nu se despărţi de batalionul femeesc al Reginei. Spre zece ceasuri, toată banda veselă, plecă la stână, unde o aştepta un prânz bogat. Trebuia să meargă şi să sue două ore pe un soare splendid, dar prea cald. Deaceea Regele avu graţiozitatea de a mă scuti de oboseala asta, rugându-mă să stau liniştit la Castel. Mă grăbii să primesc, cum crezi, şi mă dădui cea mai mare parte din zi la un

dulce farniente. Seara, prânz mare cu poftă de mâncare sălbatecă. Sâmbătă nouă reprezentare de teatru la Castel... In sfârşit Duminecă, prinţul făcu pregătirile sale şi rugă pe câteva persoane să-şi înscrie numele în albumul său. Am fost şi eu din numărul aleşilor, şi-i improvizai următoarele patru versuri pe cari Regina i le traduse în limba germană :

Sunt dragi înalţii oaspeţi înaltului Carpat
El te-a primit ferice cu soare 'ncoronat,
Dorind să răsădească în sufletu-ţi regesc,
O rază neuitată din cerul românesc...

Alecsandri era primit şi onorat la Castelul Peleş de Regele Carol şi de Regina Elisabeta mai mult ca un amic: la rândul lui el a avut pentru ei o adevărată admiraţie, închinându-le ode şi piese de teatru ca şi mai înainte Domnitorului Cuza şi Elenei Doamna. In tonul acestor poezii adresate suveranilor. este însă o demnitate ce aminteşte versurile lui Oraţiu şi Virgiliu pentru August. El împarte cuvintele sale de laudă ca dela egal la egal, cum ar dărui flori din coroana sa de poet. Departe de a măguli pe Rege sau pe Regină, el îşi ia rolul unui purtător de glas al ţării sale, a cărei admiraţie pentru coroană o aduce el ca o ofrandă de recunoştinţă.

De la Sinaia iar la Mirceşti, toată toamna cea frumoasă şi lungă, unde se găsea şi mai fericit. La o scrisoare pe care i-o trimesesem acolo, poetul din el scriea în răspunsul său :

„Aci am regăsit liniştea răcoritoare după care oftam de mult... Inconjurat de familia mea, având sub ochi orizontul albastru şi lunca Mirceştilor ce-mi râde sub razele soarelui, îmi mărginesc lumea până la hotare şi nu permit nici gândirei mele

de a trece peste ele... Am gusturi simple, precum vedeţi, mă mulţămesc cu puţin, şi singura mea părere de rău este că au plecat cocostârcii părăsind cuiburile lor din sat... Pornirea lor m'a făcut a gândi la pornirea mea peste două luni, şi asta mă supără"...

Inapoiat la Paris în primele luni de iarnă ale anului 1900, Alecsandri se simţi rău şi slăbind, fără să-şi deie seama de boala lui. După câteva crize serioase şi repetate la intervale mici, medicii bănuiră o boală nervoasă, ce nu-l descurajă. D-na Alecsandri, cum îl vedea mai palid, îi făcea semn cu sprincenile spre camera de culcare. El o asculta ca un copil: îl fricţiona, îi punea oblojeli calde, şi a doua zi era mai bine. Consultase câteva somităţi medicale din Viena, din Paris, fără vr'un rezultat satisfăcător. Intr'o zi de dureri mai mari în spate aduse pe d-rul român Assachi. „Am consultat pe toţi doctoirii mari", începu Alecsandri... — Nu încă pe toţi, d-le ministru..." îl întrerupse Assachi glumind... Dar nici el nu-i ghici boala. Intr'o dimineaţă Alecsandri rămase în pat după o noapte de suferinţă. Seara către asfinţitul soarelui, înfăşurat într'un tartan, sta abătut la fereastră într'un fotoliu. Ce s'o fi petrecut în mintea lui la privirea acelui apus de soare, nu s'ar putea spune, dar, când ochii lui se întoarseră înapoi spre uşă, erau acoperiţi de o tristeţă profundă; zâmbetul său de politeţe îi pierise de pe faţă; glasul era stins ca şi cum venea de sub pământ.

Pe zi ce mergea răul făcea progrese şi atacurile se repetau. Unele zile erau mai bune. In 30 Aprilie 1890, Alecsandri scria din Paris:

„Azi dimineaţă m'am sculat la 6 ceasuri, ca să mă bucur de frumoasa verdeaţă ce se întinde sub ferestrele mele luminate de un soare splendid, şi încet, încet, am putut să viu la birou să-ţi răspund... Sănătatea mea a fost din nou încercată de nevralgii în muşchii din spate. Am avut dureri mari, dar nădăjduesc că se vor mai micşora ceva, şi-mi vor lăsa puţină forţă ca să pot face drumul până la Mirceşti"...

In adevăr peste puţin putu să plece spre ţară. Cu cât se apropia mai mult de Mirceşti, cu atât i se părea că se însănătoşează. Ţăranii eşiră de astă dată înaintea lui, cu preotul şi notarul satului în frunte. Natura, casa, grădina, cabinetul de lucru, fotoliul lui, toate aceste lucruri cari avuseseră pentru ei totdeauna un glas ascuns, îi vorbeau acum mai tare ca oricând. „Florile, zicea el în scrisoare, îmi cochetează în limpeziciunea dimineţii", arborii „îmi întind coşuri de roade", copiii „gura plină de sărutări". Şi mai departe: „Acum înot în lumină, călătoresc în albastru şi mă desfătez în această încântătoare lene neapolitană, numită atât de armonios, dolce farniente şi pe care orientalii o numesc chef. E o stare morală şi fizică plină de mulţămire. Rumeg bine şi nu mă gândesc la nimic; mă apropii cu plăcere de marginea idioţiei, care e beatitudinea supremă. Ai văzut vreodată peşti cari se încălzesc la soare la suprafaţa apei? Când trebuesc să se mute din loc din vre-o pricină oarecare, mişcarea lor le trădează o nemulţămire, un chin amestecat de lene şi de părere de rău. Eu sunt ca ei. Ori de câte ori îmi îndrept gândul spre vr'un ţel hotărît şi-l smulg din rădăcina lui, din valurile luminei cari mă inundă, îmi pare că fac o faptă rea; e ca şi cum aş culca

la pământ o rândunică din sbor... Toată poezia inimii îmi pare că intonează un imn natural, a cărui armonie e de o orginalitate incomparabilă şi de o duioşie rară. Astfel de momente preţuesc cât viaţa întreagă. Te simţi fericit în întreg înţelesul cuvântului, căci te desfaci de toate mizeriile sociale pentru a intra în natură. Pare că te-ai desbrăcat, pe o zi caldă de vară, pe malul unei gârle, ce te atrage cu apa ei răcoritoare. Pentru cine înţelege poezia ţării româneşti, toate amintirile apusului civilizat se şterg c'o rară repeziciune în faţa naturii noastre".

Alecsandri îşi făcea curaj. In realitate răul ce îl mina, îl biruise cu desăvârşire. El avu încă două-trei crize acute şi în ziua de 22 August 1890 intră în agonie. Seara a vorbit ultimele două cuvinte întrebând : ce oră e. Peste câteva minute se mai sculă puţin, privi în jurul său şi căzu pe pernă. Alecsandri nu mai trăia. La autopsie se constată că el suferise de cancer la plămâni şi la ficat. Poetul muri tocmai pe locul unde scrisese mai toate lucrările sale literare, în biuroul lui. In ziua de 26 August, fu înmormântat acolo între doui vişini din grădină, cu toată pompa ce i se datora şi dus la groapă de cei 9 dorobanţi din Vaslui, cântaţi în *Peneş Curcanul*. In enorma mulţime de români ce venise la înmormântarea lui, în fizionomiile lor triste, se citea câteva întrebări: Cine-o ne-o mai cânta, cu dragostea lui, frumuseţea câmpiilor noastre, umbra pădurilor, viaţa şi sufletul poporului român aşa cum le-a cântat el ?.. Şi întrebările nu găseau şi n'au găsit răspuns nici până astăzi. [1])

---

1) In anul 1929 osemintele lui Alecsandri au fost strămutate în

Iată viaţa lui Alecsandri care fu o poemă în acţiune, frumoasă ca cele mai frumoase poezii ale sale. Ea ne va înlesni înţelegerea operei lui literare. Coborîtor dintr'o familie de origină italiană, el moşteneşte însuşirile rasei aceleia : dragostea de frumos, de natură, de soare cald, de mare ; fuge de frig, de nori, de umiditate, de aspectele şi lucrurile triste ; ascultă şi deosebeşte din natură muzica, din istorie, faptele frumoase, din viaţă, strălucirea, măreţia, poezia ei. Opera sa va fi în parte ca un atavism al unei existenţi anterioare. Işi petrece copilăria în mijlocul iubirei părinţilor săi, în armonia traiului lor, în mulţumirea bunei lor stări materiale ; face studii de plăcere în centrul cel mai luminat al lumii, în timpul celei mai frumoase eflorescenţi literare. Se întoarce în ţară în zilele reînvierii ei dintr'un trecut întunecat ; trăeşte în mijlocul celor mai de seamă români, se bucură de prietenia lor. Ia parte ca fruntaş, ca inspirator, ca însufleţitor la toate actele mari ale generaţiei lui, acte cari alcătuesc un lanţ necurmat al vieţii sale. Le cântă, le înalţă, le imortalizează prin talentul său. Iubeşte şi e iubit de femei distinse, frumoase şi ideale ca suflet. Călătoreşte când voeşte şi unde voeşte. E independent prin averea lui ; îşi poate ţinea demnitatea, mândria şi rangul boeresc, graţie tot averii. Se bucură de admiraţia contimporanilor săi, ajunge, încă de tânăr, la celebritatea celui întâi poet român, atât în ţară cât şi în străinătate ; e iubit, cinstit, sărbătorit de toată ţara, dela cei mai umili până la treptele tronului : tot ce ome-

capela-cavou ridicată la Mirceşti de Academia Română, şi casa în care a trăit el, consacrată ca monument naţional păstrător de relicvele poetului.

neşte a dorit, i s'a îndeplinit. A fost un om pământeşte fericit.. Opera lui îi va oglindi viaţa.

II

CELE DOUĂ INRÂURIRI

1. *Romantismul francez*

Cea dintâi influenţă literară ce contribui la formarea talentului lui Alecsandri, fu romantismul francez. Incepându-şi studiile cu profesorul francez Quénim în ţară şi ducându-se apoi în Franţa unde luă bacalaureatul şi studiă literile, limba şi literatura franceză i-au desvoltat gustul şi îndrumat inspiraţiile sale literare. Primele lui încercări poetice sunt chiar în franţuzeşte: poeziile *Jeune Fille, Le Cosaque* şi *A. Mr. de Lamartine,* publicate în Le *Glaneur Moldo-Valaque* din 1841.

In timpul cât a stat ca student Alecsandri la Paris, romantismul francez ajunsese în apogeul lui. El deschidea în literatură orizonturi noui, descoperea izvoare de inspiraţii necunoscute până atunci, înlocuia sentimentul dragostei cu o nouă concepţie sentimentală. Dragostea nu mai era numai o galanterie convenţională şi rece, ci o pasiune în adevăratul înţeles al cuvântului. Ceeace nu se văzuse încă mai înainte, ca un ţăran sau un om de rând să se amorezeze de o princesă sau contrariul, acum se vedea în lucrări ca Hernani şi altele.

Scriitorii, poeţii, dramaturgii, călătoreau în ţări depărtate, în vreme ce clasicii din trecut, mai nu depăşiseră hotarele Fran-

ţei. In acele călătorii, în varietatea lor de colori locale, de datine şi de tradiţii, ei găseau idei şi aspecte noui şi vedeau că idealul omenesc e multiplu şi felurit; altfel au văzut frumosul cei antici, altfel l-au văzut modernii, altfel fiecare rasă, fiecare popor. Ei pătrundeau în istoria trecutului dând de fapte şi de episoade cari rămăseseră ascunse până atunci. Poezia găsise astfel două mari inspiraţii, pitorescul naturii şi subiectele istorice. Cuvinte ca: Golgota, Ierusalismul, Roma, Grenada; ca Cruciaţii şi Trubadurii, cu castelele timpului şi amorurile din ele, erau introduse zilnic în literatură şi făceau o impresie puternică asupra imaginaţiei. Clasicul literar, ajuns atunci pe mâinile unor talente mediocre, era redus la câteva formule academice. Romanticii, ridicându-se în contra acelor formule, condamnară tot clasicismul; subiectele antice, simplitatea, gravitatea clasică fură considerate ca nişte prejudecăţi. Cuvântul libertate ce zdruncinase atâta minţile în politică, le atinse şi în literatură. Nu mai era nevoe de nici o lege, de nici o regulă, de nici o şcoală. Aristot, Oraţiu, Boileau erau despoţii ce înlănţuiau inteligenţele şi petrificau imaginaţiile. Trebuia dărîmată această „Bastilie" intelectuală. Victor Hugo dădu cele dintâiu lovituri aşezământului vechiu. El scrise un nou catehism pentru noua biserică literară: Prefaţa din *Cromwel,* care proclamă doctrina nouă. In atacurile ce li se făcea că dărapănă temelia artei, clasicismul, că sunt iconoclaşti şi altele, ei răspundeau cu versul cunoscut.

Nous avions des beautés de vingt ans pour antiques.

Antichitatea fiind părăsită, evul mediu devenea izvor de

inspirație. Până și în arhitectură, Chateaubriand revenise, în *Geniul Creștinismului,* la stilul gotic și la ogivele lui, ca la o formulă protivnică liniei orizontale a Grecilor. Până și sculptura inova preconizând viața în locul seninătății și calmului antic. Dar ceeace hotărî izbânda lor, fu punerea în practică a ideilor, adică operele poetice și dramele romantice ce apărură atunci, începând cu *Baladele* lui Victor Hugo, cu *Orientalele* lui și mai ales cu reprezentația piesei *Hernani,* rămasă ca o pagină de viață literară unică în istoria literaturei. Pentru poeții și artiștii francezi contimporani, ziua de 25 Februarie 1830 fu ca data unei victorii mari. Théophile Gautier, în una din călătoriile sale din Spania, cu mulți ani în urma reprezentației piesei Hernani, ajungând într'un sat vechiu cu caracter medieval, și întrebând de numele satului, când i se răspunse: Hernani, i se învioră toată ființa, îi pieri toată oboseala unei zile de drum și revăzu, în minte, întreaga piesă, act cu act, scenă cu scenă ba chiar și sgomotul primei reprezentații la care luase parte ca unul din șefii grupurilor romantice, intrat dela 2 ore ziua în teatru, pentru a putea ocupa un loc bun, având provizii și mâncare cu el și trebuind să aștepte șase ore până la ridicarea cortinei... Ideile romantice fură întărite după aceea cu întreaga operă a lui Victor Hugo: *Feuilles d'automne, Chants du Crepuscule, Voix intérieures* și restul dramelor sale apărute între anii 1830 și 1835.

Odată cu Victor Hugo și ceva mai înainte, scriea Lamartine *Meditațiile* și *Armoniile* sale, *Jocelyn, Les Recueillements Poétiques,* a căror influență asupra contimporanilor fu ca o contagiune. Reveriile lui, pline de extaz religios și de o blândă

şi mistică melancolie, au turmentat mult timp sufletele. Alfred de Musset scrie şi el cele mai frumoase poezii între anii 1830 şi 1840: *Les premières poézies, Rolla, Les nuits*, etc., cari captivară spiritele prin puterea patimei din ele. Alfred de Vigny tipări încă poezia sa tot cam pe la 1830. Şi alături de dânşii, stilistul Théophile Gautier, fecundul Alexandru Dumas, realistul Balzac, idealista Georges Sand; Sainte-Beuve, Mignet, Augustin Thierry, Guizot, Villemain, Cousin, Thiers, entuziastul Michelet şi câţi alţii? Câte talente, cât spirit, cât lirism! Poeţii noui puseseră stăpânire pe toată viaţa literară, aşa că chiar temperamentele ce nu împărtăşiau ideile literare romantice erau luate de curent. Zola spune că dormea cu cărţile romanticilor sub pernă. Infăţişările extravagante ale poeţilor, cu plete merovingiane pe umeri, palizi la faţă, cu barbe lungi, cu cravate mari, cu veste de catifea roşie, adăugau încă şi ele cu nota lor frapantă la succesul tumultuos al literaturii lor.

Aeçsandri trăind la Paris între anii 1834 şi 1839 asistă la multe din manifestările romantice. Cu deosebire îl captivară poezile lui Lamartine. Intre primele lui inspiraţii fu Oda: *A. Mr. de Lamartine*. Mai târziu, la moartea lui Lamartine, el îşi arătă nu numai întristarea sa într'un articol din Convorbiri, dar declară pe poetul lui Jocelyn ca pe „unul din cei mai mari poeţi ai Franţei, omul care prin geniul său a fost şi va rămâne o glorie pentru secolul nostru. Această tristă veste va deştepta, adăugă Alecsandri, un răsunet dureros în sufletele acelora cari au gustat încântările armoniei marelui poet". Deasemenea poe-

ziile şi dramele lui Victor Hugo şi Alfred de Musset au avut răsunet adânc în sufletul lui. „Multe din ele copiate se învecheau în buzunarele noastre". El îşi amintea de frigurile literaturii de atunci cu detalii amănunţite şi s'o însufleţire ce-l întinerea. „Ajunsesem de mă credeam eu însumi un pion al ideilor lor". Işi lăsă plete, îşi luă vestă roşie, ţinea pe masa lui de noapte, drept carte de rugăciuni, *Meditaţiile* lui Lamartine.

La noi în ţară, Costache Negruzzi şi Eliade traduseră balade şi drame din Victor Hugo şi din alţii. Unii poeţi tineri se îmbrăcau chiar ca romanticii. Tipul lor l-a ridiculizat Millo în piesa sa *Poetul Romantic.*

Poezia şi piesele lui Alecsandri se resimt de influenţa romantismului. Felul lui de gândire, imaginile, stilul său reproduc elementele caracteristice ale acelei şcoale. Mai întâi, claritatea stilului lui Alecsandri e datorită desigur în parte geniului clar al literaturii franceze ; uşurinţa lui de a versifica, aranjamentul versurilor, a cupletelor, a „canţonetelor", sunt însuşiri speciale franceze ; tactul, măsura, spiritul lui au ceva franţuzesc, pe lângă partea lor curat românească. Toate aceste calităţi ale şcoalei franceze îl pregătiră, îi acordară oarecum lira înainte de a începe să cânte. Multe din inspiraţiile sale poetice vor descrie subiecte fantastice cu patimi extraordinare, sau vor fi istorisiri naive cu eroi legendari, cu martiri, cu forţe şi oameni supra naturali, cu natura pitorească a locurilor depărtate ca Orientul, Spania, Italia, cu fiinţe şi lucruri ce au caracterul idealului şi sentimentalismului romantic. Spre a ne încredinţa, n'avem decât să deschidem primul său volum de poezii şi să

cetim titluri ca: Andrei Popa, Groza, Făt-Logofăt, Ursiţii, Strigoiul, Ceasul rău, Zburătorul, etc.

De la cea dintâi poezie până la cele din urmă, vom întâlni lucruri ce plutesc deasupra vieţii, în o lume străină realităţii. Acolo, „florile îşi şoptesc", „brazii dela munte ascultă şi grăesc", „fraţii încălecaţi pe smei se întrec cu rândunelele", „Balcanul şi Carpatul se ameninţă unul pe altul, mişcând coamele lor de codri ca leii în mânie", „Dunărea şi marea râd", „gerul strânge în braţe văile"; în răsboaie, „pământul se clatină" iar bătăile de inimă ale românilor „răsună ca o mare", deşi moartea se întinde în jurul lor" cât e negru cât e soare". Aşa spre pildă, iarna :

Astfel gerul e de tare
Cât îngheaţă în om pe loc
Şi a gurei răsuflare
Şi cenuşa de sub foc.
El lipeşte ochi cu gene,
Pe drumeţ îl face orb
Şi în cuiburi chiar sub pene
Crapă ouăle de corb.....

Unele din sfârşiturile bucăţilor sale vor avea un caracter mistic: umbre ce trăesc după moarte, glasuri ce se aud în câmpuri şi în ape, răsplătiri dela fiinţe duse pe ceea lume, morminte vorbind, etc.

Pe lângă imaginaţia romantică, el adoptă şi unele tipare de formă romantică. Poezia *Peneş Curcanul,* spre pildă, atât de frumoasă şi atât de populară, aminteşte tiparul de formă din *La chanson des aventuriers de la mer:*

En partant du Golfe d'Otrante,
Nous étions trente...

din *La Légende des siècles* a lui Victor Hugo. Mai mult. Din cetirile pasionate ale unor poezii de Lamartine şi Victor Hugo îi rămân reminiscenţe de idei, pe cari el le adaptează sau le parafrazează în poeziile sale. Procedeul l'a întrebuinţat şi alţi mari poeţi. Insuşi Lamartine, în *Le poète mourant*, parafrazează versurile lui Goethe din vestita poezie *Der Sänger*. Dar adaptările şi parafrazările lui Alecsandri, trecând prin simţirea lui, se prefac şi devin elemente poetice personale, deşi se aseamănă cu cele din cari purced. Luând o idee de la un model romantic, el o transformă, o îmbracă în note personale, îi dă culoarea temperamentului său, deşi în parte ea rămâne aceeaşi. Ideea spre pildă, că omul, când iubeşte, crede că toată lumea e a lui, au spus-o toţi poeţii, cum au spus-o şi romanticii francezi; dar fiecare a spus-o în felul lui. Poetul nostru o reia şi el în *Steluţa*, în cunoscutul vers :

. Pe când eram în lume tu singură şi eu...

dar el o spune în aşa fel, că ea atinge o culme de frumuseţe poetică, pe care n'a atins-o nici unul din modelele sale. Lectura operelor romantice franceze a putut împrăştia în sufletul lui Alecsandri atmosfera lor ideală; simţirea lui însă, străbătând-o cu raza focului ei, trasfigură atmosfera aceea, în opera lui, dându-i o înfăţişare proprie.

2. *Poezia populară română*

Influenţa şcoalei franeze ar fi putut fi fără îndoială mai primejdioasă lui Alecsandri, dacă ea n'ar fi fost precumpănită

numaidecât de influenţa poeziei noastre populare, care fu pentru talentul poetului ceeace e un altoiu din rădăcină la o plantă.

Intâmplarea făcu ca, întoarcerea lui Alecsandri în ţară, să coincidă cu ivirea la noi a câtorva culegători de poezie populară, ca Anton Pan, Alecu Russo şi alţii. In Europa culegerile de poezie populară apăruseră încă din veacul trecut. Herder dăduse la lumină, în 1779, diferite cântece populare întitulate *Glasuri ale popoarelor,* Fraţii Grim văzuseră în poezia populară baza etnopsicologiei ca una ce descoperea lumea tăinuită până atunci, sufletul obscur al popoarelor, despre care istoria fusese mută, preocupată numai de împăraţi şi de răsboaiele lor. Poezia populară era deci un izvor vergin de cercetări şi nu puţini iubitori de literatură începură s'o exploreze cutreerând satele şi munţii ţărilor lor. Primprejurul nostru,Vuk Karagic publică, în 1823, poezia populară sârbă şi ceva mai târziu Bogoief poezia populară bulgară. Karagic adună şi un număr de poezii române pe cari le dădu lui Assachi la Viena deşteptându-i gustul de a aduna el însuşi asemenea poezii păstrate în memoria poporului român.

Alecu Russo a fost la noi adevăratul culegător conştient de valoarea poeziei populare. Intors dela studii şi intrat în societatea română, atât de variată ca sânge, limbă şi sentimente, căuta pe român şi nu-l afla nicăeri. „Unde să găsim românismul, geniul acestei ţări?" se întreba el nedumerit. Il căuta în jurul lui în saloane, în târg, în strade, întocmai cum căutase altădată bătrânul cinic adevărul cu lampa în mână. Când într'o zi, într'un iarmaroc, dete în sfârşit de ceeace voia să afle, adică de lumea românească. Atunci „văd oameni şi haine ce nu văzusem în oraşe; aud o limbă armonioasă, pitorească şi

cu totul străină de jargonul cărţilor. De unde eram la îndoială, dacă românii sunt o naţiune sau o colonie cosmopolită modernă,.. încep a întrevedea adevărul. Iată un om cu fizionomia veselă; el intră într'o colibă de frunze, scoate de sub suman un instrument ce-i zice *lăută* şi se pune a cânta. Mulţime de oameni se îndeasă împrejuru-i şi-l ascultă cu dragoste, căci el zice balade strămoşeşti... Ochii mei se deschid; o naţionalitate întreagă se desveleşte în graiul, în hainele, în tipul antic, în cântecele acelor oameni. Lăutarul cântă şi dinaintea mea se desfăşoară un tablou care mă încântă,ş i când el sfârşeşte, toată nedumerirea s'a şters din minte-mi: rămân convins de naţionalitatea română, de geniul român, de adevărata literatură română; înţeleg dragostea românului de ţara lui, înţeleg puterea legăturilor de familie!" Iată revelaţia ce i se face lui Alecu Russo în acea zi, când istoria noastră i se deschide cu lămuriri noi despre originea şi caracterul românului, de duioşia inimii lui, de vânjoşia lui în apărarea moşiei.

Alecsandri ştia de sigur importanţa poeziei populare din studiile sale de la Paris şi, ca poet, simţea şi mai mult frumuseţile ei şi le simţise din copilărie. In 1842 când moare mama poetului, el se retrage în munţi şi găseşte în duioşia poeziei populare o mângâere mâhnirei lui.

In excursiile sale prin Carpaţi, făcute mai des cu Alecu Russo, Alecsandri află „comori de poezie populară" şi „se amorează de ea, zice el, ca de o copilă din Carpaţi tânără, mândră, nevinovată şi aşa de frumoasă"... „Ceahlăul" e creştetul Carpaţilor Moldoveneşti. Te sui pe el pe cărări încântătoare, pornind dela Hangu, proprietatea altădată a Cantacuzineştilor,

şi, odată sus, ţi se desface privirei ca o panoramă deschisă, toată valea Bistriţei... Aci, întâlnii balada lui Mihul Copilul sau Miu Copilul, balada Dolcei şi Mioriţei, a căror aflare e aşa de mişcătoare. „Aceste balade", le-am cules din gura unui baciu, anume Udrea, dela stâna de pe muntele Ceahlău. Acel păstor suna din bucium cu o putere extraordinară, în cât munţii se resunau în mare depărtare. El cânta şi din fluer mai multe cântece ciobăneşti, iar mai cu seamă doina cu o expresie de înduioşare ce aducea lacrimi în ochii celor cari îl ascultau". Era în 1842, „într'o frumoasă seară de vară, când urcându-mă la stână, unde auzisem răsunând buciumul lui Udrea, am asistat la unul din cele mai sublime spectacole ale naturei, luminat de razele asfinţitului soarelui; iar după ce noaptea presără cerul cu stele, mă aşezai cu Udrea şi cu alţi păstori împrejurul unui foc şi petrecui până în zori cu cântecele dela munte".... „Ce surprindere, ce mulţămire la auzul Mioriţei. Atuncea, orice comoară aş fi găsit nu m'ar fi bucurat atât de mult".

El se puse cu tot dinandinsul să adune acest buchet de flori câmpeneşti, pe care îl publică sub titlul: *Poezii populare, Balade* (cântece bătrâneşti) *adunate şi îndreptate* de V. Alecsandri, tipărite mai întâi într'o broşură şi continuate în o a doua prin anii 1852-1853. Ele au fost traduse şi publicate în parte, în franţuzeşte mai întâi de I. E. Voinescu, (Paris, 1853) şi mai în urmă de Alecsandri c'o prefaţă de A. Ubicini (1856) precum au fost traduse în parte în limba germană de W. Kotzebue şi în engleza de Stanley. Mai târziu, în 1866 fu publicată de *Azilul* Elena Doamna toată culegerea lui, sub titlul:

Poezii Populare ale Românilor, de Vasile Alecsandri. Poetul oferise manuscrisul Elenei Doamna spre a fi tipărit în folosul Azilului întemeiat de ea. In dedicaţia către Doamnă, el numeşte aceste poezii: „copii găsiţi ai geniului românesc", venind în ajutorul „copiilor găsiţi ai Azilului Elena Doamna".

In reproducerea poeziilor populare, Alecsandri n'a păstrat cu stricteţe exactitatea versului popular. Urechea lui fină se împiedeca în unele versuri şchioape şi în unele rime sărace. De aceea „le-a îndreptat", le-a netezit de unele asperităţi, le-a mai lungit sau mai scurtat de câte un picior de vers, le-a făcut să se îmbrăţişeze mai strâns în rime. Dar schimbările lui sunt mici, aproape neînsemnate şi cam aceleaşi pretutindeni. Poate că parte din ele au fost găsite de Alecsandri chiar în variantele aceleeaşi poezii populare. In îndreptările sale, el a fost călăuzit de dragostea ce avea de poporul său, crezând că-l creşte înfăţişându-l ca mai artist.

Astăzi se ştie că e un principiu în culegerea poeziei populare: să nu te atingi de forma ei, s'o laşi cum e. Folkloristul Fauriel, în discursul preliminar al *Cântecelor Populare ale Greciei moderne*, zice că întrebuinţarea unei arte rudimentare în poezia populară, adică contrastul dintre simplitatea formei şi impresia mare ce ne produce această poezie, face farmecul ei de căpetenie. Prin neregularităţile ei, ea are oarecum caracterul lucrurilor din natură şi ne dă ceva din impresia ce simţim când contemplăm cursul unei ape, priveliştea unui munte, o masă pitorească de stânci, o pădure bătrână, deoarece geniul incult al omului este deasemenea un fenomen, un produs al naturii.

Dacă Alecsandri n'a făcut ştiinţă folkloristică, a făcut însă

altceva mai important pentru noi. Inainte de toate, el a înlăturat prejudiţiul, lăţit atunci, că limba română nu poate să exprime ideile frumoase, că nu-i limbă poetică. Ori cât de absurdă ar fi părerea aceasta, acum 100 de ani, ea era nediscutabilă, fiindcă literatura citită atunci la noi, nu era decât grecească şi puţin franţuzească. A încerca o dramă, o poemă în româneşte, provoca ilaritatea. Chiar în saloane, limba română nu se întrebuinţa decât faţă de slugi. Idei, spirit, conversaţie tot ce face viaţa unei limbi, era de domeniul limbei greceşti moderne, a cărei frumuseţe, ascultată acum, ne dă o atât de mediocră idee.

La cea dintâi privire aruncată asupra poeziei populare vedem că cele mai multe din concepţiile ei sunt mistice ca şi în romantism, cu care are încă şi alte înrudiri. Mulţimea nenumărată de Feţi-frumoşi, de Ilene Cosinzene, de smei, de vrăjitori, de talismanuri şi descântece, ne transportă în lumea mitului, unde cresc pomi înalţi până la ceruri cu mere de aur şi de rubin şi zbor din fundul pământului pajuri măestre cu ochi de diamante; unde făpturi supranaturale, frumuseţi fără seamăn fac poduri de argint, palate de cristal şi dau inele făcătoare de minuni şi naframe purtătoare de viaţă sau de moarte, ducând la ape neîncepute, la munţi de oţel, cari se bat capete în capete, la Sfânta Vineri, făcătoare de minuni. şi la atâtea alte ficţiuni de ale poporului cari alcătuesc toată nota supranaturalului romantic, ba chiar întrecâd-o cu mult.

Poezia lui Alecsandri are la baza concepţiilor ei poezia noastră populară. Toate figurile basmelor ca Pepelea, Strâmbă-Lemne, Statu-palmă-Barbă-cot, ce însufleţesc inspiraţia popu-

lară trec deadreptul în poezia poetului. Mai pretutindeni e o figură cunoscută, întâlnită în baladele ori în doinele noastre populare. Mai mult, naturalul şi spontaneitatea, trăsături caracteristice ale inspiraţiei populare, vor caracteriza deasemenea poezia lui Alecsandri. Tot aşa, datinele, obiceiurile, proverbele, zicătorile, credinţele populare, ca „descântecul de trei ori", „privirea în fântâni pentru ursitori", „vârcolacii", „ierburile ce nu cresc în locuri blestemate", „cruciuliţele de lemn sfânt la piept", „sori ce stau în loc dinaintea frumuseţilor" şi altele sunt întâlnite pe fiecare pagină de ale lui. Ca şi poporul, Alecsandri înţelege încă graiul elementelor din natură, „tainele", „frăţia stejarului", „mărturia apelor", etc.

Ca formă, poetul o adoptă deasemenea pe cea populară. In multe bucăţi, el începe cu formula: *Frunză verde* sau *Foaie verde*, care are într'ânsa ceva vag primăvăratec, potrivit unui popor tânăr şi apare ca un motto de religie naturală ce ne ridică în o atmosferă poetică, ne scoate din proza zilnică şi ne face să planăm în sfera frumosului, a visului dintre cer şi pământ. Naivitatea expresiunii populare, diminutivele, desmierdările de silabe, repetiţiile trecură prin talentul lui Alecsandri ca printr'un sublimator ; ele se răspândiră într'ales, măestrite, în întreaga poezie a lui. Versul de opt silabe, versul popular prin excelenţă cu cadenţa-i lesnicioasă şi care devine de şapte silabe, când ultima e accentuată, Alecsandri îl întrebuinţează foarte des. Imaginile limpezi de flori, descripţiile în trăsături largi şi uşoare, dându-ţi tablourile vii dinainte, fără vre-o analiză mai adâncă a lucrurilor, fraza simplă, rima uşoară, nimic nu-i lipseşte.

Acolo unde influenţa poeziei populare e şi mai covârşitoare, de confundă aproape poezia sa cu însăşi poezia populară, e în *Doinele* lui, în cari atât subiectele, cât şi forma versurilor, cât şi limba, sunt cu desăvârşire populare. Aşa, spre pildă, în *Doină Doiniţă :*

Doină, Doiniţă !
De-aş avea o porumbiţă
Cu flori galbene 'n cosiţă
Cu folri roşii pe guriţă...

sau în *Ursiţii :*

Colo 'n vale la fântână
Două fete spală lână...

sau în *Hora :*

Iată hora se porneşte,
Sub ştejar la rădăcină,
Iată hora se 'nvârteşte
Vină, puică, vină...

In unele însă din ele Alecsandri ia nota populară şi o înobilează, dându-i o nuanţă de gândire mai înaltă şi de o mai delicată simţire. Aşa, în poezia: *Cinel, Cinel,*

Păstorul zise: Cinel Cinel,
Copilei june de lângă el ;
— Două steluţe cu raze line
Lăsat-au cerul plin de lumine,
Şi pe-a ta frunte ele-au căzut
Ghici drăguliţă că le sărut ?
        Nu ghici 'ndată
        Gingaşa fată,
Şi pe ochi dule fu sărutată...

In dragostea sa de românism, Alecsandri credea că frumusețile poeziei noastre populare sunt fără seamăn. Adevărul e că sunt şi alte poezii populare tot aşa de frumoase. Mai întâi, fondul acestor poezii, cu ideile, credinţele şi superstiţiile lor a plecat în lume dela cei vechi. In literaturile unor ţări civilizate, firul ce leagă vechimea cu prezentul, e neîntrerupt. La noi Odobescu a încercat să arate că frumoasa *Mioriţa* s'ar trage din cântecul *Linului* al anticilor Elini [1]. In mare parte dar, subiectele şi frumuseţile poeziei noastre sunt aceleaşi ce se întâlnesec în poezia populară în genere. Unele din ele se aseamănă de aproape cu cele ale popoarelor ce ne înconjoară, ca Sârbii, Ruşii, Grecii. Bucăţile eroice şi haiduceşti din Grecia amintesc baladele şi cântecile noastre haiduceşti. Părerea lui Alecsandri despre poezia noastră populară o au şi alţi poeţi despre poezia populară a ţării lor. Lermontof îşi arată părerea de rău că nu a supt cu laptele copilăriei poezia poporului rus, fiind crescut de o germană; el zice că „Poezia populară rusească are mai multă poezie decât toată literatura franceză. Alţii, aparţinând altor popoare, cred acelaş lucru despre poezia lor populară. Noi, fără să mergem aşa de departe, putem afirma că avem adevărate mărgăritare în inspiraţia noastră populară. Două exemple numai:

ŞOIMUL ŞI FLOAREA FRAGULUI

Sus, în vârf de brăduleţ,
S'a oprit un şoimuleţ,
El se uită drept în soare

1) Al. Odobescu. Scrieri literare şi istorice.

Tot mişcănd din aripioare.
Jos la trunchiul bradului
Creşte floarea fagului.
Ea de soare se fereşte
Şi de umbră se lipeşte.
— „Floricică dela munte
Eu sunt şoim şoimuţ, de frunte
Eşi din umbră din tulpină,
Să-ţi văd faţa la lumină,
C'a venit pănă la mine
Miros dulce dela tine.
Căt am pus în găndul meu
Pe-o aripă să te ieu
Şi să mi te port prin soare
Păn' te-i face roditoare
Şi de mine iubitoare.
— Şoimuleţ, duios la graiu,
Fiecare cu-al său graiu,
Tu ai aripi sburătoare
Ca să te înalţi la soare.
Eu la umbră la răcoare,
Am menire înfloritoare.
Tu te legăni sus pe vănt,
Eu mă leagăn pe pămănt.
Dute 'n cale-ţi mergi cu bine
Făr' a te găndi la mine,
Că e lumea 'ncăpătoare
Pentru-o pasere ş'o floare!

Sau versurile următoare din *Bogatul* şi *Săracul,* pline de filozofie:

Măi bogate, bogăţele!
Dacă ai averi de-acele,
Nu-mi scoate ochii cu ele.
Că averile de frunte
Sunt ca un izvor, de munte,
Astăzi curge şi înneacă

Şi mâini scade ş'apoi seacă.
De ai turme mari de oi
Ai şi turme de nevoi,
Că pe unde's turme blânzi
Sunt şi lupi mereu flămânzi!

Această frumuseţe a poeziei populare vine de acolo, că ea e făcută de oameni din popor, sincer emoţionaţi, precum şi de acolo că ea a fost trecută sute de ani, din gură în gură, din tată în fiu, şi că numai ceeace era cu adevărat frumos rămânea şi străbătea mai departe.

Dar, dacă subiectele poeziilor populare vin, în parte, din acelaş fond comun omenesc, poezia noastră populară are particularităţi ce-i dau o originalitate distinctă. Trăind în câmp, în mijlocul naturii, românul s'a identificat cu natura, cu pământul pe care trăia, precum ducându-şi viaţa în vecinicele vijelii ale istoriei noastre, s'a indentificat şi cu ea, cu melancolia şi vitejia vremurilor. Pe marginea zilelor blânde, a sărbătorit dragostea. In acelaş timp, conştiinţa lui mitologică de odinioară se contopi încetul cu încetul cu creştinismul: o Diană a Olimpului vechiu fu schimbată prin înrâurirea creştinismului în Sânziana şi, prin înrâurirea mitului despre Elena cea frumoasă, în Ileana Cosinzeana; banul pus odinioară în mâna mortului ca să-l plătească luntraşului Caron la trecerea apei Stixului în câmpiile Elizee, s'a prefăcut în ban de sufletul mortului; pe tulpina secată a religiunii răsare chiar ideea de patrie, crede Odobescu, etc.

Alecsandri a adoptat această moştenire populară cu toate particularităţile ei Unde s'a unit el mai puţin cu glasul popo-

rului, e în nota melancolică. Viaţa lui Alecsandri fiind senină, cântecul lui urma să se acordeze cu viaţa lui.

Influenţa poeziei populare române, unindu-se cu influenţa romantismului francez, au format în chip armonic talentul lui Alecsandri, complectându-l. Una adâncindu-l în caracterele gândirei, simţirei şi graiului românesc, alta înălţându-l în universalitatea ideilor lumii culte. Desvoltarea lui a fost astfel fericită, ca desvoltarea unui arbore ideal, a cărui rădăcină ar sorbi seva din pământul în care e fixat şi a cărui coroană ar aspira aerul şi lumina din întinsul văzduhului; una era tradiţia şi alta era progresul.

III.

OPERA SA

Cele patru simţăminte

Când privim natura, — cu aspectele ei frumoase sau impunătoare, cu regularitatea mişcării aştrilor, cu perândarea anotimpurilor, şi cu atâtea şi atâtea alte fenomene unele mai minunate de cât altele, — rămânem pătrunşi de măreţia, de splendoarea, de armonia orânduirei ei. Tot aşa când privim viaţa omenească cu progresele înfăptuite de om, cu descoperirile şi izbânzile lui, rămânem mişcaţi de minunata lui înălţare în mijlocul naturii.

Dacă voim însă să înţelegem rostul acestei naturi, ca şi rostul vieţii omului şi să pătrundem dincolo de aparenţe, atunci ni se arată, în vecinica ei vrăşmăşie, lupta pentru viaţă, goana unei fiinţe contra alteia, a unui element contra elementului vecin şi, fără voie, ne răsare în minte întrebarea chinuitoare: pentruce toate acestea?... Spectacolul impunător de mai înainte îşi pierde însemnătatea, ne îndoim de armonia şi de frumuseţea lui aparentă.

Sufletul nostru e înclinat din fire spre una din aceste două căi opuse: una a iubirei de natură şi de viaţă, alta a trudei de a le înţelege, adică a întristării de a nu le putea înţelege sau de a le găsi fără rost. După această deosebire fundamentală, împarte critica modernă pe scriitori în două categorii: unii ca firi spontanii şi sentimentale, alţii ca oameni de gândire, trudiţi de adevăr şi de întrebările ce chinuesc conştiinţa omenească. Cei dintâi sunt şi rămân oameni, cei din urmă sunt filosofi.

Când citeşte cineva întreaga lucrare literară a lui Alecsandri vede numai decât felul firii şi talentului lui. Alecsandri a iubit viaţa şi lumea privindu-le pe laturea lor bună şi frumoasă şi renunţând de bună voe la cercetarea problemelor finale. In poezia sa din tinereţe, A. Mr. de Lamartine, el o spune lămurit:

Grain de sable emporté par le torrent du monde
Je roule au gré de mon destin,
Et sans sonder la nuit en erreur trop féconde,
Je ne veux point savoir mon principe et ma fin,
Qu' importe a mon bonheur, fragile créature,
De connaître mon germe ou mon être est conçu ;
Celui qui du chaos a tiré la nature,
N'est-il pas l'inconnu ?...

El preferă să lase pe seama altora cercetarea tainelor şi „abisurile fără fund", cari nu fac decât să ne întristeze, căci ele n'au „importanţă" pentru „fericirea" lui. Iar într'o scrisoare către Bălcescu, el accentuiază şi mai precis filozofia lui asupra vieţii: „După socotinţa mea, *cea mai frumoasă parte a vieţii se compune din simţirile ce insuflă şi primeşte un om pe pământ*". Poezia sa ne va descrie dar viaţa în lumina simţirilor, pe laturea ei atrăgătoare şi plăcută. Ea se aseamănă cu o fiinţă tânără şi fericită într'o grădină, care, la orice întrebare ce-i facem, ne surâde culegând şi oferindu-ne flori. In frumuseţea primăverii, în cântecul paserilor, în ninsoarea şi viscolul iernei, pretutindeni, poetul nostru se va opri spre a simţi, spre a admira, spre a iubi lumea, locurile, aspectele naturii. Ori ce întâmplare, orice bucurie, o privire în trecutul strămoşilor, o speranţă de viitor, un basm, un act naţional se vor înveli în mantia poeziei sale sentimentale, — de un sentimentalism genial, ce iubeşte totul din lume, căruia îi pare totul frumos şi surâzător, care îmbracă fiinţele şi lucrurile cu bunătate, cu frumuseţe, cu dragoste, cu măreţie, le slăveşte le apoteozează: e legea poetului sentimental.

Intreaga lui operă o putem împărţi astfel în cele patru simţăminte de căpetenie ce au inspirat-o : *Dragostea, simţământul ridicolului, simţământul naturii şi iubirea de neam* [1]).

---

1) Opera lui Alecsandri, apărută la început prin revistele timpului şi în volume răsleţe, a fost tipărită în anii 1870 şi următorii de Casa Şocecu în douăsprezece volume revăzute de Alecsandri, sub titlul: Opere complete, poezii, teatru, proză. Mai târziu ea a fost retipărită, sub acelaş titlu, de editura Minerva şi în parte de Biblioteca pentru toţi, în ediţii

Acum, care era la noi înălţimea instrumentului versificator în momentele în cari începu să scrie Alecsandri primele sale poezii? Afară de puţinele talente, neajunse încă la maturitate, ce se iviseră până atunci şi afară de frumuseţea simplă a poeziei noastre populare, poezia oraşelor era de un sensualism supărător. Aşa, pe timpul revoluţiei lui Tudor, orăşanul cânta:

Aideţi, fraţi, să trăim bine
Să trăim tot pentru noi ,
Căci curând vremea ne vine
Incărcată de nevoi.
Pom eram şi frunză verde
Şi verdeaţa mi se pierde!
Pom eram eu, pom!...
Vai, săracii arnăuţii
Cum îi căsăgheşte turcii!...

Un model de poezie lirică de pe timpul ocupaţiei ruseşti din 1828:

Ah! iubită tu frumoasă,
Ce eşti din proşti muritori,
Te-ai sădit ca trandafirul
Intre celelalte flori.
Ce ochi poate să te vază
Şi dreptate să nu-mi dea,
Că-ţi închin pentru iubire
Post şi rang şi viaţa mea!

Un alt model de poezie elegiacă:

---

populare. Citiaţiile noastre sunt după ediţia Socecu. Ele sunt numeroase urmărind ideea ca cetitorul să-şi formeze singur părerea asupra operii lui Alecsandri.

Amoraş tiran
Tiran şi duşman
Tare te-ai silit
Şi m'ai despărţit
De-al meu puişor
Vrednic de amor [1])

Printre poeţii de prima mărime, Cârlova cânta în *Rugăciune* astfel:

Fiinţă naltă, lungă vedere
Izvor puternic de mângâere,
Pavăză sfântă ăstui pământ!
Dă ascultare nu-ţi fie silă,
Un glas jalnic, ce cere milă,
Ce a se plânge are cuvânt.

Nu se cuvine a se răpune
In vânt ca fumul o rugăciune
Cu plâns făcută lângă altar,
Unde nădejde are oricine
Să dobândească cerând vr'un bine
Sau lui să încete vre'un ce amar...

Grigore Alexandrescu versifica la adresa unei copile în vârstă de un an, astfel:

Aşa! Imi trimiţi daruri iubită copiliţă;
Abea eşti de o palmă şi vrei să te slăvesc!
De ochii tăi albaştri. de mica ta guriţă,
In limba armoniei îţi place să vorbesc?

Eu nu ştiu ce aş face d'ai fi mai mărăcică,
Eu nu ştiu ce aş zice, nici cum te-aş fi cântat
Dar ştiu cu 'ncredinţare, c'aş cere fără frică
Drept plata ostenelii, un dulce sărutat.

---

1) Albina Pindului 1868 August.

Cu astfel de monedă eu n'o să fiu plătit.
Acum însă, adio dorinţi amăgitoare!
Când tu pe scena lumii vei fi veselă floare
De ani, dureri, de patimi mă vei găsi slăbit.....

Ştiu bine c'al meu suflet e sânt, nu 'mbătrâneşte,
Că aş putea ş'atuncea să-ţi spuiu că te iubesc,
Dar tristă rolă joacă un sânt care trăeşte
In nişte vechi ruine ce-abia se sprijinesc.

A! cel puţin, copilă, atunci adu-ţi aminte,
Că 'n leagănu-ţi adesea te-am bine cuvântat;
Ascultă cu răbdare trezitele-mi cuvinte,
Zimbeşte-mi câte odată, ş'oiu fi îndestulat.

Ear dacă vreun june, în dreapta-i jaluzie,
Se va mira d'atâta nemeritat favor,
Zi-i! ăsta mă cunoaşte din mica mea pruncie,
La tot ce simţ, ce-mi place s'arată simţitor.

A fost în casa noastră, la or ce întâmplare,
Mă mângâea adesea, îl ştiu de când trăesc;
Cu tată-meu odată el deşerta pahare,
De mult au fost prieteni şi încă se iubesc...

Eliade deasemenea versifica în *Empyreul* şi *Tohu-Bohu* astfel:

Inalt, mai sus de ceruri la locul Nemuririi,
In santa atmosfheră luminei quellei vii,
De unde-emană Viaţa, şi rîul Fericirii
Adapă, recoresce cerescile câmpii;

Şi spiritul Agapei bureadă ambrosie,
Şi 'nmărgărită câmpii aeternei beatituţi,
Spre a cresce Charitatea, angelica tărie
Din quari purced Pacea, divinele virtuţi;

Pe muntele de aur în stânci de adamante,
Cu pulbere de stele, verzit de immortali,
Umbrit de cedri etherii, florat de amarante,
Şi unde se desvoltă virtuţile florali;

Acolo unde-adie Zephyrul de Clemenţă
Prin arburii Sciinţei que domnul! domnul şoptescu
In quietutea 'naltă, d'amor, de inocenţă,
La rîuri de viaţă, que domnu iar murmuescu;

Pe culmea astui munte sub tinda Omnipotinţei
Incongiurat de angeli, puteri de Seraphimi;
Acolo este thronul Divinei provedinţei
Pe mii de myriade de răpezi Cherubini...

Acesta era gradul versificării noastre la apariţia poeziilor lui Alecsandri.

I

A) DRAGOSTEA

Doine, Lăcrămioare, Mărgăritărele...

Poeziile sale: *Lăcrămioare* şi *Mărgăritărele* pleacă în cea mai mare parte din sentimentul dragostei. La douăzeci şi patru de ani, vârsta în care le scrie, nimic nu face să ne bată inima mai cu putere decât chipul fiinţei iubite. Firea noastră e atunci în toată puterea şi în tot avântul ei de dragoste; celelalte facultăţi îi dau pasul. In *Doine* şi *Lăcrămioare*, inima lui Alecsandri ni se deschide sinceră, iubind fără nici o rezervă, cu o nobleţă de simţămînt ce îl înalţă şi cu o dragoste ideală ce l'ar fi

consacrat ca poet ea singură. E o plăcere a le citi, a vedea în ele fiorii emoţiilor lui, a deduce din ele omul de mai târziu şi a privi pe rând chipurile femeilor ce le-au inspirat.

Dragostea lui, împărtăşită cu aceeaşi sinceritate şi de femeile ce l-au iubit, l'a făcut să aibă o idee bună şi respectuoasă de ele, spre deosebire de alţi poeţi ai noştri cari au avut o părere contrarie. Bolintineanu scrie despre „femeea română" :

Din crimă 'şi face merit şi îşi plăteşte floarea
N'au vălul ce plăcerii a 'mprumutat pudoarea...

Şi Eminescu :

Nu ştiam că-i tot aceea,
Să te razemi de o umbră
Sau să crezi ce-a zis femeea...

Căci pentru el ea a fost o decepţie, deşi îi ceruse atât de puţin:

O oră să fi fost amici !...

Alecsandri dinpotrivă, idealizează femeea care e mai totdeauna un „înger", ce-i pune pe frunte raze de îndumnezeire. El a iubit-o atât ca suflet cât şi ca forme, ca linii, ca armonie trupească. In o scrisoare din 1883, ni se destăinueşte astfel :

„Mi-aduc aminte că nu ştiu în care an aflându-mă în insula Principilor şi preumblându-mă într'o seară pe lună pe malul mării, atenţia mea fu deşteptată la zgomotul vesel al mai multor glasuri femeeşti cari păreau că eşeau din mare. M'am apropiat pe furiş de malul unde eram, m'am culcat pe pământ, lăsând ca numai privirea să se poată duce până acolo şi văzui

în razele lunii argintii vre-o 20 de naiade dându-se la nebuniile cele mai voluptoase. Mişcările lor puneau în relief o întreagă comoară de rotunzimi, un întreg muzeu de statuarie antică, cari mă ameţeau şi mă atrăgeau aşa, că, dacă instinctul de conservare nu venea la timp, m'aş fi dus în fundul unei prăpăstii".

Dar dragostea ce i-a inspirat poezie a fost cea ideală. Dragostea însă ca oricare alt sentiment, fie ea oricât de puternică sau oricât de ideală, nu poate creea singură poezia. Toţi oamenii iubesc şi sunt mulţi cari iubesc cu patimă, fără a fi poeţi. Talentul poetic e un dar aparte. La intensitatea simţirii contribue încă alte elemente speciale ascunse în laboratorul tainic al talentului, în subconştientul creaţiunii artistice: puterea de concentrare şi de exteriorizare a simţămîntului ce se transformă în poezie. Emoţiile şi impresiile la majoritatea oamenilor se prefac în idei reci, rudimentare, vegetative. La poeţi se prefac în idei ce persistă şi cari au în sufletul lor particularităţi de viaţă proprie. Te iubesc, e o gândire banală, fără viaţă poetică.

„Te iubesc şi drag mi-e de a o spune"

e o gândire poetică ce simte nevoia de a se exterioriza şi de a trăi de sine stătătoare ca orice vietate, e ceeace zice Eminescu în versurile sale:

Ca şi flori în poarta vieţii,
Bat la porţile gândirii,
Toate cer intrare 'n lume,
Cer veşmintele vorbirii....

In această viaţă stă gradul de originalitate al poetului.

Primele sale bătăi de inimă sentimentale cu răsunet poetic au fost, ca adolescent, pentru copila profesorului francez Cotte, gentilă şi inteligentă, moartă prematur la vârsta de 16 ani. Poezia *La jeune fille,* scrisă de el în amintirea ei, ne arată frumuseţea simţirii lui ingenui pentru acea :

Pure colombe aux célestes appas...

Ca om tânăr, mai târziu, el a iubit, de astă dată cu dragoste pasionată, pe artista Dridri, căreia i-a închinat versuri şi un început de roman intitulat *Dridri.* Artistele au o atragere deosebită pentru poeţi; ele par mai apropiate de lumea lor ideală. Eminescu a iubit şi el la începutul vieţii lui o artistă, o cântăreaţă, pentru care a scris versuri şi de ale cărei „tâmple de aur şi glas ca clopotul" îşi aducea aminte până în ultimele zile.

Dridri a fost o artistă drăgălaşă, frumoasă şi veselă, cunoscută de mai mulţi români. Ea se unise cu sufletul la toate aspirările patriotice ale generaţiei entuziaste de atunci, „împrăştiind, zice Alecsandri, adesea ori, cu farmecul veseliei sale, negurile posomorâte de pe fruntea celor descurajaţi şi lucind ca o rază din soarele patriei, în ochii multor emigraţi din ţările noastre". Se născuse la Bordeaux, rămăsese orfană de mică copilă, venise la Paris la 18 ani, deveni actriţă la Teatrul Varietăţilor prin protecţia celebrei Déjazet, şi fermecă prin talentul ei publicul parizian. Iubită la început, în avere şi lux, de un conte şi rămasă liberă, când acesta îşi perdu averea, ea cunoscu pe Alecsandri, în modesta ei locuinţă din Rue du Havre, şi iubi pe poetul nostru cu dragostea cea mai sinceră din lume. Din-

tr'o scrisoare a ei, primită de Alecsandri în ţară, se vede toată pasiunea ce insuflă el tinerei artiste.

„Ah! Scumpul meu V..., scrie ea, îmi tremură mâna scriindu-ţi aceste randuri, şi inima mi se bate astfel de tare că pare a voi să-mi iasă din sân, pentru ca să sboare la tine. Scrisoarea ta iubită e dinaintea mea, dulce, spirituală, plină de simţire, plină de soarele orientului; ea mi-a adus câteva raze fierbinţi cari au luminat pentru mine cerul întunecat sub care mă aflu de câteva zile, căci nu ştii? Soarta bizară m'a adus la Londra.

Iţi închipueşti, iubitul meu, pe biata Dridri, pierdută în negurile Englíterei, tristă, regretând trecutul şi neştiind ce-i pregăteşte viitorul? O! pentru ce destinul ne face să gustăm încântătoarele fericiri depline, dacă este ca mai târziu să le pierdem pentru totdeauna! Pentru ce te-am întâlnit eu pe tine în viaţa mea, dacă nu mi-a fost permis să mor înainte de a cunoaşte amarul despărţirei! Dar ce vorbesc de mine, când tot sufletul meu e aproape de tine? Nu vreau să mai plâng după tine. Nu vreau să plâng, nu vreau să te mai întristez cu jeluirile mele, nu vreau să mă arăt ochilor tăi altminteri, decât cum mai cunoscut, veselă şi râzătoare.

Ce voiaj încântător am făcut în compania ta pe marea Mediterană, pe la Neapol, pe la Malta, pe la Smirna, pe Bosfor, prin toate acele locuri desmerdate de razele soarelui, unde, viaţa cu tine ar fi atât de dulce!... Viaţa cu tine!... iar mi se umple ochii de lacrimi.

Neapolul! Ai văzut Neapolul dragul meu, şi ai avut curaj să te duci mai înainte!...

Am întrerupt această scrisoare în timp de câteva ore, pentru ca să mă liniştesc şi să-ţi pot spune pentru ce mă găsesc la Londra; însă înainte vin să te sărut ca o soră şi să reclam indulgenţa ta"...

Şi scrisoarea arată mai departe cum un lord, care o iubise în tăcere, veni la ea după plecarea lui Alecsandri din Paris, şi reamintindu-i vechea lui pasiune pentru dânsa, îi propuse s'o iee în căsătorie aşteptând la Londra hotărîrea ei.

Odată cu propunerea lui, lordul îi vorbi şi de dragostea ei pentru Alecsandri :

„D-l V..., continuă scrisoarea, e dus din Paris şi negreşit pierdut pentru d-ta.... El este chemat a juca un rol oarecare în patria lui, a prinde rădăcină în ea, a se însura poate... Da, a se însura, căci este tânăr şi prin urmare supus la furtunile vieţii... Care este perspectiva ce se desfăşură dinaintea d-tale? Singurătatea şi jelirea? Perspectiva e tristă şi eu te iubesc prea mult ca să nu încerc tot în lume spre a te feri de un asemenea viitor...

Zicându-mi aceste cuvinte Lordul F. îmi sărută mâna şi se duse lăsându-mă sub o impresie adâncă!

Scumpul meu V... Am luptat cu mine două săptămâni de a rândul, în sperare că voi primi dela tine vreun răvaş care să-mi vestească întoarcerea ta la Paris, dar în fine pierzând orice sperare şi văzându-mă ameninţată de a cădea, ca multe dintre cunoştinţile mele în valurile unei vieţi svânturate, spre a-mi învinge zilnicele nevoi, mi-am pus mâna pe inimă, zicându-ţi ţie, amicul meu, un adio dureros, şi iată-mă la Londra. Lord F. face acum pregătirile necesare pentru cununia noastră.... Iată scumpul meu, tot adevărul. Acum cu lacrimile în ochi, vin să te auz a să-mi răspunzi, bine sau rău am făcut? Ori cum să fie însă, sufletul meu va fi în veci cu tine, tu care mi-ai dat cea mai mare fericire pe pământ.

Adio, iubitul meu, adio! Permite-mi în viitor ca să am ca în trecut un loc cât de mic în inima ta... O, V...! O dragul meu, nu mai văd ce scriu, lacrimile mă înăduşă... Adio... scrie-mi... Iţi dau ultima mea sărutare şi pun tot sufletul meu în ea".

In poezia sa *Visul de poet*, Alecsandri consfinţeşte dragostea ei curată şi ideală, şi arată că şi el a răspuns iubirii ei închinându-i admiraţia şi inima lui:

Ea era frumoasă, dulce ncântătoare
Ca o floare vie căzută din soare;
Lumea 'namorată şi de doruri plină
O slăvea în taină ca pe o regină,
Şi pe când nici visul nu 'ndrăsnea, nici dorul
Până lângă dânsa să-şi înalţe sborul,
Gingaş cu iubire, un poet ferice
Prin a lui cântare îndrăsnea a zice:
Când privesc la tine, scumpa mea iubită,
Ca o liră dulce inima-mi trezită

Cântă şi serbează bunurile vieţii
Farmecul iubirii şi al tinereţii.
Când privesc la tine, draga mea frumoasă,
Raiul îmi deschide poarta-i radioasă
Şi zăresc printr'însa plaiul nemuririi
Unde ne aşteaptă îngerul iubirii...
Şi tot ce încântă, tot ce dă uimire,
Tot ce 'nalţă omul la dumnezeire,
Dragostea, virtutea, dulcea poezie,
Imi şoptesc de tine şi mă 'nchină ţie!..."
Astfel la picioare poetul cânta
Iar ea vărsând lacrimi, blând îl asculta.
Şi 'n aşa uimire gingaşă, adâncă
Il ruga, zâmbindu-i să mai cânte încă...

Fericit de iubirea ei, el o întrebă ce să-i deie în schimbul divinului ei amor:

— Vrei s'anini pe frunte-ţi mărgăritărele,
Salbe înşirate pe raze de stele?
Vrei tu la picioare-ţi lumea s'o închin?
Vrei să fii regina cerului senin?
— Dragul meu poete! Nu doresc odoare
Din a ta cunună vreau numai o floare...
Tu eşti visul gingaş ce din sborul său
Varsă încântarea sufletului meu...

Biata Dridri însă, încetă din viaţă peste un an dela scrisoarea de mai sus.

Gazeta *Teatrul* din Paris, în numărul său din 25 Iunie 1851, scrie următoarele cu privire la dânsa:

„O tânără artistă, cea mai frumoasă din toate câte le-am zărit pe scenele teatrelor de pe bulevarde, a murit în floarea tinereţii! Veselă şi graţioasă ea poseda calităţile inimii şi ale spiritului. Toţi artiştii cari au cunoscut-o regretă în persoana sa o artistă de talent, ş'un model perfect de eleganţă şi de isteţime

pariziană... Ea purta între amici gentila denumire de Dridri, însă numele ei adevărat era: Marie Angélique Chataignez".

Moartea ei inspiră lui Alecsandri versurile de sub titlul *Dridri*, făcute de el când se întoarse în acelaş an la Paris şi o găsi :

Sub o cruce tristă
Tânăra artistă
Odihneşte-acuma singură 'n mormânt
Singură tăcută,
Deapururi perdută,
Intr'un colţ de lume, sub negrul pământ...

O altă fiinţă ideală iubită de Alecsandri c'o dragoste mai profundă, dar tot fără noroc, a fost tânăra d-ră S. coborîtoare dintr'o familie din aristocraţia Moldovei şi devenită mai târziu D-na C. In nuvela sa intitulată *Mărgărita*, plină de suflu romantic şi de coloare locală, poetul ne dă împrejurările neaşteptate în cari a cunoscut-o şi puţinele lui momente fericite alături de ea. Era prin toamna anului 1849. Alecsandri se întorcea din străinătate. Ajuns la frontiera ţării şi plecat dela Mihăileni spre Iaşi, pe o zi ploioasă de Octombrie, harabagiul rătăci drumul spre seară şi se pomeni pe moşia d-nei Elencu Dorian, unde trebui să tragă la curte ca să petreacă noaptea. Aci, apăru poetului gingaşa Mărgărita, fiica d-nei Dorian şi amică nedespărţită de pension a surorei lui Alecsandri. Atât ea cât şi mama ei găsiră o mare plăcere a asculta tot ce le spunea dânsul, când le vorbi entuziast de Paris, de literatura franceză, de Lamartine, Victor Hugo şi Alfred de Musset, poetul favorit al Mărgăritei.

Cântară la pian, petrecură o noapte încântătoare. Peste noapte sosi iarna, întinzând pe câmpii covorul ei alb de zăpadă. „Văile. dealurile, drumurile dispăruseră sub giulgiul strălucitor în razele soarelui şi răsunau de croncănitul cârdurilor de corbi ce sburau prin văzduh". Alecsandri se trezi dimineaţa în o lumină alburie şi privi pe fereastră frumuseţea iernelor noastre. Venind în salon pe la 11 ore, găsi pe d-na Dorian şi pe fiica sa aşteptându-l în toalete de iarnă. După dejun, plecară să se plimbe tustrei într'o sanie elegantă cu doui cai negri frumoşi.

„Pe drum deodată. Mărgărita ţinti ochii spre marginea pădurei pe lângă care treceau cu repeziciune. Caii dedeau semne de spaimă, sforăind şi muşcând zăbalele, iar vizitiul strângând frânele, cercă să-i liniştească din glas.

— Gheorghe, Gheorghe, strigă doamna Dorian, ce se vede alergând spre noi dela pădure.

— Or fi câinii dela stână, cucoană.

— Ba sunt lupi, lupi, Gheorghe...! Suntem perduţi !

— Nu vă temeţi, — zise Alecsandri... am revolverul cu mine. El se sculă în picioare şi văzu alergând trei lupi spre sanie.

— Gheorghe, poţi stăpâni caii ?

— Pot Cuconaşule !

Lupii veneau mereu cu gurile căscate ca la o pradă sigură.

— Domnule, suspină plângând d-na Dorian, scapă pe Mărgărita...

— Apără pe mama, strigă copila îmbrăţişând pe maicăsa..."

Păstrând toată prezenţa de spirit în acel moment critic, Alecsandri aşteptă să se apropie lupii, apoi întinse revolverul şi trase foc. Una din fiare se rostogoli ucisă în zăpadă, iar celelalte se opriră lătrând cu spaimă.

— Mână acum Gheorghe...

Vizitiul pocni din biciu şi telegarii plecară ca fulgerul. Cei

doui lupi rămaşi se luară din nou la goană şi în câteva minute fură alături de sanie; colţii lor se vedeau sângeraţi şi răsuflarea lor se auzea hârâind... Damele îngrozite scoase un ţipăt fioros, iar Alecsandri descărcă din nou revolverul în ei. Amândoi se svârcoliră în loc răniţi de moarte şi începură a se rupe între dânşii pătând zăpada cu sângele lor. Sania se depărtă cu o repeziciune ameţitoare şi sosi încurând acasă.

— Ne-aţi scăpat pe maicămea şi pe mine dintr'un pericol de moarte... Cum să vă mulţumim? ...D-na Dorian îl sărută cu dragoste ca un copil al ei, Mărgărita îi strânse mâna cu efuziune. El ridică frumoasa mână a copilei şi i-o sărută"..

Din acel sărutat nevinovat, se născu scânteia menită a le înflăcăra inima. Peste câtva timp, Alecsandri o revăzu la Iaş, prin prietenia surorei lui ce-i arăta cea mai dulce dovadă de iubire, grăindu-i necontenit de Mărgărita. Intr'un moment, el se gândi cu tot dinadinsul s'o ceară în căsătorie. Dar, proectele lor se sdrobiră în curând. O amică a familiei propuse de soţ Mărgăritei pe o rudă a ei care întrunea toate condiţiile de avere şi de bună creştere. D-na Dorian puse toată influenţa sa de mamă asupra Mărgăritei ca să-i obţie consimţimântul. Sărmana copilă luptă la început cât putu în contra soartei, dar mama ei îi căzu în genunchi. Ea nu se mai putu împotrivi. Alecsandri asistă, zdrobit de durere, la nunta ei.

In neputinţa de a face altceva, el plecă în străinătate, în Germania, Franţa, Anglia, doar o uita pe Mărgărita. Cu cât însă se depărta mai tare de ea, cu atât imaginea ei era mai aproape de inima lui. Intr'o zi, de pe canalul Gibraltarului, gândul lui o va întreba :

Ce gândeşti, o Mărgărită
Când de visuri eşti răpită,
Intr'al nopţii miez senin,
Când din luna zâmbitoare
Vine-o rază călătoare
De se joacă pe-al tău sân?

Nu crezi tu, O Mărgărită
C'acea rază fericită
Este gingaşul meu dor,
Ce-i trimis din depărtare
Să-ţi aduc-o sărutare
Dela bietul călător?

Şi-atunci dulce Mărgărită,
Nu te simţi duios uimită
L-ale razei diesmerdări?
Şi c'o şoaptă de iubire
Nu trimiţi a ta gândire
Să mă caute pe mări?

Mult frumoasă Mărgărită!
Barca mea e rătăcită
Pe al mării val turbat,
Glas de moarte 'n aer trece
Şi de-a' morţii fior rece
Sufletul mi-e turburat...

După mai mult timp de rătăcire, Alecsandri se întoarse în ţară cu aceeaşi patimă în suflet. Făcu alte călătorii pe la mânăstiri şi în fine putu s'o vază într'o zi la moşia ei, când soţul era absent. Poetul eşi în grădină pe o zi minunată de Mai şi o aşteptă să sosească din desimea parcului. Tânăra femee se arătă ca o apariţie cerească, în roche albă. Mâinile lor se strânseră tremurând, ochii li se umplură de o lumină de aur. „Cine ar putea descrie simţirile sufletelor lor, când se

văzură amândoi singuri, în misterul acelui boschet de flori, bucuria, mirarea, uitarea suferinţelor trecute, îmbătarea fericirei prezente? !..." Ei îşi declarară nemărginitul lor amor, unui pentru altul, imposibilitatea de a trăi departe unul de altul, hotărîrea de a nu se mai despărţi, întâmple-se ce s'o întâmpla. „Mărgărita, nemai putând rezista îndemnului inimei sale, se aruncă în braţele poetului: buzele lor se încleştară într'o lungă şi voluptoasă sărutare, sufletele lor se întâlniră în acel sărut şi soarele străluci mai splendid pe limpedele senin al cerului"...

Dragostea lor nu încetă decât în ziua când Mărgărita deveni mamă. Atunci, printr'un bileţel, ea îl înştiinţă cu durere că trebue să renunţe la sentimentul ei pentru dânsul. Alecsandri răspunse cu un strigăt de Adio dureros al inimii lui, reamintindu-i cu tristeţă cât de mult a iubit-o el şi cum a suferit şi s'a jertfit de bună voe pentru liniştea traiului ei:

Adio! ah, niciodată
N'am crezut că pe pământ
A mea inimă 'ntristată
Va rosti acest cuvânt;
Dar tu însăţi, tu pe care
Te-aveam tainic Dumnezeu,
Ai voit fără 'ndurare
Să jertfesc amorul meu!...

Când o mai revăzu, ea zise poetului cu glas sincer: — Vrei să fii fratele meu?

Poetul îi răspunse depuind pe mâna ei tremurândă un sărutat respectuos.

„Astfel începu, zice Alecsandri, şi astfel sfârşi acest roman-

intim între aceste două ființe, demne una de alta şi cari păreau menite a trăi împreună în lumea fericirilor lumeşti"....

Dar pasiunea lui cu adevărat mare, şi cea dintâi, şi cea mai romantică, şi împărtăşită deopotrivă de amândoi, a fost pentru Elena Negri. Această femee, întâlnită de Alecsandri la cea mai frumoasă vârstă a sa, la 24 de ani, avu atâtea daruri alese, că-l subjugă pentru vecie şi-i inspiră cele mai frumoase şi mai calde poezii amoroase. Inţelegătoare şi iubitoare de poezie, muzicantă, cu dragoste de poporul român şi cu milă de cei umili, Elena Negri era suflet din sufletul lui Alecsandri. Tânără încă, despărţită de un bărbat ce nu ştiuse să-i inspire iubire, frumoasă, distinsă, discretă şi blândă, Elena Negri cuprinse toată inima poetului. In lume, ea era dama amabilă şi plină de spirit. „Când intra în serate, însoţită de sora sa Catinca, gătite amândouă şi împodobite în rochii de bal, se năştea în jurul lor un murmur de admirare: una brună delicată, cu surâsul pe buze, alta blondă cu figura deschisă, burboniană şi plină de mândrie". Un portret al ei de pe la 1844, îi înfăţişează capul frumos cu zulufi scurţi după moda timpului, cu două cărări în loc de una, aşa numita pieptănătură en coeur; părul negru şi lucios, ochii mângâioşi şi negri ca şi sprincenile. Nasul şi gura potrivite. Elena ţine o haină uşoară, strânsă la sân, c'o mână delicată şi c'o mişcare graţioasă. Privirea e limpede şi te urmăreşte blând. Un alt portret, mărime naturală, lucrat ceva mai târziu de pictorul Rozental şi care se află la Ghergani, o înfăţişează puţin mai tristă.

Alecsandri o cunoscu la Mâjina, în casa fratelui ei Costache

Negri. Seara în care a văzut-o şi a auzit-o cântând pentru întâia oară, a rămas pentru poet ca cea mai frumoasă din viaţa lui :

...Era o nopate lină, o mult frumoasă noapte
Ce revărsa în lume armonioase şoapte
Şi multe glasuri blânde în inimi deştepta ;
O noapte de acele ce nu le poţi uita,
Care aprind în suflet scânteie de iubire
Şi pun pe frunte raze de îndumnezeire.

Eram... parcă scunt încă... la orele acele
Când ochiul rătăceşte plimbându-se prin stele
Şi 'n toată steaua vede un chip gingaş slăvit.
Atunci când visul sboară pe ţărm nemărginit,
Când dorul trist uneşte a lui duioase plângeri,
Cu sfânta armonie a cetelor de îngeri...

De-odată-un glas de înger, o sfântă armonie
Plutind uşor în aer ca vântul ce adie,
Se scobori prin stele din leagănul ceresc:
Duios era şi gingaş acordul îngeresc :
— Ferice de acela ce c'o simţire vie
Slăveşte armonia şi 'nalta poezie"...

Dar mai ferice încă fiinţa de iubire
Ce simte cu 'nfocare a dragostei pornire
Şi ne 'ncetat e gata cu drag a se jertfi.
Căci dulce-i pentru altul şi 'n altul a trăi
Şi dulce-i de a zice, când inima jeleşte,
Am o fiinţă 'n lume ce ştiu că mă iubeşte"...

Peste puţin ei se revăzură la moşia Blânzii, unde petrecură mai mult timp în poezie şi muzică. In serile de prmăvară eşeau pe cai, se plimbau, lăsând frâiele pe coame, voind să prelungească la nesfârşit plăcerea acelor ceasuri. Aici a scris el mai

multe poezii, din cari străbate entuziasmul, visele şi iluziile de atunci, adică partea cea mai frumoasă şi mai poetică a iubirii, când cel mai mic lucru, o mişcare, o privire, o strângere de mână, iau în ochii celui ce iubeşte o însemnătate fără margini.

Iată nota lui sufletească în una din zilele acelea, intitulată *8 Martie* 1845, la cele dintâi adieri ale primăverii; — poetul, transportat, îşi invoacă sufletul şi nălucirile, mai întâi ca să se bucure toate de fericirea iubirei lui :

Intinde cu mândrie aripile-ţi uşoare,
O sufletul meu vesel, o suflet fericit!
Inalţă-te în ceruri şi zbori cântând la soare,
Căci soarele iubirei în cer a răsărit
Şi 'n cale-mi s'a oprit.

Veniţi năluciri scumpe, dorinţi, visuri măreţe,
Ca paseri călătoare la cuibul înflorit,
Veniţi de 'ngânaţi vesel a mele tinereţe,
Căci steaua fericirei în ochiu-mi a lucit,
Iubesc şi sunt iubit.

Sunt ore fericite, sunt tainice plăceri
Ce 'n cumpăna vieţii plătesc ani de dureri,
Atuncea jalnic omul ridică a sa frunte
Şi 'n ceruri cu mândrie aţintă ochiul său,
Fiinţa lui se 'nalţă ca vulturul de munte
Iubirea lui îl schimbă şi-l face Dumnezeu...

Aceasta-i gama dragostii lor timp de doui ani.

In 1846, un doctor recomandă Elenei Negri, plăpândă ca sănătate, să petreacă câtăva vreme în ţările calde. In luna lui Mai din acelaş an, ea plecă în Italia, cu făgăduinţa lui Alecsandri că o va urma. La despărţire poetul îi zice :

Te duci iubită scumpă în ţărmuri depărtate.

. . . .

Gândeşte-te că 'n lume nimic nu e mai mare
Mai gingaş, mai puternic, mai sfânt, mai cu înfocare
Decât simţirea vie ce tu mi-ai insuflat...

Ori unde tu vei merge, iubită-ţi-adu-aminte
De a noastre ore pline de dragoste fierbinte,
Comori nepreţuite de scumpe desmierdări ;
De-acele vremi în cari a noastră fericire
Schimba întreaga lume în leagăn de iubire
Şi vremea trecătoare în lanţ de sărutări !...

O lună după plecarea ei, prin Iunie, plecă şi dânsul spre Italia. El luă drumul Mării Negre, trecând prin Constantinopol, Brusa, Atena şi urcându-se la Veneţia. La Constantinopol cântă de fericire :

Gândul meu la tine sboară
Ca o pasăre uşoară
Către cuibul înverzit,
Şi la sânul tău pătrunde
Ca un flutur ce s'ascunde
Intr'un leagăn înflorit.

Tot ce 'n lume-i drag şi place,
Tot ce 'nalţă şi preface
Pe un om în Dumnezeu,
Mi le-ai dat cu-a ta iubire,
O! frumoasă nălucire,
Scumpa mea, îngerul meu !...

La Triest cântă aşteptarea :

Pe malul mării de spumă-albită...
Ce 'nalţă gemăt îngrozitor,
Ca pe un înger te-aştept iubită,
Cuprins de jale, mânat de dor.

In Septembrie ajunge la Veneţia şi-şi regăseşte iubita pe pământul frumoasei Italii.

Alecsandri, poet, om delicat, avut, fără griji, având lângă el o femee iubitoare şi simţitoare la tot ce e frumos!... Işi închipue cineva lesne romanul lor sentimental, în leagănul acela al atâtor pasiuni mari, unde petrecură frumoasele luni de toamnă, retraşi ca într'un cuib de dragoste, în palatul Benzonus!... Plimbările lor cu gondola noaptea pe lună, mână în mână, recitările poeziilor ce-i închina el, încântarea ei, la auzul lor, având de martori numai stelele, — cari licăresc la tot pasul în poeziile lui de atunci... Atenţiile poetului ştiind-o suferindă, farmecul lor în faţa păcii ce-i înconjura, a palatelor pline de legende, pe lângă cari treceau, a serenadelor ce auzeau, şi a atâtor alte lucruri minunate, făcute parcă anume să înfierbânte închipuirea şi pasiunea... El ne spune într'o scrisoare că cele mai fericite zile din viaţa lui au fost acelea. Lumina şi căldura lor încântătoare au rămas în versurile lui de atunci ca nişte flori presate, într'o carte de amintiri. Ici întâlnim binele ce-i linişteşte sufletul, privind-o :

Când ochii mei înoată în gingaşa lumină
Ce tainic izvorăşte din ochii tăi frumoşi,
Atunci orice durere în sânul meu s'alină!
Ca marea turburată ce-adoarme şi suspină...

Mai încolo, găsim fericirea lui simţindu-i sânul bătând:

Când fruntea mea în pace cu drag e legănată,
Pe sânul tău ce saltă aprins de dulce dor,
Fiinţa mea ferice de visuri desmierdată
In lumi necunoscute se simte înălţată...

Căci sânul tău în care domnește-a ta iubire,
Precum o lampă sfântă ce arde 'ntr un altar
Frumos ca și altarul uimește-a mea simțire...

Ceva mai departe, ne arată extazul lui sărutând-o.

Când veselă, fierbinte, gurița-ți zimbitoare
Mă 'ncântă, mă îmbată cu-a sale sărutări,
In inimă-mi atuncea s'aprinde-un dulce soare
Și viața-mi ca albina lipită de o floare
Se leagănă în raiuri pe-atâtea desmierdări..

Câtă beție de trasport trebue să fi simțit Alecsandri, omul acela pururea măsurat în cuvinte, pentru ca într'o seară la Lido privind ființa iubită de lângă el, sub razele lunii răsărind din mare, să zică Veneției :

Ridică vălul negru, ce-acopere-a ta față,
Veneție cernită, Veneție măreață,
Și c'o zâmbire dulce fii martur fericit
L-a noastră veselie și-amor nemărginit...

O, spune-mi tu, văzut-ai în gondolă vr'odată
Ființă mai frumoasă, mai dulce desmierdată,
Un înger de iubire cu suflet mai ceresc
Decât minunea scumpă pe care o slăvesc ! ?..

...O vis ferice al tinereții mele !
De-ar fi 'n a mea putință să fac precum doresc,
Aș pune pe a ta frunte un diadem de stele,
Aș pune sub picioru-ți un tron Dumnezeesc !

Căci te iubesc Elenă c'o tainică uimire
Cu focul tinereții, cu dor nemărginit,
Cu lacrimi și credință, cu dulce fericire
Cu tot ce este 'n mine putere de iubit...

In tine cred Elenă precum credeam odată,
In glasul maicei mele, în sfântul ei amor,
Precum în soare crede natura întunecată,
Precum un geniu falnic, în falnic viitor...

Din Veneţia, străbat lungul Italiei, prin Florenţa şi Roma, şi în Ianuarie 1847 sunt la Neapol, dinaintea golfului pe care se plimbă, ca şi la Veneţia, legănaţi de valuri şi de aceleaşi iluzii...

In fine, ajung la Palermo, unde Elena Negri se stabileşte cu poetul şi cu Nicolae Bălcescu în vila Delfina, afară din oraş, „o vilă c'o terasă, zice Alecsandri, pe care atârnau crengile pline de mandarine şi de unde privirea se întindea pe grădini pline de flori şi de arbori exotici ce răspândeau parfumul lor îmbătător; în dreapta vilei, ochii se plimbau pe albăstrimea mării siciliane brăzdată de bărci uşoare".

Pe acea terasă, aşezată pe coloane de marmură, Alecsandri îşi destăinuia proectele lui literare, citea piesele ce scria, ca *Piatra din Casă, Rămăşagul,* iar Bălcescu pagine din *Istoria lui Mihai Viteazul.* Seara eşeau câte trei în liniştea aerului, sub suflul blând al mării şi priviau Vezuviul în flăcări. Alecsandri îşi va aminti totdeauna cu o nespusă plăcere de zilele acelea frumoase.

„Cu Bălcescu m'am plimbat, zice el, pe golful Neapolului în nopţile luminoase ale Italiei, am admirat flacăra uriaşă ce încunună fruntea Vezuviului, am respirat aerul parfumat al Siciliei, rătăcind pe malurile mării"...

Intr'o dimineaţă de Aprilie însă, Alecsandri fu deşteptat din acel vis; boala Elenei Negri, „durerea de piept", care până

atunci nu fusese decât ca o umbră aruncată de un nor şi care le făcuse dragostea şi mai scumpă, — se arătă îngrijitoare. Din ce în ce mai palidă, cu ochii mai strălucitori, ea lăsa la cei ce o înconjurau o impresie tristă.

La începutul lui Mai, plecă cu Alecsandri spre ţară, pe la Constantinopol, unde era frateie ei, Costache Negri. Dar când intrau în Cornul de Aur, în faţa insulei Principilor, Elena Negri, în urma unei crise neaşteptate, muri pe vapor, în braţele lui Alecsandri. Poetul simţi pe inima lui inima ei încetând de a mai bate... Elena Negri fu înmormântată în curtea bisericei greceşti din strada Cabristan. O piatră simplă deaşupra mormântului, cu numele şi data morţii, arăta încă până mai acum câtva timp locul rămăşiţilor ei. Alecsandri intră în ţară bolnav şi-şi căută mult timp sănătatea ca să se poată restabili.

El compuse ceva mai târziu minunata sa poezie *Steluţa*, care e epitaful marii sale iubiri. O dăm în întregime, cum am dat şi alte bucăţi, fiindcă ele sunt documente ce reconstituesc şi înalţă viaţa pasională a poetului :

Tu care eşti pierdută în neagra vecinicie,
Stea dulce şi iubită a sufletului meu!
Şi care odinioară luceai atât de vie,
Pe când eram în lume tu singură şi eu!

O, blândă, mult duioasă şi tainică lumină!
In veci printre steluţe te cată al meu dor,
Ş'adesea-ori la tine, când noaptea se 'nsenină
Pe plaiul nemurirei se 'nalţă c'un lung sbor.

Trecut-au ani de lacrimi şi mulţi vor trece încă
Din ora de urgie în care te-am pierdut!
Şi doru-mi nu s'alină şi jalea mea adâncă
Ca tristă vecinicie e fără de trecut.

Plăceri ale iubirei, plăceri încântătoare,
Simţiri, frumoase visuri de talnic viitor,
V'aţi stins... şi de atuncea în cruda-mi rătăcire
Ce las'un întunerec adânc în urma lor.

V'aţi stins... şi de atuncea în cruda-mi rătăcire
N'am altă mângâere mai vie pe pământ,
Decât să 'nalţ la tine duioasa mea gândire,
Steluţă zimbitoare, dincolo de mormânt!

Căci mult, ah, mult în viaţă, eu te-am iubit pe tine
O, dulce desmierdare a sufletului meu!
Şi multă fericire ai revărsat în mine,
Pe când eram în lume tu singură şi eu!

Frumoasă îngerelă cu albe aripioare,
Precum un vis de aur în viaţă-mi ai lucit,
Şi 'n ceruri cu grăbire, ca un parfum de floare,
Te-ai dus lăsându-mi numai un suvenir iubit.

Un suvenir, comoară de visuri fericite,
De scumpe şi fierbinte si dulce sărutări,
De zile luminoase şi îndumnezeite,
De nopţi veneţiene şi pline de 'ncântări.

Un suvenir poetic, coroana vieţii mele,
Ce mângâe şi 'nvie duioasă-inima mea
Şi care se uneşte cu harpele din stele
Când mă închin la tine, o dragă, lină stea!

Tu dar ce prin iubire, la al iubirei soare,
Ai deşteptat în mine poetice simţiri,
Primeşte 'n altă lume aceste lăcrămioare
Ca un răsunet dulce de-a noastre dulci iubiri!...

In versurile acestea se vede frumuseţea îndurerării eterne ce-şi consacră restul zilelor să tămâeze mormântul fiinţei iubite. Dragostea lui va fi trecut, cum trec toate în lumea asta, dar

amintirea ei va fi pentru el şi va răsări în poezia lui ca o floare de mormânt, o „imortelă", o „număuita", cu caracterul eternităţii. Cinci ani după moartea Elenei Negri, în 1852, Alecsandri scriea lui Bălcescu cu privire la dânsa:

„Iubita noastră Elena Negri este înmormântată în ograda bisericei greceşti din Pera. Mormântul e acoperit c'o lespede de marmură, pe care este săpată următoarea inscripţiune: Elena Negri, Moldavia, 4 Mai 1847. Când vei merge să vizitezi acel mormânt, care cuprinde cea mai scumpă şi cea mai bogată parte a vieţii mele, să depui câteva flori în amintirea mea".

Douisprezece ani mai târziu, el va rezuma această dragoste în poezia *Ursita Mea* şi ne va da în chip poetic cele trei faze neuitate ale ei; cea dela curtea boerească depe moşia lui Negri, *Intr'un castel departe*, cea din palatul Benzonus dela Veneţia, *Intr'un palat pe mare*, şi cea din urmă, a pierderii Elenei Negri pe mare în faţa Constantinopolului, *Eram atunci pe mare, In dulcea-i legănare, muri ursita mea!...*

Imaginea Elenei Negri va reapare astfel în mai toate momentele sale poetice. Aşa, spre pildă: peste mulţi ani, în 1867, reveria lui rătăcind prin frumuseţile depărtate ale lumii, e oprită de portretul ei de pe peretele din casă:

Acum închipuirea îşi strânge-a sa aripă
Tablourile toate se şterg, dispar, încet,
Şi mii de suvenire, mă 'nconjură 'ntr'o clipă
In faţa unui tainic şi drăgălaş portret.

Atunci inima-mi sboară la raiul vieţii mele,
La timpul mult ferice în care-am suferit

Şi-atunci păduri şi lacuri, şi mări şi flori şi stele
Intoană pentru mine un imn nemărginit...

Şi altă dată, aproape de bătrâneţea lui, stând în casă la *Gura sobei* şi perândându-şi prin minte minunile poveştilor cu balauri, cu smei înaripaţi, cu pajuri năsdrăvane, cu Feţi frumoşi, deodată numele Elenei Cosânzenei îl va transporta la ea:

Dar pe mine ce m'atrage, dar pe mine ce mă 'ncântă?
E Ileana Cozinzeana. In cosiţă floarea-i cântă,
Până 'n ziuă stau pe gânduri şi la ea privesc uimit
Că-mi aduce viu aminte de-o minune ce-am iubit...

Acea minune a fost unica lui dragoste profund poetică — „coroana vieţii sale": In aşa fel, el nici n'a mai iubit altă femee după Elena Negri.

Intre poeţii noştri de mai înainte, Conachi, Văcărescu şi alţii, cari glumeau în amor şi făceau galanterii reci şi între Alecsandri e o mare deosebire. Pe când cei dintâi cântau adesea ori o femee fictivă sau vorbeau numai ca să zică ceva plăcut, povestind de cerceii, de inelele, de florile ce trimeteau femeilor, poeziile amoroase ale lui Alecsandri pleacă din o simţire reală, — urmând în aceasta părerea lui Goethe care spunea lui Ekermann că „toate poeziile lui amoroase sunt de circonstanţă, adică au un punct de plecare real", deaceea desvălue o patimă adâncă. La unii era numai o cochetărie sau un joc, la Alecsandri e „dorul cumplit", cum îl numeşte el.

B) SIMŢAMINTUL RIDICOLULUI

Comedii, canţonete comice, vodeviluri...

Alecsandri începe să scrie comediile sale în anul 1840, când în Iaşi nu exista încă teatru ci numai o „păpuşerie pretenţioasă": Drept clădire a teatrului, hardughia-şandrama din curtea lui Talpan, deasupra căreia sta scris cu litere subţiri, făcute cu cărbunele, *Teatru de varietăţi;* sala, îngustă şi oarbă, cu scaune aduse de-acasă şi luminată cu lumânări de seu; scena, cu decoruri ca vai de ele, scenele de codru petrecându-se în pieţe şi oraşe şi cele de salon în grădină; trupa, o adunătură de oameni fără şcoală şi fără educaţie, strînşi de prin colţurile cancelariilor ori pripăşiţi de prin mahalale, întocmindu-şi rolurile după închipuirea lor totdeauna greşită, ţinând braţele moarte, picioarele ţepene, declamând cu patos, bâiguind sau recitând pe acelaş ton. Publicul, nepăsător şi incult; pentru el, un individ ce se strâmba ca o maimuţă sau strănuta lung, des şi tare, era un actor de talent, cum era actor dramatic cel care îşi sburlea părul vâlvoiu, şcârşnea din dinţi, ţipa, se bătea de păreţi, se trântea la pământ şi se sbuciuma ca un epileptic. Piesele, farse grosolane sau drame apelpisite cu tremolo dela un capăt la altul...

Starea aceasta a teatrului, descrisă astfel de Alecsandri, inexistenţa aceasta a teatrului, mai bine zis, s'a menţinut mulţi ani. Ea nu putea fi favorabilă unei desvoltări literare dramatice. Alecsandri, numit atunci în direcţia teatrului din Iaşi, cu Costache Negruzzi şi Kogălniceanu, „director fără voie", fu

nevoit, prin situaţia lui, să devie autor dramatic: nu erau piese de jucat, şi el a trebuit să le scrie.

O întâmplare fericită pentru teatrul lui Alecsandri, a fost că el găsi în artistul Millo un interpret genial care îl însufleţi, îi accentuă valoarea, dădu prestigiu şi importanţă ideii de teatru. Millo a scris de altfel el însuşi primele piese româneşti: *Poetul romantic, Postelnicul Sandu Curcă, Baba Hârca* şi altele. El trăise mai mulţi ani în viaţa teatrului din Franţa şi jucase cu angajament la Teatrul *Vaudeville* din Paris.

Venit în 1854 la Bucureşti şi aducând piesele sale şi pe ale lui Alecsandri, ale căror roluri le creease la Iaşi, Millo dădu avânt teatrului naţional de aici, pe scena căruia jucă 50 de ani, personificând oarecum istoria scenei noastre.

Cei cari din noi l-am apucat bătrân, nu putem să ne facem o idee deplină de jocul său. Millo a fost nu numai un suflet pasionat de teatru, călcând în picioare prejudiţiile sociale ale timpului, pierzându-şi averea şi părăsindu-şi familia pentru ideea întemeierii teatrului la noi, dar a fost şi un actor mare, c'o inteligenţă superioară, cu cultură şi o creştere de boer. O privire a lui spre sală înveselea publicul pentru toată seara. O subliniere, făcută de el într'o piesă, arăta îndoit şi întreit mai mult decât spuneau cuvintele piesei. Trăsăturile fericite ale fizionomiei sale puteau înfăţişa cu uşurinţă o figură femeească tot aşa de bine ca şi una bărbătească; fără nici o apretare, fără deghizări sau adause, el era femee, dacă se lega cu ceva la cap. Tot aşa ele exprimau cu o rară asemănare stările sufleteşti dintre veselie şi durere şi încarnau personajul fiecărui rol, fără să vorbească, fără să râdă sau să plângă. Pe lângă acestea, jocul

lui era simplu şi natural, spre deosebire de jocul declamator al celor mai mulţi actori de atunci. In cei din urmă ani, când nu mai putea vorbi decât cu greutate şi-i tremura capul şi corpul, juca canţonetele *Chiriţa în voiaj* şi *Paraponositul* mai mult cu mimica sa. Inteligenţa, actorul rămăsese aproape acelaş, corpul însă slăbise. Până la bătrâneţe, împins de nevoi, îl vedeai intrând la Ioan Ghica, directorul teatrului naţional de atunci, ca să-i ceară scena teatrului pentru reprezentaţia anuală ce da în beneficiul său; saluta respectuos, rămânea un moment la uşă, privea lung cu ochii săi mari, şi apoi îngăima epitetul de „Prinse!", ridica mâna şi trăgea degetul cel gros sub dintele incisiv, făcând un mic zgomot cu unghia şi adăugând trăgănat cuvintele „N'am... sfanţ!"... Ghica nu-i refuza sala niciodată. Pe drum, îl întâlneai uneori cu jobenul vechiu în cap, în o redingotă neagră, lungă şi lucioasă, ridicând din greu bulevardul Elisabeta şi rotind ochii în dreapta şi în stânga. Dacă îi făceai un compliment de talentul său, el înălţa sprincenile ca două semne de întrebare... Dacă îi vorbeai de nobleţa familiei lui, ridica mâna şi-ţi arăta cu degetul inima... ca singura nobleţe a omului. Alecsandri a avut o mare admiraţie pentru talentul lui. El recunoştea că succesul pieselor sale se datorise în bună parte talentului lui Millo.

Plăcerea de a râde de ce-i de râs e în firea omului. Romanii, cu deosebire, râdeau de tot ce li se părea ridicol. Ei erau muşcători şi luători în râs, *acetum italium*. Poporul român râde şi el de orice îi dă prilej de râs. El a luat în râs mai ales pe străinii din mijlocul său.

Aşa despre ungur zice :

Cât e ţara de-alungul
Nu-i tâlhar ca ungurul.

sau

Ungurean cu suman scurt
Nu şedea 'n Moldova mult,
Şi te du în ţara ta
De-ţi mănâncă slănina...

In potriva rusului se roagă la Prut:

Râule blestemat, săcaţi-ar pâraele...

Despre evrei:

Iese dracu dintr'o bortă
C'un papuc şi c'o ciubotă;
Iese dracu din tăciuni
Cu târtanu de perciuni...

Despre armean:

Arman,
Gogoman,
Noaptea fură,
Ziua jură
C'un ciolan de pâine 'n gură...

Şi aşa în multe alte poezii.

Alecsandri n'avea dar cu semăna. Dar râzând, în comediile lui, el urmărea o idee de îndreptare a moravurilor. „Am proectat, zce dânsul în prefaţa Operelor Complete, să-mi fac din teatru un organ de biciuirea moravurilor rele şi a ridicolelor societăţii noastre"... Iar aiurea adăugă: „Am socotit de a com-

pune pentru curiozitatea urmaşilor noştri o galerie de tipuri contimporane, tipuri ce dispar pe toată ziua". Viaţa noastră socială de pe vremea tinereţii poetului înfăţişa în adevăr atâtea prejudecăţi şi caraghioslâcuri că un observator ca dânsul trebuia să fie izbit de ele şi să caute să le îndrepte, punându-le pe scenă în lumina lor ridicolă. Ironia şi spiritul lui au făcut mai mult decât ar fi putut face şcoala. Dar, dată fiind starea primitivă a teatrului românesc şi fiind convins că un teatru nu se poate improviza dintr'o zi în alta, iar, pe de altă parte, fiind nevoe urgentă de piese de teatru, Alecsandri a improvizat, a adaptat şi localizat comedii uşoare, potrivit cu puterea de interpretare a actorilor şi cu gustul publicului „punând frâu imaginaţiei sale", adică rezemnându-se la lucrări fără însemnătate literară. Aşa erau cerinţele vremii şi la ele au răspuns comediile lui, unicele comedii de atunci, s'ar putea zice.

Aceste comedii cuprind: *Cânticèle comice, scene, operete,* adică comedii cu cântece, *comedii propriu zise, vodeviluri, tablouri, proverbe* şi câteva drame ca: *Lipitorile satelor, Boerii şi Ciocoii, Sgârcitul risipitor,* drame sau mai drept semi-drame ce pot intra şi ele sub titlul *comediilor;* în total cam 50 de piese, număr destul de impunător în literatura noastră.

Prin ce se distinge teatrul lui Alecsandri ?

A scrie comedie e un talent deosebit şi complicat. Trebue o dispoziţie sufletească anume: darul de a simţi ridicolul şi de a-l reproduce, plus gândul de a îndrepta acel ridicol, adică : trebuesc două aptitudini, opuse una alteia, una care râde şi alta care face bine, ca şi cum ar fi doui ochi ce ar privi, unul râzând şi altul dojenind. Aceste două însuşiri, trebue să fie-

aşa întocmite ca atât una cât şi cealaltă, cu tot contrastul dintre ele, să-şi răspundă una alteia: una să râdă de ceva de râs şi, în acelaş timp, cealaltă să îndrepte ceva ce e cu putinţă de îndreptat. Păcatele omeneşti cari nu se pot îndrepta— o infirmitate, spre pildă, şi cele cari se pot îndrepta şi nu sunt ridicole, nu-s de domeniul comediei; fără coincidenţa aceasta, comedia e imperfectă şi n'are viaţă. Pe lângă acestea, ridicolul fiind variat în omenire, comedia ce-l va zugrăvi va fi cu atât mai viabilă, cu cât va înfăţişa un ridicol mai adânc şi mai întins, şi mai permanent.

In fond, toată omenirea e ridicolă. Viaţa noastră neavând un scop determinat, noi ne inventăm scopuri fictive: ne facem profesori, preoţi, oameni politici, industriaşi, artişti. In realitate noi nu facem decât să ne consolăm de faptul că nu ştim pentru ce trăim; înlocuim ignoranţa noastră cu nişte păpuşerii, cu nişte „himere". Şi ceeace-i şi mai comic, e că fiecare din noi, ne credem mai ceva decât alţii, după ţintele ce urmărim, pe când în realitate ţintele noastre sunt toate egale, iluzorii, ridicole. Unii indivizi au şi alte particularităţi ridicole mai mult sau mai puţin bătătoare la ochi. Aceştia sunt aluatul din care se plămădesc adevăratele comedii.

Comediile lui Alecsandri îmbrăţişează o varietate mare de tipuri ridicole. El a atins mai tot ce i s'a arătat ridicol în jurul său. Sila cu care unii ţărani intrau atunci în oaste, o vedem în *Şoldan Viteazul;* credinţa în vrăji şi descântece băbeşti, în *Mama Angheluşa;* frica şi şiretlicul evreesc, în *Herşcu Boccegiul* şi alţi evrei; demagogia, în tipul lui Clevetici; reacţionarismul în *Sandu Napoilă* şi în zece alţii; paraponisiţii, în *Paraponisitul;* mania pensielor în *Kira Nastasia;* nestabilitatea în

slujbe, în *Haimana;* politicianismul, în *Gură Cască, Tândală,* etc., etc. Dela ţiganii servitori şi dela otcupciii barierelor până la coloneii „cu epolete late cât nulitatea lor", trecând la parveniţii „prostuţi de carte şi de minte", toate ipostazele straturilor sociale figurează în galeria lui. Pe unii nu făcea decât să-i copieze din natură. Contimporanii lui Alecsandri cunoşteau pe nume multe din tipurile sale de pe scenă.

Râsul lui Alecsandri e uşor, blând, sentimental. Poetul e mai mult bun cu fiinţele lui ridicole. El râde de lume, dar petrece cu ea, şi ne face şi pe noi să petrecem împreună cu el.

Printre tipurile lui, rămase în memoria contimporanilor, e mai întâi tipul Cucoanei Chiriţa, care înălţat mai ales de jocul lui Millo, a rămas ca o creaţie naţională a lui Alecsandri, cum e o creaţie franceză Sganarelle al lui Molière, în feluritele lui roluri de valet, de soţ, de tată, de medic. Chiriţa e prototipul cucoanei noastre ridicole dela jumătatea veacului XIX, înfăţişată în: *Chiriţa în Iaşi, Chiriţa în provincie, Chiriţa în voiaj, Chiriţa în balon,* etc. Ea a procurat multă veselie părinţilor noştri şi a smuls zecimi de ani aplauzele lor. Millo a făcut din ea creaţia cea mai însemnată a sa. S'o privim un moment mai de aproape în frumoasa comedie *Chiriţa în Iaşi:*

Cortina primului act se ridică deasupra uliţii Păcurarilor din vechea capitală a Moldovei. Se aud dintre culise chiote şi pocnete de bice surugiueşti. Bariera se deschide şi încep a trece prin fund vreo 16 cai de poştă cari trag o trăsură veche pusă pe tălpi de sanie. Caii intră între culisele din faţă, iar trăsura rămâne întroenită în mijlocul scenei. In coada trăsurii, sipete şi cutii; peste ele stă o ţigancă cu altă cutie în mâini. Pe capră

un fecior boeresc. Inăuntru Cucoana Chiriţa cu Aristiţa, Calipsita şi Guliţă Bârzoiu, copiii săi. Se înserează şi ninge.

SCENA I

Slujitorul. — (alergând după trăsură zice ţigăncei din coadă). Cine zici că-i în trăsură?

Ţiganca. — Cucoana Chiriţa.

Slujitorul. — Cum!... Criţa?

Ţiganca. — Chiriţa... surdule.

Slujitorul. — Chiriţa Surdulea?... Da cascăţi pliscul mai tare... cioră, şi cârâe mai desgheţat... Ce cucoană-i în trăsură?

Ţiganca. — Dute pârlii! că doar n'am să-ţi toc la urechi până mâine...

Slujitorul. — De! baragladină, te-ai pichirisit?

Slujitorul. — (asvârle în ţigancă cu omăt). Hâşi cârâitoare... hâşi duh de baltă...

Chiriţa. — (scoţând capul şi primind omătul în obraz). Ce este? ce-aţi păţit?... carnaxi! că era să mă chiorască!... Cine asvârle cu bulgări (către ţigancă) Ce te-a apucat mă rog coţofano, de cârâi ca cioara în par? Ia seama la lucruri bine şi taci din plisc, (întorcându-se către fecior). Şi tu mojicule ce stai în capră ca un degerat şi nu zici surugiilor să meargă? Vai bată-vă crucea mangosiţilor, c'o să-mi faceţi zile fripte!...

Slujitorul. — (la oblon). Cucoană...

Chiriţa. — Ce-i?

Slujitorul. — Cum îi numele d-tale?

Chiriţa. — Cum mi l'a dat nănaşa... Lipseşti de acolo.

Slujitorul. — Aşa, ştiu eu... d'apoi vezi, cucoană că trebue să te trecem la catastiful barierei.

Chiriţa. — Să mă treci la catastif pe mine? Da ce sunt eu să mă treci la isvod? Auzi vorbă! Măi că obraznici sunt guleraţii iştia cu săbiuţi...

Slujitorul. — Avem poruncă să nu lăsăm pe nimeni în târg până a nu-l întreba de nume.

Chiriţa. — Ei vor să-mi scoată sufletul... dute de scrie c'o venit în Iaşi: Cucoana Chiriţa a banului Bârzoiu dela Bârzoieni, cu Aristiţa, Calipsiţa şi Guliţă copiii lor.

Slujitorul. — (In parte). Măi! ce pomelnic... (tare) Cum ziseşi, Cucoană?

Chiriţa. — Iacă surdu! (repede) Chiriţa, Aristiţa, Calipsiţa şi Guliţă

Bârzoiu ot Bârzoeni. (la surugii) Mânaţi măi şi luaţi seama la covăţele. (In parte) Aici în cap.tală eşti tot cu zilele în mână.

(Surugii îndeamnă caii cu expresii surugieşti).

Chirıţa. — Tacă-vă gura beţivilor, că vă aud copilele.... Ne-am troenit? Eaca na şi alta acum! chiar colac peste pupăză. (feciorului) Ce stai ca un butuc pe capră, mangositule... coboară de ajută la trăsură...

Chiriţa. — (sărind din trăsură)... Carnaxi că era să-mi rup şelele! (împingând feciorul) Ea colo... colo la răzor tontule... pune umăru de împinge, că eşti coşcoge... hai măi, opintiţi vârtos.

Surugiul. — Hı, hi, svânta-v'ar vântu şi v'aş vinde pastramă !

Chiriţa. — Tacă-vă gura blestemaţilor! că vă aud copilele! (la fete) Astupaţi-vă urechile! (în parte). Mare păcat cu nişte ghiorlani. (La ţigancă) Dar tu cherano, ce stai acolo parcă cloceşti ouă... dă-te jos să se mai uşureze trăsura.

Ţiganca. — Cuconiţă, nu pot să mă scobor fără de scară.

Chiriţa. — Scară? ţi-oiu da eu la scară... coţofană... deschide-ţi aripele şi săi la pământ... da doar mi-i strica cutia... c'atâta îţi trebue...

In timpul acesta dispar surugii.

Chiriţa. — (alergând în fund) Poftim poşte... dacă nu merg caii, fug vizitiii... (intră în culise şi se aude căzând)...

Pe când Chiriţa aleargă să dea de surugii, sosesc din urmă alţi doui drumeţi, Bondici şi Pungescu ce nu puteau intra în oraş din pricina trăsurii Cucoanei Chiriţa întroenită în barieră. Cu ei se nemerise şi un neamţ cu orga în spate, orga care era idealul lui Guliţă ca muzică. In aşteptarea liberării drumului, Bondici şi Pungescu se dau jos şi fac cunoştinţa familiei Cucoanei Chiriţa.

Fiecare credea c'a dat de noroc şi se umfla în pene. Bondici deveni Aga Bondicescu, Pungescu, Spătarul Pungescovici, Chiriţa, cucoana banului Grigori Bârzoiu ot Bârzoeni. De aci greşeli şi trădări de cuvinte pline de haz în gura tuturor. Tinerii dau braţul fetelor şi pornesc pe jos să le ducă la gazdă în oraş. De bucurie Cucoana Chiriţa îşi uitase un moment odo-

rul în trăsură, pe Guliţă. Tocmai atunci vin la barieră, plimbându-se misterioşi, Serdarul Cuculeţ şi văduva Afin, vechi prieteni ai Cucoanei Chiriţa, Serdarul Cuculeţ în calitatea sa de director la agie, avea anunţaţi, drept doui coţcari, pe Bondici şi Pungescu, de sameşul din Focşani. Fetele dispar cu ei şi nu se ştie încotro au apucat... Asupra acestei zăpăceli şi neliniştii Cucoanei Chiriţa se lasă cortina actului I.

Actul II se petrece în apartamentul Cucoanei Chiriţa din Iaşi. E pe la 4 ore. Guliţă face muzică cu orga, pe care a trebuit să i-o cumpere în sfârşit măsa dela neamţ. Cucoana Chiriţa stă la toaletă făcându-şi obrazul cu fel de fel de dresuri. Seara era bal la Afinoaia şi se gătea de bal. Ea voia să-şi mărite fetele cu tineri din capitală, oameni cu vază, cum era Bondici şi Pungescu, deşi Conu Grigori, bărbatu-său, găsise de gineri doui megieşi ai moşiei lui, pe Paharnicul Brustur şi pe Căminarul Cociurlă. In pregătirea aceasta soseşte o scrisoare dela Conu Grigori care glăsueşte:

„Sărut guriţa matale, scumpă Chiriţă, mai întâi, nu lipsesc a cerceta despre întregimea sănătăţii matale şi a copiilor, că aflând că se află aşa precum doreşte inima mea, nu puţin să se bucure sufletul meu de soţ şi părinte; al doilea vei şti că din mila Proniei cereşti mă găsesc şi eu sănătos... însă Fifiţa a răposat de jigărie; al treilea, te înştiinţez că câşlegile se apropie de sfârşit... drept care îţi poruncesc să-ţi iei catrafusele şi să vii înapoi îndată la Bârzoieni ca să facem cununia cu Paharnicul Brustur şi cu Căminarul Cociurlă, căci la dinpotrivă viu eu însu-mi la Iaşi ca să vă umflu pe sus cu nepusă masă, al d-tale soţ supus şi iubit,

Grigori Bârzoiu ot Bârzoieni".

Cucoana Chiriţa, s'o apuce istericalele. Noroc că sosesc Pungescu şi Bondici, cari găsesc din întâmplare o foaie de zestre la

ușă, unde se vedea suma de 1500 galbeni bani ghiață; era ceva mai presus de toate așteptările lor. Ei devin extraamabili și conduc familia la serată.

Actul III e în casa Afinoaiei la bal. Fetele, cucoanele dansează; tinerii se retrag la cărți. Bondici și Pungescu sunt prinși cu „mâța în sac" la joc. Din ceartă Cuculeț dă o palmă lui Pungescu care amețit și rușinat se amestecă repede printre lume întrebând: „Cine a datără o palmă?... Cine a primitără o palmă?... Aud?... o palmă? brea! brea! ce scandal!"... Apoteoza o complectează sosirea lui Grigori Bârzoiu care ia pe Cucoana Chirița și pleacă la țară, unde-și mărită fetele după Brustur și Cociurlă.

Iată subiectul piesei și fizionomia eroinei de predilecție a poetului.

Pe Cucoana Chirița vom întâlni-o sub alt nume în multe alte piese ale lui Alecsandri. Trăsăturile ei dau o idee despre firea femeii în genere, dar fixează în special tipul ridicol al boeriței provinciale din societatea română contimporană poetului. Toată vanitatea, tot ridicolul, toată inconștiența ridicolului sunt în ea; Cucoana Chirița, pusă într'o comedie cu ceva mai multă acțiune și cu mai puțină coloare de moravuri, ar fi trăit pentru totdeauna. Dânsa găsește cuvintele și tonul cel mai potrivit împrejurărilor, simte ce trebue să zică și cum trebue să zică, precum simte și când trebue să tacă. In fiecare moment ține socoteală de modă, de opinia lumii, de conveniențe. Surâde unde trebue, e serioasă, amabilă sau aspră în felul ei de a fi, cu alte cuvinte trăește sub o formă vie și artistică. Când intră undeva, într'o adunare de domni, nu uită a întreba. „Dar cu-

coanele şi copiii?... Bine, mă bucur... Aud?... Şi mie, precum vedeţi, îmi merge de minune"... Ea a fost la Paris de şi-a băgat „plodu la şcoală ca să înveţe politica, pentrucă în ziua de astăzi la noi, un om ce nu ştie politica, nu plăteşte nici chiar cât un jilţ stricat...". „Cu prilejul acesta, m'am folosit şi eu ca să văd lumea cea mare". Fiindcă la ţară „mă mucezisem, îmi venise stenahorie şi ipohondrie". Când şi-a măritat fetele, „s'a cotorosit" de ele. De atunci „îi vine să sburde". Când soţul ei se supără şi „cârneşte din nas", ca să-l împace, „îl sărută între sprincene după obiceiu şi-l lasă cu buza umflată". Când pleacă la drum, ia câte „o cutie de ţâri svântaţi", fiindcă „metahiriseşte sărături de când a pătimit de rast". Când i se întâmplă ceva rău, „turbează, răcneşte, îşi smulge părul, cade lată pe perne, leşină". La dimpotrivă, „înebuneşte de bucurie". Prima impresie la Paris", în minunea minunilor, în târgu Vavilonului" e că friptura e mică „ca un irmilic", şi „racii în şapte luni, chirciţi, ofticoşi ca vai de ei". Ca petrecere, nu era serată să nu fie la „Mabil, juvaer de grădină, adunare elegantă". „Pe bărbatu-său îşi bate capul să-l cioplească, să-l chilească... pace; îi stă rugina de-o şchioapă la ceafă". Traduce idiotismele limbei române cuvânt cu cuvânt: când îşi bate copilul, „elle lui paye de l'argent pour du miel", fiindcă nu vrea să cheltuiască bani cu el „pour des fleurs du coucou". E într'un cuvânt un tip reuşit.

O altă comedie, *Boerii şi Ciocoii*, oglindeşte bine cele două categorii sociale dela 1840: Boerii, adică adevăraţii nobili români, şi ciocoiii, adică pseudo-boerii conrupţi cari imitau pe adevăraţii boeri. Acţiunea ei se petrece în Iaşi, în casa lui Iorgu

Hârzobeanu şi începe, în actul întâi, cu o zi de primire, în care sosesc vizite: Hatmanul Ştefan Stâlpeanu, Banul Vulpe, Slugerul Trufandachi, Neamus, Slugărică şi alţii mai mulţi, tipuri reale şi caracteristice pe vremea aceea. Pe toţi aceştia ce îşi iau diferite ifose, îi prezintă răzeşul Arbore, un ţăran verde şi desgheţat, tânărului Radu, venit atunci din străinătate. după diferitele lor grade ciocoeşti: pe Hârzobeanu, „coborât cu hârzobul din cer"; pe Timuş, „ciocoiu în doui peri"; pe Vulpe, „ciocoiu hrăpitor, molie de dulapuri cu dele afumate, faur de cârciocuri", de altfel, „creştin cu frica lui Dumnezeu, spovăduit, împărtăşit şi grijit"; pe Slugărică, „ciocoeş, ciocofleandură, ciocorofleac, ce se târâe pe urmele tălpilor boereşti ca să le sărute şi chiar să le lingă la nevoe"; pe Trufandachi, ciocoiu grecesc, intrigant care se furişează printre români, zâmbind, gudurându-se, linguşind, făcând pehlivănii... şi care ţinteşte a prinde rădăcină în pământul ţării, a se însura cu zestrea unei cuconiţe iertată de Dumnezeu şi de oameni". ...Iată lumea în care sosea Radu. Afară de Ştefan Stâlpeanu, „boer din vechi, talpa ţării", şi afară de dânsul, Arbore Răzăşul, „opincă nevăcsuită", ce a trăit până la bătrâneţe cu inima lipită de pământul Moldovei, — toţi ceilalţi sunt ciocoi.

Intr'o legătură uşoară de întâmplări, Alecsandri pune faţă în faţă putregaiul societăţii vechi, cu generaţia tânără a lui Radu, „bonjuristul", care vine cu idealuri noui din apus şi luptă spre a le împlânta la noi. Ca pretext de piesă, dragostea lui Radu pentru Elena, fata lui Hârzobeanu, nevinovată şi sinceră pe care el o ia de nevastă.

Boerii şi Ciocoii are meritul de a ne înfăţişa o lume dispărută

astăzi cu totul, ce ocupa toată scara socială a timpului, lume de o mizerie sufletească, unde orice dreptate se cumpăra cu bani, şi de o înjosire de demnitate omenească, unde la fiece moment apar „sărutări de tălpile picioarelor". Limba românească, vorbită în ea, încă prezintă o înapoiere tristă, având cuvinte ca: Pristăvilisesc, sprafcá, stolneacealnic, comadirovcă, podorojnă, potpiscă, rospisoscă, ostanovcă, otnoşenie, raspolojenie, etc. Piesa dă în acelaş timp o pildă de nedreptatea şi cruzimea felului cu care se răpea atunci pământul ţăranului :

— Intr'o zi luminată cu soare, povesteşte dramatic răzăşul Arbore, adică multe mai vede soarele în ţara noastră!... Intr'o zi pomenitul Kir Trufandaki, ispravnicul halvagiu, împreună cu banul Vulpoiu, întovărăşiţi de o ceată de slujitori, sosesc la Arbureni... ştiţi? ca boala în trupul omului!... Ei aduc un plug şi încep a tăia moşia răzăşilor în două... Boii trag din greu, căci însuşi pământul pare a se lupta împotriva hoţiei !... Brazda se întinde neagră ca păcatul dealungul câmpiei... Când deodată ese dintr'un rediu o romăncă naltă cu pruncuşoru-i la ţâţă... Ea vine semeaţă în faţa călăilor, pune copilul la picioarele boilor şi zice: „Aţi venit să ne luaţi hoţeşte moşia strămoşească?... na trageţi încaltea brazdă peste unicelul meu, pentru ca să nu rămăe pe lume un muritor de foame ! Trageţi !" Şi romånca, mândră, vitează, se părea atunci că crescuse naltă cât naltul cerului şi fulgera cu ochii împrejurul ei !"...

O altă variantă, remarcabilă, a teatrului lui Alecsandri e vodevilul, în care *Concina,* — comedie de salon cu cântece, ţine primul loc. Concina e un proverb în felul pieselor — proverbe ale lui Musset. In ea rolurile de căpetenie le au Prinţesa Ema şi Doctorul Leonard, amândoi între 50 şi 60 de ani. La ridicarea cortinei, doctorul e supărat de fiica sa, Lina, care s'a măritat fără voia lui şi a părăsit casa părintească. Jucând o partidă de concină cu Prinţesa, ea cată să-l înduplece ca să-şi

ierte fata şi pomeneşte de o întâmplare amoroasă a sa de la vârsta de 19 ani. Fiind văduvă, dânsa făcuse cunoştinţă într'o vară la Castellamare, în Italia, cu un italian, cu care s'a plimbat în barcă pe mare cântând împreună o barcarolă; îşi aminteşte primele două strofe:

Cine 'n gondolă pe-o noapte lină,
Atunci când luna eşind din valuri
Revarsă tainic a sa lumină
Peste palaturi, peste canaluri,
        Cine-a plutit
        Şi n'a iubit?...

Cine 'n gondolă, culcat, se duce,
Atunci când suflă vântul de noapte
Şi dela Lido tainic aduce
Suspine blânde, duioase şoapte...
        Cine-a plutit
        Şi n'a iubit?...

Ea nu-şi mai aminteşte urmarea. Atunci doctorul cântă el strofa a treia:

Cine 'n gondolă plutind în pace
Pe-ale lagunei lucioase spume
N'a simţit viaţa-i că se preface
Şi că re'nvie în altă lume?
        Cine-a plutit
        Şi n'a iubit? ..

Prinţesa rămâne mirată.

Prinţesa. — Cunoşti barcarola mea?...

Italianul prinţesei fusese însuşi doctorul.

Concina are o notă melancolică amoroasă ce impresionează şi e o piesă întocmită cu măestrie.

Canţonetele, alt gen plăcut lui Alecsandri, au avut deasemenea un mare succes.

Intre tipurile zugrăvite de ele, cele unde se vede un regret de trecut şi o accentuată coloare pitorească, sunt cele mai bine şi mai frumoase. Astfel avem pe *Barbu Lutarul*. Să-i ascultăm un moment glasul tânguios, când apare pe scenă făcându-şi loc printre servitorii ce-l opresc să intre în casă; adresându-se publicului el zice:

„Aice-i adunare mare! Şi adunare fără Barbu, starostele de lăutari, nu se poate (se închină publicului). Aşa-i, boeri d-voastră, că nu vă lasă inima să mă daţi pe scări, pe mine, Barbu cel Bătrân, care am cântat la nunţile şi la mesele părinţilor d-voastră?... Doamne sfinte şi părinte! în ce vremi am mai ajuns... Inainte, mă ruga să merg pe la casele boereşti. Şi acum mi se mucezeşte cobza sub beniş. Cine ar zice văzându-mă, că eu am fost lăutarul Domnilor. Hei! Hei!... Vremea vremueşte, bătrânii se duc, obiceiurile se prefac, oamenii se schimbă, cântecele se schimonosesc şi lăutarii mor de foame! Hei! Hei!... în vremea boerilor cu işlic şi cu antereu ca mine ce de mai veselii, ce bancheturi! Când se căftănia vre-un boer, se ducea bărbier-başa de-l rădea cu bricele de mărgean în ceardacu casei, şi eu mă duceam la el cu taraful meu de-i ziceam: „Şi la mai mare, vere!... el îmi umplea fesu de galbeni şi eu îi cântam după cum se obicinuia pe atunci... D'apoi la nunţi! Măiculiţa mea... ce de mai zaifeturi! Ţinea nunta câte o săptămână tot în chiote şi chicote... In curte oamenii frigeau boi întregi în frigări şi desfundau poloboace cu vin de Cotnar, în vreme ce arnăuţii trăgeau pistoale... Iar boerii, sus, beau vutcă cu fesurile şi cu papucii cucoanelor..."

Şi Barbu continuă pe gama aceasta jalnică spunându-ne ce se întâmpla când se îndrăgea vreun coconaş de o coconiţă, cum îi cânta el nopţi întregi pe sub ferestre, în timp ce cuconaşul sta frumos în trăsură la colţul zidului; aminteşte şi alte

obiceiuri din trecut şi, clătinând din cap, pleacă trist de schimbarea vremurilor.

Tot aşa e figura pitorească a *Surugiului* de odinioară, îmbrăcat cu poturi de aba, cu ilic de postav, cusut cu găitanuri, cu chingă de curea, bătută cu ţinte şi cu pălăria cu cordele ; poetul îl zugrăveşte viu, apucând hăţurile în mâna stângă. aruncându-se pe şăoaş dintr'o săritură şi chiuind peste văi şi peste dealuri dealungul drumurilor de poştă :

— „Mişcaţi băeţi!... hi... hi... să mă duceţi ca vântul şi ca gândul. (pocneşte) Hi, breazule, nu te lenevi, că te stricnesc cu sfichiu de foc... (bate cu harapnicul înainte ca şi când ar voi să lovească hăţaşul). Vârtos murgule. (se adresează la lăturaş) nu te lăsa pe tânjală, că-mi eşti sub mână, (pocneşte delături în dreapta) Hi acum pe şes cu toţii, într'o întinsoare, să sfîrîe roţile, (chiue). Hi-i-i-i zmeişorii tatii... Măriuco fa, să mă aştepţi cu alivenci pe când m'oiu întoarce, că ţi-oiu aduce un tulpan nou. Haide aşa, copii, tot aşa la copce, cu toţii, de o potrivă, frumos, că ne priveşte duduca cea din trăsură... numai de nu ne-ar deochea... Eaca s'o luăm de a fuga din vălcică, ca să suim culmea într'un sbor. Odată cu toţii pe opinteală... (chiue şi pocneşte). Hi-i-i-i, tătică nu mă lăsaţi... întinde, Surule... odată, Breazule... hi, hi (se sbuciumă ca cum ar sili caii la deal). Mânca-v'ar ciorile hi, perire-ar albinele cari or strâge ceara de făcut lumînare celui ce vă are. Ha, ho, ha, ho! Tbrr... am suit dealu... să ne mai odihnim la umbră şi să vă mai frec pe urechi".

Comedia lui Alecsandri, îmbrăţişând mai toate păturile sociale ale epocei, e superioară din acest punct de vedere comediei lui Carageale care s'a oprit aproape la un singur strat social. Mai e încă o notă particulară ei. Comedia lui ne face plăcere, ne încântă; în ea se iubesc tineri, se dansează, se cântă, sunt sărbători câmpeneşti, domneşte binele şi frumosul. Cu deosebire ţăranii, în costume naţionale, par ideali prin caracterul lor nobil, prin bunul lor simţ, prin spiritul şi poezia lor :

Măriuca din *Harţă Răzăşul* intră pe scenă purtând un val de pânză albă pe cap şi cântând:

Frunză verde nalbă moale,
Ce duci mândruliţă 'n poale?
Porumbele duc şi fragi
Pentru cei cari 'mi sunt dragi.

Ea destăinueşte viitorului ei bărbat, Harţă, dragostea ce-i arată vătaful din sat astfel:

Măriuca. — Mai alaltăeri vătaful moşiei zicea că 'mi sunt mâinile de caş dulce şi că vrea să le mănânce...
Harţă. — Auzi mâncăul!... Ei, şi tu?
Măriuca. — Eu?... I-am tras un caş peste gură de i-a părut brânză sărată"...

Suzana, ţărancă din Satul lui Cremene, măritată de o săptămână, cântă torcând pe prispă de dorul bărbatului ei ce e veşnic pe drumuri fiind vornicul satului:

Toarce, leleo, toarce, toarce
Păn ce badea s'a întoarce.
Vai, fuiorul mi l-am tors
Şi bădica nu s'a 'ntors!"

Măuriuca din Lipitorile Satelor cântă cu panerul de provizii lângă dânsa, în aşteptarea iubitului său Niţu:

Cine-a zice Niţu vine
Da-i-aş tot ce am pe mine
C'ne-a zice c'a venit
Da-i-aş ce n'am giuruit.

In Craiu nou, când Dochiţa răspunde lui moş Corbu Cim-

poierul că a ieşit la lună de s'au închinat la Craiu Nou, Corbu adaugă: — Mare poznă şi minune!... Ce are romånca a împărţi cu Craii?... Cât îi esă un crăişor înainte. hait, m'am închinat cu plecăciune".

In Rusalii, după ce Galuscus, vechil şi profesor ardelean, spune ţăranilor că ei se trag din Traian şi că-s strănepoţi de împăraţi, ţăranii îşi lasă lucrul şi răspund râzând „că împăraţii nu lucrează".

Arbore din Boerii şi Ciocoii, lăudând pe Radu ce iubea pe Elena, găseşte vorbe româneşti de încurajare ca următoarele: „Omul inimos ca un pom frumos, el te umbreşte, el te hrăneşte, el te încălzeşte"... In felul acesta glumeţ, spiritual şi pişcător înfăţişează Alecsandri pe ţăran. Un autor, reproducând o idee dela cei vechi, zice că felul de a glumi al unui popor se aseamănă cu mâncarea sau băutura lui preferită. Francezul s'ar asemăna cu şampania, neamţul cu berea, italianul cu macaroanele, românul ni-l aseamănă Alecsandri cu mâncărıle lui mai mult sau mai puţin picante.

Elementele comicului în literatura lumii sunt multiple. Unele sunt caracteristice comediilor uşoare, altele pieselor meditate. Alecsandri are elementele comice uşoare, cum e spre pildă, pronunţarea rea a cuvintelor de cei ce nu pot vorbi bine româneşte. Carageale are ticul, un comic de un grad ceva mai înalt. Un expedient cu care Alecsandri îşi înlesneşte mersul pieselor e „trucul" tăinuirii persoanelor; ascunde pe cineva prin dulapuri, pe sub mobile; travesteşte pe alţii, pe cari nu-i recunoaşte nimeni; profită de întunerecul nopţii, prin care strecoară pe cine vrea pe scenă, etc. Carageale aşează piesele

sale pe ceva neştiut de personajele din ele: un număr de casă întors pe dos, o scrisoare pierdută...

Elementele comediei cari cer timp şi reflecţie, cum e acţiunea şi caracterele, lipsesc în improvizările lui Alecsandri. Lipsa de acţiune şi de caractere, şi faptul că comediile lui sunt piese de moravuri ce dispar, — au făcut ca ele să fie jucate din ce în ce mai rar.

In schimb, comediile lui au totdeauna un ţel moral, *Iorgu dela Sadagura*, care e una din cele dintâi piese. putem zice, româneşti, şi una din cele dintâi ale lui Alecsandri, — e îndreptată în potriva românilor, ca Iorgu, ce vin din străinătate ş dispreţuesc totul dela noi, ca şi în potriva femeilor, ca Gahiţa ce sunt în căutarea de „nobili" străini cu cari să se căsătorească.—Publicul aplaudă frenetic la prima reprezentaţie pe Alecsandri, îl chemă pe scenă; el mulţumi din loja tatălui-său unde era; tatăl său îl sărută. El se îmbolnăvi de emoţie şi zăcu o săptămână. Dar de a doua zi de reprezentaţie, tipurile din piesă deveniră ridicole în faţa societăţii.— *Iaşii în Carnaval*, pe care „ipochimenele şi simandicoşii" se supărară şi voiră să-i oprească jocul, biciuieşte pe cei ce înăbuşesc orice curent de opinie publică. *Nunta Ţărănească*, loveşte în dascălii greci ce voiau să introducă limba greacă cu falanga. Ei au fost ridiculizaţi în multe alte piese de Alecsandri, aşa că „am contribuit a-i face imposibili în ţara mea; i-am făcut atât de ridicoli încât în oraş nu-i mai voesc ca gineri". *Cinel Cinel*, vizează Unirea Principatelor. *Piatra din casă* încondeiază pe mamele ce-şi consideră fetele ca pietre în casă şi atinge desrobirea ţiganilor etc., etc.

In compunerea comediilor lui, Alecsandri s'a folosit de repertorul teatrului francez: Scribe, Lab iche, Augier şi alţi mai mici. Dela unii s'a inspirat, dela alţii s'a împrumutat. Intre imitaţie sau împrumut şi originalitate nu e însă antagonism. Mollière şi toţi clasicii francezi au împrumutat subiectele lor de la greci, latini, spanioli, italieni. Un cercetător meticulos a găsit că opera dramatică a lui Shakespeare e împrumutată mai mult de jumătate; un sfert din versurile ei sunt copiate dela alţii textual, şi celălalt sfert schimbate numai. Goethe a tradus pagine întregi din Baumarchais pentru drama sa Clavigo şi, de zeci de ani. Germania, Austria, Italia adaptează comediile franceze. Alecsandri imitează fără a da vre-o importanţă acestor lucrări făcute „în privirea publicului" şi numindu-le: „improvizări", piese de „circonstance". „scrieri aruncate pe hârtie în două trei zile" de a căror paternitate şi valoare nu făcea nici un caz. Mai târziu, el le tipări în operele sale complete, cu ideea că ele „vor putea servi — cel puţin — ca documente la scrierea istoriei teatrului românesc".

Dar cu toată părerea lui modestă despre ele, comediile sale au o parte originală. Luate la o laltă, ele sunt efectul vremii şi împrejurărilor dintre anii 1840 şi 1850, când au fost scrise. Subiectele lor, spiritul, defectele, pripirea, exagerările lor, sunt urmările logice ale puterii de înţelegere şi de simţire ale societăţii de atunci, a celor ce le-au ascultat la teatru. Un spirit fin ca al lui Alecsandri, atât de superior în nuanţe de tot felul, simţea desigur, grotescul unei cucoane Chiriţa, asperitatea exagerărilor din piesele sale, fatala lor caducitate. El îşi dădea seama că face ceva mai prejos de artă, când dădea, spre pildă,

unui comisar de poliţie numele de Săbiuţă, unui om sătul de toate numele de Ghiftui, unui om ce se credea coborît cu hârzobul numele de Hârzobeanu. Dar o făcea de nevoe. Piesa sa *Concina* e mai bună de cât altele; a fost însă mai puţin jucată şi cu mai puţin succes. Ea era deasupra publicului. Cu toate acestea tipurile zugrăvite de Alecsandri, naturalul în vorbă, gama întinsă a moravurilor atinse de el, legătura logică dintre scene, inovaţia de a introduce ţăranul pe scenă şi de a-l pune într'o lumină atât de frumoasă, limba curată şi literară, desnodămintele lui morale, înălţătoare, — fiind în aceasta superior unor dramaturgi cu reputaţie universală, chiar felul său de a imita şi de a localiza, consitue o originalitate: Prin modestia aceasta, prin ajutorul cerut teatrului francez, prin graba cu care îşi alcătueşte repertoriul comediilor sale, Alecsandri ne înfăţişează imaginea poporului român în renaşterea sa, spiritul său practic de a eşi din dificultăţi, firea lui înţeleaptă, fără veleităţi de aparenţă, fără poze pretenţioase. Toate aceste însuşiri cresc numele său. Dar ceeace-l înalţă mai presus, este faptul că Alecsandri este cel întâi autor ce şi-a întors privirea asupra fiinţei ţării sale — în epoca în care nu se traducea decât melodramele şi piesele străinătăţii, depărtate de firea, de viaţa şi de istoria noastră. El a adus pe scenă aerul şi sufletul ţării dându-i dreptul de a trăi în artă; a deschis calea desvoltării fireşti a teatrului românesc.

C) SIMŢAMINTUL NATURII

Pasteluri

Poeziile intitulate pasteluri, în cari se arată simţimântul său de natură, au fost scrise de Alecsandri la o vârstă mai înaintată. S'ar putea zice că natura senină înlocueşte chipul încântat şi pătimaş al femeei de altădată.. Sub condeiul poetului natura apare ca priveliştea cea mai minunată ce ne e dată ochilor şi în acelaş timp ca o eternă renăscătoare de viaţă, ca un „isvor sacru de rodire" sub munca spornică a mânii omului.

Admiraţia şi dragostea lui de natură, de frumuseţile câmpului şi de liniştea dela ţară o cunoaştem din viaţa sa petrecută mai toată la Mirceşti. Natura de acolo fu vrăjitoarea sufletului său până în cele din urmă zile. Mirceştii săi cu simplitatea lor rustică, cu amintirile din copilărie, legate de balta cu stuf, de răchiţele din vale, de cutare şi cutare colţ de pământ anume i-au încântat şi ademenit pentru totdeauna.

Lunca Mirceştilor e la 15 minute dincolo de Roman. Ea se întinde liniştită, „încinsă de braţul Siretului", între două coaste line de poală de munte. Satul Mirceşti priveşte holdele luncei şi buchetele de stejari bătrâni răsărite ici colo. Drumul ce duce în sat şi la Curtea boerească se coboară de sub pomii livezilor din sat şi se ridică pe coasta din faţă ca o fâşie alburie. Curtea boerească, clădire simplă şi patriarhală, cu un rând, acoperită cu tablă şi cu geamlâc în faţă, cu grădina şi ograda mare, cu atenansele dela spate, grajdul, droşcăria şi ham-

barele resleţe, — e în mijlocul satului. Nici lunca şi nici satul n'au nimic deosebit, decât frumuseţea pacinică a văilor şi satelor moldoveneşti. Dar frumuseţea lor simplă a avut norocul să crească şi să păstreze în sânul lor pe Alecsandri, al cărui condei a transfigurat-o, prin pastelurile lui, într'o eternă frumuseţă poetică. Cerul de acolo şi orizontul larg, a dat poetului impresia nemărginitului; pajiştea şi colorile ogoarelor de pe coaste, i-au vorbit graiul blând şi cinstit al pământul nostru; schimbările anotimpurilor i-au şoptit ritmul măreţ al universului. Liniile peisajului de sub ochi, nuanţele lui, limpeziciunea aerului, „Dimineţile", „Serile", „Nopţile", „Gerul", „Viscolul", o „Sanie", un „Brad", o „Punte", o „Rodică", toate de acolo pătrunzând adânc în simţirea lui, i-au destăinuit înţelesurile lor ascunse, i-au povestit legendele şi credinţele poporului în privinţa lor Din mijlocul acestor podoabe din luncă, inspiraţia sa eşea cu braţele pline de flori. La privirea lor, el va găsi accente de entuziasm neajuns încă în lirica noastră. Lor le datorăm atâtea pasteluri frumoase, ca: *Serile dela Mirceşti, Concertul în Luncă, Lunca dela Mirceşti* şi celelalte.

Pastelurile lui Alecsandri sunt o poezie descriptivă, dar, spre deosebire de alte poezii descriptive, ele sunt pline de viaţă şi de mişcare. Numirea de „pasteluri" ne arată uşurinţa condeiului cu care sunt făcute, uşurinţă, ce ea însăşi e împotriva genului descriptiv, în deobşte lung şi monoton. La el, de cele mai multe ori, peisajul sau scena rustică sunt date în câteva trăsături de penel, unde nu intră decât elementele lor de căpetenie, însufleţite, străvezii şi sugestive, aşa că cetitorul le simte singur înconjurul şi atmosfera. Aceasta din pricină că

descrierile lui nu pleacă dela ideea de a le descrie, ci din sentimentul său profund de natură care le străbate cu putere şi căldură dela un capăt la altul.

De pildă, tabloul primăverii, zugrăvit de el sub titlul:

Lunca din Mirceşti

Bate vânt de primăvară şi pe muguri îi deschide,
Vântul bate, frunza creşte, şi voioasă lunca râde,
Sub verdeaţa drăgălaşă dispar crăngile pe rând
Şi sub crăngile umbroase mierla sare şuerând.

O, minune, farmec dulce! O putere creatoare!
In oricare zi pe lume ese câte o nouă floare,
Şi un glas de armonie complectează imnul sfânt
Ce se 'nalţă către ceruri de pe veselul pământ.

Tot ce simte şi viează, fiară, pasăre sau plantă,
In căldura primăverii, naşte saltă, sboară, cântă,
Omul îşi îndreaptă pasul către desul ştejeriş,
Unde umbra cu lumina se alungă sub frunziş.

El se duce după visuri; inima lui creşte plină
De o sacră melodie, melancolică, divină,
De o tainică vibrare, de-un avânt ispititor
Ce-i aduc în piept suspinuri şi 'n ochi lacrămi de amor

Este timpul re'nvierei, este timpul re'noirei
Ş'a sperărei zimbitoare, ş'a plăcerii ş'a iubirei
Paserea 'şi găteşte cuibul, floarea mândrele-i colori,
Câmpul viea sa verdeaţă, lanul scumpele-i comori....

In aceste prime strofe, unde se simte suflul cald şi tainic ce reînviază toată natura, poetul trage mai întâi liniile principale ale tabloului său. După aceea, el îi ia tabloul în parte:

Sus, paingul pe un frasin arzind pânza-i diafană
Cu-al său fir de-argint subţire, face-o punte-aeriană.
Iar în leagăn de mătase, gangurul misterios
Cu privighetoarea dulce se îngână-armonios.

Jos pe la tulpini, la umbre fluturii, flori sburătoare
Se ndrăgesc în perechiere pe sân alb de lăcrămioare
Şi ca roi de pietre scumpe, gândăceii smălţuiţi
Strălucesc, vie comoară, pe sub ierburi tăinuiţi.

O pătrunzătoare şoaptă umple lunca, se ridică.
Ascultaţi!... Stejarul mare grăeşte cu iarba mică.
Vulturul cu ciocârlia, soarele cu albul nor,
Fluturul cu planta, râul cu limpedele izvor.

Şi stejarul zice ierbei: mult eşti vie şi gingaşă,
Fluturaşul zice floarei, mult eşti mie drăgălaşă!
Vulturul uimit ascultă ciocârlia ciripind,
Râu, izvoare, nouri, raze se împreună iubind.

Apoi, ca pătruns de sfinţenia acestor nenumărate frumuseţi, îşi întoarce recunoştinţa către lunca ce i le oferă :

Luncă, luncă, dragă luncă! rai frumos al ţării mele,
Mândră 'n soare, dulce 'n umbră, tainică la foc de stele
Ca grădinele Armidei ai un farmec răpitor
Şi Siretul te încinge cu-al său braţ desmierdător.

Umbra ta răcoritoare, adormită, parfumată.
Stă aproape de lumină, prin poene tupilată.
Ca o ninfă pânditoare de sub arbori înfloriţi,
Ea la sânul ei atrage călătorii fericiţi.

Şi-i încântă şi-i îmbată şi-i aduce la uitare
Prin o magică plăcere de parfum şi de cântare,
Căci în tine luncă dragă, tot ce are suflet, grai,
Tot şopteşte de iubire în frumoasa lună Mai...

Tabloul, în ambele lui aspecte, e un cap d'operă de viaţă şi de coloare.

Altădată iarna, în singurătatea şi tăcerea camerii lui, stând la gura sobei, gândul poetului se întoarce asupra trecutului său însuşi. El ridică ca o cortină deasupra unei scene infinite în timp şi spaţiu, schimbă decorurile veacurilor şi continentelor. vede privelişti orientale cu cadâne goale întinse pe covoare, orchestrează muzici şi concerte de paseri şi de izvoare în noui grădini ale Ermidei, îşi trece pe dinainte peisaje voluptoase, cu flori, pe cari curg valurile de aur ale lunii; oraşe ideale, lacuri de smarald; scene războinice, cu tineri murind strângându-şi spada ruptă în mâini... Gândul său ia un ritm, cuvintele se îmbrăţişează în rime şi răsare poezia în unde de armonie şi în lumini de curcubeu :

Perdelele's lăsate şi lampele aprinse ;
In sobă arde focul, tovarăş mângăios,
Şi cadrele-aurite ce de pereţi sunt prinse
Sub palida lumină apar misterios.

Afară, plouă, ninge, afară-i vijelie ;
Şi crivăţul aleargă pe câmpul înegrit ;
Ear eu, retras în pace, aştept din cer să vie
O zână drăgălaşă cu glasul aurit.

Pe jilţu-mi lângă masă având condeiu 'n mână
Când scriu o strofă dulce pe care-o prind din sbor,
Când ochiu-mi întâlneşte ş'admiră o cadână ,
Ce 'n cadrul ei se 'ntinde alene pe covor.

Frumoasă, albă, jună, cu formele rotunde.
Cu pulpa mărmurie, cu sânul dulce val,
Ea pare Zea Venus când a eşit din unde
Ca să arate lumii frumosul ideal.

Alăturea apare un câmp de aspră luptă,
Pătat cu sange negru, acoperit cu morţi.
Un june n floarea vieţii strângând o spadă ruptă
Ţinteşte ochii vesteji pe-a vecniciei porţi.

Apoi a mea privire prin casă rătăcindă
Cu jale se opreşte pe un oraş tăcut,
Veneţia regină, ce 'n marea se oglindă
Făr-a vedea pe fruntea-i splendoarea din trecut.

O lacrimă... dar iată plutind pe a mării spume
O sprintenă covertă, un răpide-Alcyon;
Şi iată colo 'n ceruri pribegile din lume,
Cucoarele în şiruri sburînd spre orizont.

O! farmec, dulce farmec a vieţii călătoare,
Profundă nostalgie de lin, albastru cer!
Dor gingaş de lumină, amor de dulce soare,
Voi mă răpiţi când vine în ţară asprul ger!...

Afară ninge, ninge, şi apriga furtună
Prin neagra 'ntunecime răspunde reci fiori,
Iar eu visez de plaiuri pe cari alba lună
Revarsă-un val de aur ce curge printre flori.

Văd insule frumoase şi mări necunoscute,
Şi splendide oraşe şi lacuri de smarald
Şi cete de sălbatici prin codri deşi perdute
Şi zine ce se scaldă în faptul zilei, cald.

Prin fumul ţigaretei ce sboară în spirale
Văd eroi prinşi la luptă pe câmpul de onor,
Şi 'n tainice seraiuri minuni orientale
Ce 'n suflete deşteaptă dulci visuri de amor...

Aşa 'n singurătate, pe când afară ninge,
Gândirea mea se plimbă pe mândri curcubei,
Pân' ce se stinge focul, şi lampa 'n glob se stinge,
Şi saltă căţeluşu-mi de pe genunchii mei...

Lucrurile cele mai mici din jurul său îi dau motiv de poezie. pentrucă simţirea lui e intrată cu încetul în adâncul frumuseţii lor. Milton descrie în chip admirabil, în *Paradisul Pierdut*, plăcerea ce o întâlneşte omul din oraşe în viaţa simplă dela ţară, în mirosul grâului, a ierbei cosite, a vitelor şi laptelui. Alecsandri, simţind această plăcere, o redă în versuri. Iată o scrisoare din care reiese sufletul lui de poet bucolic mai bine decât din mult alte fapte mai însemnate.

„Cunoşti tu, scrie el în 30 Iunie 1860, vechiului său amic, plăcerea incomensurabilă ce stă în a privi mersul triumfal al unui cârd de gâşte pe câmpie? Din vreme în vreme, aceste nobile coborâtoare ale mântuitorilor Capitolului se dedau la nişte accese de armonie cari amintesc entuziasmul oratoric al unei camere patriotice... La astfel de privelişte cat de când mă aflu la Mirceşti şi găsesc în ea un farmec cu mult mai mare decât acela pe care eram nevoit să-l sufer pe timpul strălucirei noastre, când eram pe banca ministerială, expuşi la elocventele improvizări ale lui I. Brătianu, Oteteleşanu şi alţii. Acolo din respectul datorit naţiunii, trebuia să uit animalul pentru titlul lui, şi să dau fiecărui individ consideraţia de deputat, oricare ar fi fost de altfel specia animală din care el făcea parte, în timp ce aici am avantajul de a numi orice lucru pe numele său; şi nu e o mică plăcere de a striga liber şi tare: Midas are urechi de măgar.

Ştii tu care e principala mea ocupaţie la ţară? Vânătoarea de mierle şi pescuitul de porcuşori. Apoi fac plimbări nesfârşite în lungul şi latul lanurilor mele de grâu, de orz, de porumb, şi-mi împânzesc pe recolta lor nădejdea viitoarelor mele călă-

torii prin lume. Dacă Dumnezeu mai întâi, şi lăcustele în urmă, mi-or cruţa recolta de estimp, voiu pleca din ţară la sfârşitul lui Septemvrie şi mă voiu duce... mă voiu duce... până unde se va stinge căldura universului...".

In aceste rânduri e Alecsandri întreg. In ele vedem ce abis despărţea gândurile lui poetice de viaţa aşa zisă activă şi cum el ura viaţa politică, unde omul face mai mult ce poate decât ce vrea şi transige adesea ori cu principiile şi idealurile lui. Ca să surprindă poezia naturei câmpeneşti până în amănunţimi de felul acesta, el a trebuit să trăiască în faţa ei. Dacă la cei vechi lumea înconjurătoare părea poetică, e că atunci omul îşi procura singur tot ce-i trebuia. Iliada are neperitoare frumuseţi câmpeneşti, pentru că faptele vieţii rustice sunt săvârşite de eroii epopeei. Ici frigerea unui berbece în câmp, dincolo săgetarea unui cerb în poala muntelui, mai încolo aducerea apei în amfore dela izvor, mai departe spălatul pânzei la gârlă, sunt săvârşite toate de prinţii greci şi de fetele de regi din epopee.

Astăzi progresele muncei ne înstrăinează de contactul intim al atâtor lucruri ce ne vin de a gata. Unii facem unele şi alţii altele. Dar ceeace săvârşim noi înşine, are o parte poetică ce nu se descopere decât numai nouă. Deaceea toată poezia populară, mărginită la fapte simple, e poetică; ea e făcută numai de cei ce au simţit acele fapte, de poeţii din popor. Poeţii de oraşe sunt mai toţi reci în pastorală, cum sunt pictorii ce zugrăvesc peisaje din închipuire, ori după fotografii. Contactul vieţii de ţară îmbie prin el însuşi omul spre poezie. Singurătatea îi dă răgaz şi-l dispune la gândire. In faţa cerului liber, cugetul îşi

închipue lumi minunate, cum visa Iacob scara dintre pământ şi cer fiind culcat în faţa stelelor. Natura ce înconjura pe Alecsandri i-a procurat nu numai atâtea subiecte descriptive, dar i-a colorat poezia cu atâtea imagini poetice şi vii, cu atâtea comparaţii rustice câte erau florile de câmp din jurul lui.

Reamintiţi-vă minunatul *Concert în Luncă*, model clasic de poezie descriptivă :

In poiana tăinuită unde sbor luciri de lună,
Floarea oaspeţilor luncei cu grăbire se adună
Ca s'asculte-o cântăreaţă revenită 'n primăvară
Din străinătatea neagră unde-i viaţa mult amară.

Roi de flacări uşurele, lucioli scânteietoare
Trec în aer, stau lipite de lumănărele 'n floare,
Răspândind prin crengi, prin tufe o văpaie albăstrie
Ce măreşte 'n miezul nopţii dalba luncei feerie.

Iată vin pe rând, pereche şi pătrund côlea 'n poiană
Bujorelul vioi, rumen, cu nălţuţa odoleană,
Frăţiori şi romăniţe cari se aţin la drumuri,
Clopoţei şi măzărele îmbătate de parfumuri.

Iată frageda sulcină, steluşoare, blânde, nalbe,
Urmărind pe busuiocul iubitor de sânuri albe,
Dediţei şi garofiţe pârguite 'n foc de soare,
Toporaşi ce se închină gingaşelor lăcrămioare.

Vine cimbrul dela câmpuri cu fetica dela vie,
Nufărul din baltă vine întristat, fără soţie,
Şi cât el apare galben, oacheşele viorele
Se retrag de el departe, râzând vesel între ele.

In poiană mai vin încă elegante floricele.
Unele 'n condurii doamnei şi 'n rochiţi de rândunele
Altele purtând în frunte înşirate pe o rază
Picături de rouă dulce cari 'n umbră scânteiază.

Ele merg, s'adună 'n grupe, se feresc de buruene
Şi privesc sosind prin aer sburători cu mândre pene,
Dumbrăvenci, ganguri de aur, ce au cuiburi de mătase,
Ciocârlii, oaspeţi de soare, rândunele-oaspeţi de casă,

Mierle vii şuerătoare, cucul plin de îngâmfare,
Gaiţa ce imitează orice sunete bizare,
Sticleţi, presuri, macalandri ce prin tufe se adună
Şi duioase turturele cu dor lung, cu jale lungă.

Iată vin şi gândăceii, în hlămide smalţuite:
Iată greeri, iată fluturi, cu-aripioare pudruite
Şi culbeci cari fac coarne, purtându-şi casa 'n spinare,
La ivirea lor poiana clocoteşte 'n hohot mare

Iată 'n urmă şi albine aducând în gură miere...
Sburătorii gustă 'n grabă dulcele rod cu plăcere.
Apoi sorb limpede-aromă din a florilor potire
Şoptind florilor în taină, blânde şoapte de iubire

Dar, tăcere!... Sus pe-un frasin, un lin freamăt se aude!
Toţi rămân în aşteptare, cântăreaţa 'ncet prelude,
Vântul tace, frunza deasă stă în aer neclintită...
Sub o pânză de lumină lunca pare adormită

In a nopţii linişţire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu printre frunzi alin adie
Şi tot creşte mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă
Pân'ce umple 'ntreaga luncă de-o vibrare-armonioasă

Gânditoare şi tăcută, luna 'n cale-i se opreşte
Sufletul cu voluptate în extaz adânc pluteşte
Şi se pare că s'aude prin a raiului cântare.
Pe-ale îngerilor harpe lunecând mărgăritare.

E privighetoarea dulce care spune cu uimire
Tainele inimei sale, visul ei de fericire...
Lumea 'ntreagă stă pătrunsă de-al ei cântec fără nume.
Macul singur, roş la faţă doarme dus pe ceea lume!

Pentru poet lumea aceasta a miilor de flori de câmp, a paserilor, a fluturilor, a insectelor, ale căror nume le ştie pe toate, e o lume de sine stătătoare, în care lumina lunii, poiana, umbrele, dealurile, isvoarele, codrul şi plaiul, vântul, paserile şi florile, se iubesc, se desmeardă, plâng, cântă, şoptesc, visează. Alecsandri e în mijlocul lor ca într'o lume de prieteni; el le ştie durerile, gândurile, secretele lor ; dragostea arzătorului „bujorel" pentru „nălţuţa odoleană", crailâcul „frăţiorilor" şi „româniţelor" cari se aţin la drumuri", patima „busuiocului" pentru sânuri albe, cochetăria smălţuiţilor „toporaşi" ce se închină gingaşelor „lăcrămioare", întristarea „nufărului singuratic"... Toată feeria aceasta de culori, de purpură de aur, de azur de sclipiri, de pietre scumpe, de parfumuri, de mişcări cristaline, de frumuseţi nesfârşite, e astă seară în sărbătoare, mai gătită de cât oricând, adunată şi aţintită spre a auzi concertul privighetorii din luncă. Poiana, arborii, ramurele, frunzele, toate stau neclintite şi tac în aşteptare, când încep preludiile melodiei, în liniştea nopţii şi sub razele lunii, oprită în cale ea însăşi, gânditoare şi tăcută, ca de a raiului cântare... E un moment suprem, o poezie covârşitoare, la care puţini poeţi ai lumii au ajuns.

Deasemenea aspectele anotimpurilor îl inspiră şi ca şi pictorii, plini de farmecul colorii, el le reia în diferitele lor momente şi sub diferite lumini. Iată, spre pildă, *Sfârşitul Toamnei*, când reazele de soare mai mângâe încă frunzele ruginii şi rari ale arborilor, când frunzele zâmbesc şi tremură de teama vântului de seară. Paserile călătoare, „cocostârcii şi rândunelele" şi-au părăsit cuiburile, valea e tristă, îngrijorată; poetul intră şi el în simfonia minoră a elementelor din jurul lui :

Din tuspatru părţi a lumii se ridică 'nalt pe ceruri
Ca balauri din poveste, nouri negri plini de geruri,
Soarele iubit s'ascunde, iar pe sub grozavii nori
Trece un cârd de corbi ernatici prin văzduh croncănitori.

Ziua scade, iarna vine, vine pe crivăţ călare!
Vântul şueră prin hornuri răspândind înfiorare
Boii rag, caii nechează, câinii latră la un loc,
Omul trist cade pe gânduri şi s'apropie de foc.

Apoi, iarna de-abinelea cu frumuseţile ei aspre, cu cerul plumburiu, cu zăpada întinsă până în fundul orizontului, cu crăcile arborilor trosnind îngheţate, cu gerul ce strânge în braţe-i „lunca neagră şi-o 'ncunună despre zori ca pe o mireasă moartă cu un văl alb". Poetul se alătură înfrigurat de gura sobei, spunându-ne:

Gerul vine dela munte, la fereastră se opreşte,
Şi privind la focul vesel, care 'n sobe străluceşte
El depune flori de iarnă pe cristalul îngheţat.
. . . .

Gerul face c'o suflare pod de gheaţă între maluri,
Pune streşinelor casei o oglindă de cristaluri.
Iar pe feţe de copile înfloreşte trandafiri
Să ne-aducă viu aminte de-ale verii înfloriri...

In toate aceste poezii, imaginaţia lui atinge cele mai frumoase înălţimi. Câteodată munţii sunt văzuţi ca nişte palate ale firii, izvoarele, ca nişte subţiri chenare argintii sau ca nişte arabescuri şerpuitoare, soarele apune în zarea aurie ca într'un foc de feerie, luna doarme ca o zână culcată pe iarbă în aerul limpede al nopţii, cu salbă de stele la gât şi cu sânul plin de flori. Uneori firea e văzută ca un templu:

In păduri trăsnesc ştejarii! e un ger amar, cumplit
Stelele par îngheţate, cerul pare oţelit.
Iar zăpada cristalină pe câmpii strălucitoare,
Pare-un lan de diamante ce scârţie sub picioare.

Fumuri albe se ridică, în văzduhul scânteios,
Ca înaltele coloane unui templu maestos,
Şi pe ele se aşează bolta cerului senină,
Unde luna îşi aprinde farul tainic de lumină.

O tablou măreţ, fantastic! mii de stele argintii
In nemărginitul templu ard ca veşnice făclii.
Munţii sunt a lui altare, codrii organe sonoare,
Unde crivăţul pătrunde scoţind note ngrozitoare.

Totul e în neclintire, fără viaţă, fără glas;
Nici un sbor în atmosferà, pe zăpadă nici un pas.
Dar ce văd?... In raza lunii o fantasmă se arată...
E un lup ce se alungă după prada-i spăimântată!...

Contactul cu sătenii va fi iar un izvor de inspiraţie poetică pentru Alecsandri. El ne va reda viaţa primitivă a ţăranului, sufletul lui, păstrat ca o comoară îngropată în pământ, felul lui neprefăcut de a fi, de a gândi, de a vorbi; bunătatea, sănătatea, vitejia, semeţia, jertfa lui de veacuri; tradiţiile lui pitoreşti, cântecile şi danţurile lui; proverbele, zicătorile basmele lui pline de înţelepciune şi de frumuseţe. Şi, pe de altă parte, ţearina de grâu cu săcerătorii ei, glasul duios al fetelor ce se întorc dela fântână, plugurile trase de boi plăvani, „opintindu-se în juguri şi tăind brazde lungi", semănătorii harnici cu sacul subsuoară „svârlind sămânţa după vânt", cositul, cu un cuvânt. toată „sfânta muncă a câmpului".

Să privim un moment. spre pildă. plugarii cu plugurile:

Noroc bun! Pe câmpul neted ies românii cu-a lor pluguri
Boi plăvani în câte şase trag, se opintesc în juguri
Braţul gol apasă 'n coarne; ferul taie brazde lungi
Ce se 'nşiră 'n bătătură ca lucioase negre dungi.

Treptat câmpul se umbreşte sub a brazdelor desime:
El răsună 'n mare sunet de voioasa argăţime
Ear pe lanul ce în soare se svântează fumegând
Cocostărcii cu largi pasuri calcă rar şi meditând.

Acum soarele-i l'amiazi; la pământ omul se 'ntinde
Cârd de fete şi neveste dela sat aduc merinde;
Plugul zace în lan pe coaste, iar un mândru flăcăoaş
Mână boii la izvoare şi îi paşte la imas.

Sfânta muncă dela ţară, izvor sacru de rodire
Tu legi omul cu pământul în o dulce înfrăţire!...
Dar lumina amurgeşte, şi plugarii către sat
Hăulind pe lângă juguri se întorc dela arat..

Şi aşa îi vede el, prin lumina aceasta idealizată, pretutindeni şi tot timpul de lucru ca şi în zilele de sărbători:

La Floriile cu soare
Şi soarele cu Florii...

sau la Paşte, când..

In sunet de vioare, de cobze şi de naiu
Se 'ntoarce hora lină călcând pe verde plaiu...
Şi scrânciobul se 'ntoarce purtând în legănare
Părechi îmbrăţişate cu dulce înfocare...

Tot ca dovadă de dragostea lui Alecsandri de natură, este dorul lui nestăpânit de călătorii depărtate, de-alungul mărilor. In orientul însorat şi parfumat, prin cuprinsuri pururea verzi şi

mai cu seamă pe ţărmurii Mediteranei. Gândul călătoriilor îl scot din marginile sufletului şi-l fac să deborde în entuziasmul lirismului său. Pe mare cu deosebire, în faţa infinitului de sus-ca şi de jos, el se simte transportat:

Mi-e drag pe a tale maluri
Visând să vieţuiesc,
Şi dus pe-a tale valuri,
Plutind să rătăcesc.
Mi-e drag să văd la soare
Un orizont albind,
Corăbii călătoare,
Ca paseri pribegind.

Atunci se 'naripează
Neîmpăcatu-mi dor
Şi tainele urmează
Zburând pe calea lor.
. . . .
Dar când, o! scumpă mare
In cale te zăresc,
Tresar, învii şi 'mi pare
Că iar întineresc.
Şi-atunci din amorţire
Trezându-mă încet,
Simţesc cu fericire
Că sunt încă poet.

Intr'o zi îl afli pe coastele Calabrei, privind „bătrânul Vul-can Etna":

Sihastru ce cunoaşte a globului mister,
El pare că din sânu-i asvârle stele 'n cer...
Dorm valurile mării sub atmosfera caldă,
In baie azurie Sicilia se scaldă;
Şi 'n umbră călătorul, ţintind ochii spre mal,
Aspiră-al Siracusei parfum oriental...

Altă dată îl întâlneşti în faţa Alhambrei aşteptând să-i apară „Linda-Raia, Regina de Grenada, în choşcu-i de marmură aurie în filigrană", sau pe Coasta de Azur, la Nisa, cântând pe tânăra creolă, „Rita", sau în Asia la Brusa, bând cafeaua „demnă de un sultan", făcută de dervişul Abdalah-Osman. In alt an îl găsim la Biariţ, pe malurile oceanului aruncându-se în valuri, „legănat de ele ca un copil în braţele mamei sale", sau dealungul munţilor Pirinei, printre grădini frumoase şi privelişti romantice, cu casteluri, parcuri elegante, sau în „munţii Apenini". la Petra-Mala, pe muntele cu mii de limbi de foc, sau pe pământul Africei în Maroc la Tanger, la Tetuan, printre caravane arabe.

Dar ori unde se va afla el, printre impresiile momentului şi printre gânduri şi visuri, „i se arată ţara lui ca o mamă iubitoare ce-l cheamă la sânul ei":

O ţară iubită, o raiul meu drag,
Ori unde voiu merge prin lume pribeag.
De scumpa-ţi icoană eu sunt însoţit.
De glasul tău dulce sunt gingaş uimit!...

Cetind pastelurile lui Alecsandri, toate simţurile noastre sunt atinse la fiece moment. Acum auzim un cârd de corbi iernatici „prin văzduh croncănitori"... Acum, dela sanie, clinchete de zurgălăi... Acum rupând o creangă ninsă, „ne simţim stropiţi cu fulgi albi răcoritori", etc.

Fiecare pastel are de regulă un cadru mic, cam patru strofe, ca o arhitectură simplă câmpenească, în care intră elementele esenţiale ale peisajelor sau vieţii rustice, pe cari la înfăţişează. Poetul le priveşte contemplativ, fără a amesteca în ele stările

sale sufleteşti. La sfârşit, după note statice, el aruncă o notă vie, în mişcare, veselă: o sanie uşoară ce străbate valea de ninsoare, un călăreţ pe câmpul luciu, o căsuţă cu ferestrele luminând, căţeluşul ce saltă pe genunchii lui, macul ce doarme dus pe cea lume, etc.

In pasteluri, Alecsandri îşi dă mâna cu Grigorescu, — cu care avea asemănări atât trupeşti cât şi sufleteşti. In tablourile lor, aceeaşi coloare uşoară, aceeaşi perfectă armonie, aceleaşi orizonturi largi, aceeaşi notă vie adăugată de amândoi. Nu se pare un tablou de Grigorescu tabloul următoarelor strofe?

Pe cărarea înflorită care duce la fântână,
In ştergar şi în catrinţă merge sprintena română,
Ea la brâu-i poartă furca şi la sân un pruncuşor,
Cu guriţa lui lipită de al laptelui izvor.

Nevăstuica trece iute torcând lână din fuioare
Şi sucind fusul vârtelnic ce-o atinge la picioare,
Păsărelele 'mprejuru-i sbor voioase şi cântând,
Ea zâmbeşte şi tot merge, pruncuşoru-i sărutând...

Tot aşa pastelurile lui, descriind munca câmpenească, amintesc deasemenea peisajele lui Grigorescu zugrăvind aceleaşi subiecte. Ei sunt cei doui poeţi mari ai pământului şi vieţii noastre rustice; poezia unuia ca şi pânzele celuilalt sunt capete de operă prin sentimentul, prin coloarea, prin sugestia lor.

Până la Alecsandri literatura română nu are exemple de poezia naturii, de căldura poeziei naturei. Câţiva au atins lucrul. Unii ca Văcărescu, cu gingaşa sa bucăţică: *Intr'o grădină,* au licărit mai tare un moment. El e dar şi în privinţa aceasta un iniţiator la noi.

Prin sentimentul naturii, la Alecsandri străbate credinţa lui în Dumnezeu: frumuseţea, măreţia naturei e înfăţişarea Dumnezeirei. El o şi spune clar de altfel în poezia închinată lui Lamartine, reluând ideea romanticului francez din meditaţia sa adresată *Lordului Byron.*

...Tout proclame son nom, le ciel, la terre et l'onde.
Il a fait le soleil pour éclairer le monde.
La fleur pour embaumer, l'oiseau pour enchanter
Et nous pour l'adorer, et *toi* pour le chanter !...

D) IUBIREA DE NEAM

Doine, Legende, Ostaşii noştri, Drame istorice...

In iubirea de neam, inspiraţia lui Alecsandri a găsit accentele cele mai puternice, din ziua în care a deschis ochii ca poet şi până i-a închis. Dela ea pleacă toate celelalte simţiri ale lui ca nişte canaluri din albia unui isvor de matcă. *Doinele,* cântecele sale dintâi, aleanuri de tinereţe, spun adeseori dorul de libertate al poporului român şi mânia lui împotriva celor ce l'au apăsat. Ele sunt ca nişte manifeste de ce simţeau şi voiau românii de atunci. Dragostea lui de cele câteva femei, Elena Negri, Dridri Mărgărita, e legată ea însăşi de patriotismul acelor femei ce se uniseră cu aspiraţiile românilor. Simţul ridicolului din comediile lui pleacă mai mult din dorinţa de a îndrepta moravurile şi prejudiţiile pe cari le întâlnea. Sentimentul de natură din pasteluri se reduce la iubirea de pământul Ţării. Toate scrisorile lui — mii — publicate sau rămase în manuscris, toate mi-

siunile politice, toate discursurile parlamentare, toate poeziile patriotice, toate dramele, cu un cuvânt, tot scrisul lui palpită de această iubire de neam, care e preocuparea lui de toate zilele şi de toate ceasurile. Patriotismul generaţiei lui a avut în el eraldul său cântător. Poezia lui îi însoţea faptele şi gândurile ca o muzică paşii soldatului.

Văzut în lumina aceasta, ca poet activ, ca poet erou, Alecsandri are o însemnătate cu totul alta decât aceea a unui poet pur şi simplu. A te opri la el şi a găsi că o notă a sa e banală, sau că un motiv aminteşte pe unul de aiurea, este a te ocupa de lucruri secundare şi a nu vedea acţiunea poeziei lui. Maiorescu însuşi, care privea literatura în ea însăşi, a trebuit să uite un moment teoriile sale de artă pentru artă, şi să recunoască amploarea şi influenţa poeziei lui Alecsandri. In adevăr, ea transformă lanţul faptelor generaţiei lui într'un lanţ de aur, ale cărui verigi capătă rând pe rând strălucirea neperitoare a versului lui :

Se decretează, spre pildă, desrobirea ţiganilor în 1844 ? El scrie :

> ...Azi e soarele mai falnic, lumea azi e mai voioasă !
> Azi în piept inima-mi creşte, azi e viaţa mai frumoasă,
> Căci la glasul libertăţii văd Moldova deşteptată
> Şi la glasul omenirii o simţesc înduioşată...

Se arată ideile anului 48? Personifică, în *Deşteptarea României,* glasul ţării, sătulă de suferinţi şi doritoare de libertate şi de lumină, şi strigă românilor de pretutindeni :

Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare,
N'auziți prin somnul vostru acel glas triumfător,
Ce se 'nalță pân' la ceruri din a lumii deșteptare
Ca o lungă salutare
Către-un falnic viitor?

Până când în țara noastră tot străinul să domnească
Nu sunteți sătui de rele, n'ați avut destui stăpâni?
La arme! viteji la arme, faceți lumea să privească
Pe câmpia românească,
Cete mândre de români!..

Pleacă în pribegie la 48? Zice *Adio la Moldova:*

Scumpă țară și frumoasă,
O Moldovo draga mea,
Cine pleacă și te lasă
E cuprins de jale grea!...

Apare ideea unirii la 1857? Scrie splendida *Hora Unirii,* cântând înfrățirea moldovenilor cu muntenii și arătându-le obârșia și sângele lor acelaș:

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română
Să 'nvârtim hora frăției
Pe pământul României...

Amândoi suntem de-o mamă
De-o făptură și de-o samă
Ca doi ochi într'o lumină
Ca doi brazi într'o tulpină!...

Ni se retrocedează o parte din Basarabia și pleacă oștirea română într'acolo? Improvizează *Marșul Oștirii:*

Drum bun, drum bun, toba bate,
Drum bun, drum bun, fraţi români!
Cu sacul pe spate
Cu armele 'n mâini!...

Vine Domnul străin la 66? Se căsătoreşte el cu principesa de Vied? Cântă pe gingaşa mireasă, entuziastă şi poetă ea însăşi. Moare Domniţa Maria? Coboară un *Glas din Stele* la auzul nemângâiat al Mamei Doamne. Se sărbătoreşte, la 1871, amintirea lui Ştefan cel Mare la Mânăstirea Putna? Scrie imnul religios, care, cântat de tinerimea studenţilor, face o impresie adâncă asupra mulţimei. Se sfinţeşte *Curtea de Argeş*, restaurată? Vine proclamarea regatului la 10 Mai 1881? Vin alte fapte ale întemeerii statului Român? Inima lui tresare şi răsună în poezii, glasul lui e ecoul tuturor întâmplărilor.

Mai mult. Instinctul său naţional îl face să aibă credinţi superstiţioase, în privinţa soartei vrăjmaşilor ţării şi să le exprime fără ezitare. „Am convingerea, zice el, că oricine se leagă sau se va lega de România nu va avea bun sfârşit". Mai mult încă. Acel instinct îl face de presimte profetic evenimentele ce urmau să se întâmple mai târziu. Scrisorile sale au multe prevederi de felul acesta. Aşa, cu patruzeci de ani înainte de realizarea întregirii neamului românesc, în 1878, el afirmă: „Va veni o zi în care vom asista la o colosală dărâmare de imperii şi în acea zi, de vom fi pregătiţi, vom revendica tot ce a fost şi este încă al nostru".

Toată această caldă vibraţie poetică, toate aceste credinţi şi vise providenţiale, plecau din felul iubirii lui de ţară, din preferinţa nediscutată ce da el la tot şi toate ale ei, bune şi rele, reale sau închipuite:

O! cuib al fericirilor!
O! ţară luminoasă!
Comoara nălucirilor
Grădina mea frumoasă!..
Prin farmecul avântului
Tot ce sub ochi răsare
In poalele pământului
Mai drăgălaş îmi pare.

Intinderea câmpiilor
In zări mai lin se pierde
Mai dulce-i rodul viilor,
Verdeaţa e mai verde.
Mai 'nalte sunt nălţimile
Mai cald e mândrul soare
Mai limpezi limpezimile
De râuri şi izvoare..

Şi apoi, ca să-şi justifice dragostea lui nemărginită de ţară, ne aminteşte de frumuseţile din basmele, din legendele şi doinele ţării, inspirate de ea poporului, ne pomeneşte de particularităţile climei ei, de bogăţia câmpielor, de gingăşia şi poetizarea florilor pământului nostru:

Aici e ţara basmelor
Ce 'ngână a noastră minte
Prin farmecul fantazmelor
Din timpi de mai 'nainte.
Aici e vestea Doamnelor
Din lumea legendară
Şi-a prelungirii toamnelor
Sub cer de primăvară.
Aici ţara plăcerilor
Şi-a doinelor de jale
Ce în liniştea serilor
Te ţin uimit în cale.
Aici cu lăcrămioarele

Bujori se prind în horà,
Aice însuşi soarele
Are 'ntre flori o soră...
O! gură dulce a raiului
Tu dai prin o zimbire
Şi fericire traiului
Şi morţii fericire.
Lucefirii eterului
Lucind privesc la tine,
Şi toţi îngerii cerului
Te-au indrăgit ca mine...

Prin obşteasca iubire de ţară a tuturor contimporanilor, se naşte prietenia dintre ei.

Câte poezii închinate de Alecsandri marilor români de atunci, în cari se simte cum dragostea lui de ei pleca din patriotismul ce-i însufleţea pe toţi. In frumoasa-i poezie *Bălcescu murind,* el ne face să înţelegem gradul patriotismului lor, descriindu-ne durerea marelui sol al neamului, în ultimele sale momente, când el se simţea stingându-se, fără a-şi fi putut vedea visul cu ochii :

De pe plaiu 'nstrăinării,
Unde zac şi simţcă mor,
De amarul desperării
Şi de-al ţării mele dor...

Poetul ne arată pe Bălcescu trimiţând în momentele acelea solie ţării lui, prin tot ce se vede: pasere, rază de soare, nour :

— Dute rază strălucită,
Dute mică păsărea,
Şi pe ţara mea iubită
Mângâiaţi-o în lipsa mea.

Iar tu nour de rodire,
Fă să crească 'n sânul său,
Cu verzi lauri de mărirè,
Floarea sufletului meu !...

Tot aşa, în strofele către Costache Negri, ne arată pe marele patriot mărturisind :

In orice parte-a lumii străin eu mă găsesc.
Imi place, sunt ferice la tine să gândesc...
De mă munceşte dorul când îmi aduc aminte
De vremile trecute a dragostei fierbinte;
De simt a mele lacrimi curgând încetişor
Când se deşteaptă în mine al ţării gingaş dor.

Aceleaşi sentimente în versurile închinate figurii iubite şi populare a lui Cuza :

O, scump amic, Domn mare, o, nume cu splendoare,
Sădit pe miriade de libere ogoare !...
O clipă apăruta-i în plaiul veciniciei
Şi vecinice mari fapte, lăsata-i României...
Nălţând din părăsire antica-i demnitate
Prin magica unire şi sacra libertate...

Tot astfel încă, în strofele către Rolla :

O! Rolla, fiu energic al ţării, suflet tare,
Pionier de frunte printre pioneri,
Ferice acum de tine — căci ai să găseşti iară
Pe Negri şi pe Cuza şi alţi pribegi din ţară
Cari-au aprins făclia măreţii reînvieri !...

Şi aşa cu alţii, aşa cu toţi. Scriitorii, oamenii politici, ostaşii, încarnau pentru el ideea şi gloria ţării.

In cultul trecutului românesc şi cu deosebire în actele de

vitejie ale românilor, ele vedea puterea dreptăţii luptând împotriva nedreptăţii puterii celor ce năvăleau asupra acestor ţări cu gândul de a le desfiinţa. In judecata lui, ţările române fuseseră, în decursul veacurilor, o cetate înconjurată care s'a luptat cu cerbicie să se apere şi să-şi păstreze hotarele şi libertatea. Iată înţelesul profund al admiraţiei lui pentru acele fapte eroice şi iată de ce talentul său a găsit în ele inspiraţii epice, ca: *Dumbrava Roşie, Dan Căpitan de Plaiu, Grui Sânger, Vlad Ţepeş* şi *Stejarul, Răpirea Bucovinei* şi altele cari ating culmi neajunse de frumuseţe. Să ne amintim, spre pildă, figura lui Ştefan cel Mare, în *Dumbrava Roşie,* unde descrie victoria Moldovenilor contra Leşilor din anul 1504, când trufia acestora din urmă a căpătat ştiuta lecţie istorică. Suntem înaintea bătăliei. Oastea e tăbărîtă sub arborii pădurii. La distanţă, într'un altar de frunze din pădure, Domnul Moldovei, în genunchi, se roagă lui Dumnezeu să-i vie în ajutor. Tabăra toată e în o cucernică tăcere:

De-odată o lumină fantastică zbucneşte,
Din zece 'nalţi mesteacăni cu fruntea 'nflăcărată,
Coliba se deschide, umbra se scoală, creşte,
Şi splendid maestoasă la oaste se arată.
Un lung fior pătrunde mulţimea 'n adorare...
E Ştefan, e Ştefan
Da, e Ştefan cel Mare
Iată-l cărunt, dar încă bărbat între bărbaţi
Ca muntele Ceahlăul prin munţii din Carpaţi.
El întruneşte 'n sine o triplă maestate:
Pe falnicii săi umeri, cu anii sunt clădite
Neperitoare sarcini de fapte strălucite.
Erou plin de lumină, el e menit în lume

Pe secolul ce-l vede să sape al său nume...
Fiinţă de-o natură gigantică, divină
El e de-acei la cari istoria se 'nchină !...

Tot aşa vede figurile căpitanilor lui Ştefan cel Mare, boeri de-ai ţării, cari au alergat ca totdeauna la bucimul lui în apărarea moşiei : *„Coman dela Comana, un urieş de frunte, Balaur dela Galu, Ciolpan din Pipirig, ce Râd de frigul morţii, Velcea, bastard lui Şerpe, care ca şerpele de apă alunecă prin duşmani, şi Purice-Movilă, şi Român pribeagul, Scheianul şi Mircescu, învingători de Unguri, bătrânul Matei Cârjă...*

Aşa cu mic cu mare apărătorii Ţării,
Eşiţi ca frunza 'n codru la vântul primăverii,
Din văi adânci se urcă, din piscuri se cobor
Trec râpele în salturi, trec râurile în not
Şi-aleargă în neodihnă voinicii cât ce pot
La Glasul Ţării scumpe ce-i cheamă 'n ajutor....

Dacă Alecsandri vede astfel figurile istorice, ne închipuim lesne ce pot fi figurile sale legendare: nişte făpturi cu vieţi şi vitejii fantastice. Spre pildă bătrânul *Dan Căpitan de Plaiu,* ce trăeşte ca şoimul singuratic,

In peşteră de stâncă, pe-un munte păduratic...
Vechiu pustnic, rămas singur din timpul său afară
Ca pe un gol de munte, o stâncă solitară...

Amintindu-şi de anii din tinereţe, el aude deodată doi ştejari vorbindu-şi şi spunându-şi că e sabie în ţară, au năvălit tătarii :

Ard satele române! ard holdele 'n câmpii,
Ard codrii!... sub robie cad fete şi copii...

Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc,
„La luptă Dane! Ţara-i în jaf, ţara-i în foc!"...
Bătrânul Dan pe sânu-i apasă a lui mână
Şi simte că tot bate-o inimă română.
Şi zice cu mândrie 'nălţând privirea 'n sus:
— Pe inimă şi paloş rugina nu s'a pus...
Apoi el strânge chinga pe sdravenele-i şale,
Işi face-o cruce, pleacă şi se coboară 'n vale...

La casa lui Ursan, alt oştean de-ai lui Ştefan cel Mare.

Om aspru care doarme culcat pe-un buzdugan.
Ursan pletos ca zimbrul, cu pieptul grosşi lat...
— „Bine-am găsit Ursane!"
Un aspru glas raspunde: „Bine-ai venit moş Dane!"
„Ce vânt te-aduce aice?"
— „Vânt rău şi de jelire!
„Ne calc păgânii, frate, şi ţara-i la peire!"
Ursan tresare, geme, s'aprinde 'n gândul său:
Dan zice: „De pe munte venit-am să te ieu
„să mergem".
— Dar să mergem, adause Ursan,
Şi mult cu drag priveşte grozavu-i buzdugan.
Apoi un corn apucă şi buciumă în vânt...

La sunetul buciumului, un tropot de copite; o herghelie de armăsari cu coamele în vânt, adusă de tânărul Fulga ca să-şi aleagă Ursan murgul ţintat. Dar cine-i Fulga?

Frumos odor e Fulga! Şi 'naltă-i e făptura!
Sub genele-i umbroase doi ochi lucesc ca mura
Şi părul său de aur în creţuri lungi se lasă,
Ca pe strujanul verde un caer de mătasă,
El are glas puternic, în gură rumeoară,
Şi mers cu legănare de gingaşă fecioară.
Oricine-l vede 'n soare cu peliţa lui albă,

Purtând la brâu un paloş şi pe grumaz o salbă
Se 'ntreabă ce să fie, fecior de smeu, ori fată ?
Iar când pe sub altiţa cămeşii înfirată
Zăreşte la lumină doi crini eşiţi în undă,
Doui pui în neastâmpăr de lebădă rotundă
Răpit de dor el cade pe gânduri câte-un an !...
Voinicul e viteaza copilă-a lui Ursan.

Luându-şi ziua bună de la fată, bătrânii sbor tăcuţi sub răsăritul lunii :

– „E roşie luna, zice din doi cel mai bătrân"
— „E luna însetată de sânge de păgân !"
Răspunde cel mai aspru. Şi puii lor de smei,
Se duc trăgând doi spectri de umbră după ei.

La Nistru, satele în foc. Tătarii alungă copii şi mame şi bătrâni; luciri de arme, mişcări de braţe, câmpul de luptă. Dan şi Ursan se aruncă din două părţi în mijlocul vâltorii. In faţa lui Ursan :

In lături, înainte, în urmă-i totul moare !
Sbor creerii din titve, sub ghioaga sdrobitoare
Şi 'n urmă, şi 'mprejuru-i, şi 'n lături semănate
Zac sute de cadavre, cu capete sfărmate...

Ca dânsul, Dan bătrânul, erou întinerit,
Tot vine după paloş spre mândrul răsărit...
Şi paloşu-i ce luce ca fulger de urgie
Tot cade 'n dreapta, 'n stânga şi taie 'n carne vie...

Şi astfel ambii oaspeţi a morţii ne 'mpăcate,
Cosesc la vieţi în floare pe straturi sângerate
Şi-ajung ei faţă 'n faţă prin apriga furtună
Şi armele lor ude cruciş le împreună :
— „Noroc ţie Ursane !"
— „Şi ţie tot noroc !"...

Dar n'a sfârşit cuvântul Ursan, şi cade 'n loc
Străpuns de o săgeată ce-i intră 'n piept adânc.
El scapă buzduganul, se pleacă pe oblânc
Şi greu se prăbuşeşte c'un geamăt de pe cal.

Tătarii ca zăvozii pe dânsul dau năval !
— In lături, lifte!" strigă la ei viteazul Dan.
Punându-se de pază la capul lui Ursan.

Cu calu 'n mâna stângă, cu pala 'n mâna dreaptă,
Amenințând cu ochii, Tătarii mi-i- aşteaptă,
Precum aşteaptă zimbrul de lupi înconjurat,
Să-i svârle cu a lui coarne pe câmpul spăimântat.
Retraşi în jur de-o parte, nemernici, sperieți,
Ei scot din a lor arcuri un vifor de săgeți,
Dan lovit în coaste şopteşte cu oftare:
— Ursane! pentru tine de-acum nu e scăpare!
Zicând, el cade-aproape, se sprijină 'ntr'o mână
Şi paloşul lui ține în loc ceata păgână...
Dar iată din pustiuri un alb vârtej că vine,
Şi trece prin urdie, ca printr'un lan de grâu.
E un voinic călare pe-un cal ce n'are frâu,
Voinic, în brâu cu paloş, şi pe grumaz cu salbă.
E Fulga ce apare ca o fantasmă albă,
Şi grabnic pe-al ei tată răpeşte din grămadă,
Apoi cu el dispare, ca şoimul cu a sa pradă.

Dan, luat ostatic, Hanul Ghirai voeşte să se răsbune împotriva lui:

El strigă să-i aducă sub cort pe Dan bătrânul.
Deşi cuprins de lanțuri, măreț intră Românul
— Ghiaur, zice tătarul, cu inima haină,
Ce simte firul ierbii când coasa e vecină?
— Ea pleacă fruntea 'n pace, răspunse căpitanul
Căci are să renască mai fragedă la anul!...

Hanul zice că-l iartă „dacă Dan se va lepăda de legea lui" .Dan răspunde:

— Ceahlăul sub furtună nu scade muşunoiu!
Eu Dan, sub vântul soartei, să scad păgân nu voiu.

Cere voie numai să-şi mai sărute pământul ţării sale şi făgăduește să se întoarcă ca să-şi primească pedeapsa.

Bătrânul Dan ferice se duce, Nistrul trece,
Şi 'n aerul Moldovei se umflă pieptu-i rece,
Şi inima lui creşte şi ochii plini de jale
Cu drag privesc prin lacrimi podoaba ţării sale.
Sărmanu 'ngenunchiază pe iarba ce străluce,
Işi pleacă fruntea albă, smerit îşi face cruce,
Şi pentru totdeauna sărută ca pe-o moaşte,
Pământul ce tresare şi care-l recunoaşte...
Apoi el se întoarce la Hanul, intră 'n cort,
Suspină, şovăeşte şi, palid, cade mort...

In legendele epice Alecsandri scoate în relief virtuţile vitejeşti şi caracterele poporului român; în cele basmice ca: *Legenda Ciocârliei, Legenda Lăcrămioarei, Vântul dela Miază-zi, Prier şi fata iernei*, etc., el pune în lumină geniul poetic, „fecund şi original", al poporului român, luând motive din poezia populară şi brodând pe ele fantazii de o rară frumuseţe. *In legenda Rândunicei*, spre pildă. înşiră, pe motivul popular al florilor numite „rochiţi de rândunele", povestea unei minunate fete de împărat, dulce ca un zîmbet de soare, întrupată din raze, din parfumuri şi din crini, la naşterea căreia o zână coborîtă din ceruri o descântă, o leagănă, o creşte, şi-i dă talismanuri cu cari să se apere în viaţă.

Când se născu pe lume voiasa rândunică,
Ea nu avea făptură şi-aripi de păserică,
Fiind al cununiei rod, dulce, dismierdat,
Copilă drăgălaşă, de mare împărat.
Dar fost-au o minune frumoasă, zîmbitoare.
Sosită printre oameni ca zîmbetul de soare
Şi gingaşă comoiară, formată din senin.
Din raze, din parfumuri, din albul unui crin,
Şi maica sa duioasă, privind-o se temea
Să nu dispară 'n aer sub formă de o stea.

O zână coborîtă din zodia cerească
Veni să o descânte, s'o legene, s'o crească,
Să-i dee farmec dulce, podoabe, scumpe daruri,
S'o apere 'n viaţă de-a zilelor amaruri,
Ea-i puse-o scăldătoare cu apă ne'ncepută,
De ploae ne-atinsă, de soare ne-văzută,
Şi 'n apa încălzită cu lemn mirositor
O trestie, un fagur şi o floare de bujor.
Menind prin şoapte blânde copila să devie
Năltută, mlădioasă ca trestia verzie,
La graiu ca mierea dulce, la chip fermecătoare
Şi ca bujorul mândru la ochi atrăgătoare.

Printre daruri zâna îi dădu o rochiţă cu totul şi cu totul de-aur, şi-i zise să nu scoată rochiţa niciodată de pe ea că o va fura Sburătorul.

Copila descântată de zâna ei cea bună
Creştea într'o zi numai cât alta într'o lună.

Ea crescu mare şi frumoasă, se juca alungând rândunele, era atrasă de valurile apelor şi auzea câteodată fără să ştie glasul Sburătorului ce îi spunea că e frumoasă şi că o iubeşte.

Copila, cu uimire, îl asculta zîmbind...
Apoi, cătând în urmă-i, se depărta fugind...

I

Pe o noapte caldă de vară ea voi să se răcorească în râul limpede din vale:

Ea vine lângă apă, cu drag la ea priveşte,
Şi singură 'n răcoare, de bae se găteşte.
O! dalbă feerie! divină încântare!...
Rochiţa de pe umeri aluneсă, dispare,
Şi lumii se arată minunea cea mai rară
Albind ca faptul zilei în zi de primăvară!
Toţi ochii de luceferi, de paseri şi de flori
Loviţi ca de lumina rozatică din zori,
S'aprind de-o scânteere ce 'n inimă pătrunde.
Dar juna 'mpărăteasă în apă se ascunde...

Şi iarba de pe maluri se pleacă s'o privească
Şi trestia se 'ndoae voind ca s'o oprească,
Şi apa 'n vălurele de aur se 'ncreţeşte,
Şi nuferii se mişcă, bătlanul se trezeşte.
Pădurea cântă imnuri, şi luna amoroasă
Revarsă pe copilă o mantie-argintoasă.

Acum pe lângă trestii ea lunecă uşor
Şi, vrând la mal să easă, pătrunsă de-un fior,
Pe sânul ei ud încă, ea părul îşi adună,
Se oglindeşte 'n apă, se oglindeşte 'n lună,
Si umbra-i diafană cu formele-i rotunde
In lină înclinare se clatină pe unde.

Cocoşu 'n depărtare întoană o fanfară!
Copila cu grăbire din valuri ese-afară.
Ah! unde-i e rochiţa şi unde-ăl ei noroc?...
Se vede Sburătorul cu ochii mari de foc
Ce vine s'o cuprindă cu braţele 'ntr'o clipă;
Dar grabnic se aude un freamăt de aripă
Şi dalba 'mpărăteasă, din braţe-i dispărând,
Se schimbă 'n rândunică şi fuge 'n cer sburând!

Atunci ş'a ei rochiţă nălţându-se în vânt
Topitu-s'a în ploae de raze pe pământ
Şi până 'n faptul zilei crescu-tau flori din ele
Odoară-a primăverei: „Rochiţi de Rândunele!"...

In sfârşit, într'un alt fel de legendă, tragico-comică, *Răzbunarea lui Statu Palmă*, Alecsandri leagă la un loc pe urieşii populari Strâmbă-lemne şi Sfarmă-piatră, pe Făt-Frumos iubitorul de fete de împăraţi, pe Ileana Cozinzeana, pe Pepelea şi pe Statu-palmă-barbă-cot. Cei doi urieşi, amorezaţi de Ileana Cosinzeana, râd împreună mirându-se cum poate fi ea fata unei buturugi ca Statu-Palmă. Hohotul lor de râs răsună tot pământul; vulturii din codri se înalţă în văzduh ca să vadă ce s'a întâmplat. Ca să aibă pe Ileana Cosinzeana. Sfarmă-piatră ar da stâncile pline cu aur şi cu pietre nestimate; Strâmbă-lemne, luncile cu păduri şi codri, plini de flori, de păseri măestre, de pajuri năzdrăvane, de păuni ca fulgii din soare, de cerbi cu coarnele de aur. Deodată ei devin geloşi unul pe altul şi vor să se omoare. Sfarmă-piatră pune mâna şi ridică o stâncă din munte; Strâmbă-lemne smulge un ştejar din pădure... Atunci se aude un strigăt jalnic sfâşiind aerul. Statu-Palmă, încurcat cu picioarele în barba-i lungă, se rostogoleşte ca un ghem de pe deal, — Săriţi! Săriţi! strigă el la urieşi, răsturnaţi copaci şi codri, munţi şi bolovani, turburaţi apele, puneţi stavile din cer până la pământ: Trestiana, Trestiana, mi-a răpit-o Făt-frumos!... — Făt-frumos pe Trestiana, strigă crunţi urieşii alergând unul spre codri şi celălalt spre munţi. Sfarmă piatră călcând din munte în munte, cutreeră tot pământul, făcând iazuri şi stavile. Strâmbă-lemne suflă ca un uragan de vijelie

prin păduri şi codri. Dar când soarele se întunecă de un nor, urieşii nu mai văd, se zăpăcesc; când norul dispare şi ei îşi ridică ochii în sus văd trecând în sbor pe Făt-frumos cu Trestiana pe un cal sburător. Trestiana, lângă sânu-i de iubire, străluceşte zimbind în aer. Făt frumos cu păr de aur e fericit ducând în stele odorul scump inimii lui :

Piept la piept, gură în gură, ochi în ochi, duios privind,
Se duceau pereche dulce ca prin vis călătorind...

Turbaţi urieşii urlă 'n vaet. Intr'un vârtej de nebunie, ei încep să arunce în văzduh ca doui vulcani stejarii cei mai groşi, stâncele cele mai mari... Stejarii şi stâncele cad înapoi pe pământ şi-i omoară sdrobindu-le capetele... Statu-Palmă-barbă-cot se răzbunase.

Din citările acestor legende se vede cum poetul îmbina contopindu-le elementele populare române cu elementele imaginaţiei romantice, în deosebi cu nostalgia trecutului, dându-le o viaţă nouă şi personală. Comparate cu legendele lui Bolintineanu ce se ţin în o atmosferă mai istorică, ele au mai multă fantazie şi sunt de o mai mare varietate ca invenţie.

Răsboiul nostru din 1877 a fost un eveniment neaşteptat pentru Alecsandri şi l-a inspirat în chip cu totul deosebit. Admiraţia lui pentru legendara vitejie strămoşească găsi acum un sprijin real în faptele răsboiului; el e aproape singurul poet ce le-a cântat — şi cu ce căldură! — în colecţia sa de poezii *Ostaşii Noştri.* Dintre foarte multele sale bucăţi entuziaste ca :

Peneş Curcanul, Sergentul, Fraţii Jderi şi altele, toate vibrante de emoţie patriotică, să cităm *Balcanul şi Carpatul:*

Ne regăsim şi aici din nou în lumea aceea supranaturală, în care munţii îşi vorbesc unul altuia şi vulturii din vârfurile lor se izbesc în luptă între ei :

Balcanul şi Carpatul la Dunărea măreaţă
Ca doui giganţi năprasnici stau astăzi faţă 'n faţă
Şi-aprinşi de dor de luptă, cu ochii se măsoară,
Cu glasul s'amenınţă, cu gândul se doboară,
Zicând: — Nu pot să 'ncapă doui paloşi într'o teacă,
E scris din noi doui unul în pulbere să treacă!"

Balcanul cel fanatic, muncit de aspră ură,
Nu ştie să 'ngrădească sălbateca lui gură,
Şi zice cu trufie: — Carpatule vecine,
De nu pleca-vei fruntea amar va fi de tine,
Căci repezi-voi grabnic din plaiurile-mi 'nalte
Torente înecătoare deprinse ca să salte
Din maluri peste maluri, din munte peste munte.
Să bată-a tale coaste, s'acopere-a ta frunte,
Să facă într'o clipă ca să dispari din lume
Cu-a tale stânci şi codri, cu-ai tăi copii şi mume!"...

Carpatul scoate un freamăt teribil de urgie,
Mişcând coama de codri, ca leul în mânie,
Şi 'n clocot lung răspunde: — „Balcane, a ta trufie
Arată că tu astăzi căzut eşti în pruncie.
Nevoe ai de-o cărjă ruina-ţi s'o supoarte,
Căci eşti acum, sărmane, ajuns la prag de moarte.
Ai fost odinioară gigant prin înălţime,
Amar prin fanatismu-ţi, puternic prin cruzime!
Ai revărsat pe lume şi groază şi ruşine,
Şi te-ai scăldat în sânge păn' ce-ai dat piept cu mine.
De-atunci au trecut secoli!... Strivita omenire
S'au deşteptat, şi numai tu stai în adormire,
Ademenit de visuri nebune şi trufaşe,

Fără' a pătrunde norii cari te ţin în faşe?
Orb urieş! cu cârja ta genele-ţi ridică
Şi vezi l'a tale poale cât umbra 'ţi e de mică!
Eşti şters din cartea lumii, tu care din vechime
Stai rezemat în somnu-ţi de-o putredă mărime!
Şi vrei să ţii în lanţuri popoarele creştine?

Şi vrei Balcane gârbov, eu să mă 'nclin la tine?
Dar n'auzi cum te râde şi Dunărea şi Marea?
Deviza ta-i sclavia şi-a mea neatârnarea!...
Cum zic, doui vulturi ageri, sburând din vârf de munte,
Se 'nalţă până 'n ceruri şi scot ţipete crunte.
De pe Balcani e unul şi din Carpaţi e altul...
Mult repede, li-i sborul, mult crâncen li-i asaltul.
Căci se isbesc ca fulgeri la luptă-ucigătoare!...
Intinsele lor aripi se bat lucind la soare
Şi-a lor cumplite ghiare şi pliscuri oţelite
Işi dau loviri de moarte şi răni îşi fac cumplite.

De-odată cade unul din vulturii duşmani!
E vulturul prădalnic din barbarii Balcani!
Şi 'n patru părţi a lumii sbor smul sele lui pene...

Şi cântă libertatea pe maluri Dunărene.

Bucata pune astfel, în imagini frumoase şi măreţe, cele două rase faţă în faţă, — Turcii şi Românii — una, trufaşă de strălucirea ei din trecut şi apăsând încă popoarele din juru-i, deşi rămasă acum înapoiată; cealaltă, tânără, doritoare de dreptate şi de libertate, modestă în cuvinte, dar tare în avântul şi aspiraţiile ei; una ameninţând pe cei ce vor să-şi scuture lanţurile ei; cealaltă ridicându-şi fruntea în lumină printre popoarele ce voesc a trăi libere în lume. Comparaţia e cu simţ istoric şi, ca totdeauna la Alecsandri, ea arată biruinţa ideilor mari şi frumoase ale omenirii.

Din ciclul acesta, poeziile *Hora dela Plevna, Hora dela Grivița, Peneș Curcanul, Odă* către oștașii români... au devenit populare. Copiii din școale le știu pe dinafară; ele sunt încântările sărbătorilor noastre naționale. Citām încă pe cea din urmă, în care e o căldură sufletească parcă mai mare decât în toate:

Juni ostași ai țării mele, însemnați cu stea în frunte,
Dragii mei vultani de câmpuri, dragii mei șoimani de munte!
Am cântat în tinerețe strămoșeasca vitejie,
Vitejie fără seamăn pe-acel timp de grea urgie,
Ce la vechiul nostru nume au adaus un renume
Dus pe Dunăre în Mare și din Mare dus în lume!

Viu acum la rândul vostru, să v'aduc o închinare,
Viu cu inima crescută și cu sufletul mai tare.
Ca eroi de mari legende, viu să vă privesc în față
Voi nepăsători de moarte, disprețuitori de viață,
Ce-ați probat cu-avântul vostru lumii pusă în mirare,
Că din vultur, vultur naște, din ștejar, ștejar răsare!...

O copii, de voi sunt mândru, simt acea mândrie mare.
Care crește cu mărimea unui neam în deșteptare;
Mi-am văzut visul cu ochii, de-acum pot să mor ferice,
Astăzi lumea ne cunoaște: Român zice, Viteaz zice.

In *Ostașii noștri,* Alecsandri proslăvește rând pe rând toate virtuțile ostășești ale românului, începând cu eroismul și fatalismul lui și sfârșind cu suferința rezemnată la toate greutățile războiului. El se întâlnește și în caracterizarea aceasta, ca și în Pasteluri, cu Grigorescu ale cărui pânze, ca: *Asaltul dela Smârdan, Prizonierii, Spionul, Sentinela* și altele își valorează frumusețea lor pe aceste virtuți, ca și poeziile lui Alecsandri.

Dramele istorice ale lui Alecsandri, sunt, cum le consideră el însuşi, mai mult nişte „tablouri istorice". Cele cu subiecte naţionale, ca *Cetatea Neamţului* şi *Despot Vodă*, sunt pagine frumoase sau interesante din istoria românilor; cele cu subiecte, romane, ca *Fântâna Blanduziei* şi *Ovidiu*, reînviază figuri clasice şi ne sunt date ca exemple mândre ale rasei noastre ilustre. In cultul lui de trecut, poezia sa dramatică, genul clasic prin excelenţă, a fost o ultimă năzuinţă a lui Alecsandri şi cea mai grea de realizat. In limba uşoară a poeziei lirice, el cântase amorul, impresii de călătorie, fapte izolate. In drame, trebuia să pună experienţă de viaţă, forme sociale, istorie, filosofie şi să dea o altă deschidere de aripi versului său, condiţii pentru cari limba noastră nu era încă pregătită. Mai mult. A pune în acţiune dramatică sentimentele şi ideile intime ale unor figuri istorice, cunoscute puţin, şi de a încarna cu ele personaje vii şi întregi, făcându-le să intre în evenimentele timpului lor, era o artă cu totul superioară şi deasemenea pentru întâia oară de înfăptuit la noi. Alecsandri a trebuit să-şi lărgească vederile şi cercetările şi să-şi aprofundeze gândirea spre a putea învinge toate aceste greutăţi.

Cetatea Neamţului e prima sa încercare de dramă istorică în proză; ea face parte din repertoriul lui vechiu, păstrând oarecum structura întâiei sale manieri dramatice. Acţiunea înfăţişează episodul legendar al apărării Cetăţii Neamţului de către cei 18 plăeşi români, episod împrumutat din nuvela lui Costache Negruzzi: *Sobieschi şi Românii*. Regele Poloniei trece cu armata în Moldova şi vrea să cucerească Cetatea Neamţului. Plăeşii cari păzeau Cetatea o apără cu hotărîrea de a muri

până la unul fără a se preda. In primele cinci zile mor 10 din ei. In a şasea zi Sobieschi le trimete un sol cerându-le să se predea. Ei pun condiţia să fie lăsaţi liberi. Li se promite şi când cei 8 plăeşi, rămaşi în viaţă, defilează pe dinaintea Regelui, acesta văzând numărul lor mic se înfuriază şi ordonă să-i spânzure. In cele din urmă, el îi iartă. Alecsandri mai adaugă o dragoste între Tudora, fata bătrânului plăeş Şoiman şi tânărul Farcaş, ostaş român. Farcaş află cel întâi de năvălirea Polonilor în ţară şi aleargă să vestească pe apărătorii Cetăţii. Ei fac cu toţi jurământ în biserică că vor apăra Cetatea până la moarte. Tudora din uşa bisericei aude jurământul şi se gândeşte cum ar putea scăpa cu viaţă pe tatăl şi pe logodnicul ei. Ca şi Ioana de Arc, ea are o viziune: i se pare că plăeşii morţi din biserică se scoală în picioare şi o îndeamnă să se ducă să omoare pe Sobieschi. Travestită în căpitan polon, ea pătrunde în cortul Regelui, dar din greşeală omoară pe Potoschi luându-l drept Sobieschi. Regele o iartă, cum ertase şi pe plăeşii rămaşi, şi Tudora se întoarce la Farcaş al ei.

Intreaga piesă aminteşte timpurile de năvăliri şi de rezistenţă eroică din partea românilor. Dela primul decor, unde se vede coborîrea plăeşilor din munţi la sunetul buciumului şi pe tot dealungul celor trei acte se menţine acest caracter al timpului. E acolo un continuu freamăt al traiului războinic al românilor, e hotărîrea neşovăelnică de a lupta, o prevedere sigură de jertfa lor, pe cari Alecsandri ni le înfăţişează cu multă măestrie ca o viaţă de toate zilele a acelor vremuri.

Dar faza nouă a talentului său dramatic începe cu *Despot*

Vodă, legendă istorică în versuri, jucată pentru întâia oară la Bucureşti în 30 Septembrie 1879.

Ispitit de îndemnul amicului său A. Cantacuzino de a încerca să scrie drame istorice în versuri, adică de a face ca „ciocârlia să prindă pene de vultur", cum zice el, Alecsandri se puse să răsfoiască cronicarii noştri şi fu surprins de figura lui Despot Vodă Eraclidul şi de domnia lui fulgeroasă pe tronul Moldovei. Despot i s'a arătat „ca tipul acelor vântură-lume de prin veacul XVII-lea, jumătate eroi, jumătate spadasini, cari trăiau îndeplinindu-şi poftele şi având drept lege vârful spadei". Născut în Grecia şi purtat pe la curţile Europene, Despot ajunge la curtea Poloniei. unde aude vorbindu-se de tronul Moldovei, compeţit atunci de mulţi din boerii ei, Ideea de a uzurpa acest tron, pe care se afla crâncenul Lăpuşneanu, îi veni în minte. Soseşte în ţară, se dă drept rudă cu Rucsandra, nevasta Domnului, nu reuşeşte deocamdată, trece la Braşov la bogatul Albert Laschi, se amorezează de femeea acestuia ce îl ascunde în faţa oamenilor trimişi de Lăpuşneanu ca să-l prindă ; apoi, ca să adoarmă presupunerile acestuia, se preface că moare, înmormântează în locul lui un sicriu gol, vine din nou cu o mică oştire în contra Lăpuşneanului, nu reuşeşte nici de astă dată, încearcă încă a treia oară, învinge în sfârşit pe Lăpuşneanu şi se ridică pe tronul Moldovei. Işi face o armată de mercenari, bate monedă cu efigia lui din candelabrele bisericeşti, goleşte visteria cu cheltuieli fără rost, pune biruri grele pe popor, vrea să schimbe biserica ţării în luterană, aduce mulţi venetici la curte, devotaţi de ai lui, pierzând astfel atât încrederea oastei cât şi pe a boerilor. Şi după doi ani de domnie,

înconjurat în Suceava de boerul Ştefan Tomşa, ce fusese contra lui dela început, Despot se predă, eşind călare din cetate, îmbrăcat în haine aurite, ultimul lui act de mândrie, când piere ucis, zic unii, de buzduganul lui Tomşa.

Pe aceste date, Alecsandri clădeşte drama sa în care, pe lângă persoanele istorice, adaugă ca personaje închipuite pe Ciubăr-Vodă şi pe Ana fata lui Moţoc. Figura lui Despot e susţinută, în piesă, în toată alternata ei complexitate ca un adevărat caracter dramatic. Despot e un ambiţios din timpurile acelea. El luptă din toate puterile ca să-şi ajungă scopul. In contra unor piedici, pune luptă dreaptă, isteţime, adresă; în contra altora duplicitate bizantină, corupţie, iminciună, seducerea femeilor. El e omul firii lui greceşti şi elevul şcoalei jesuite dela Roma, unde a învăţat, aventurierul şi donjuanul veacului XVII; toate aceste laturi sufleteşti ale lui trăesc continuu în el şi faptele lui le confirmă fără greş. Pe boieri, piesa îi arată în toată uşurinţa lor. Din momentul în care Despot intră în ţară, coborând de pe culmea Carpaţilor ce desparte Bucovina de Transilvania şi privind în jurul lui, el îşi desveleşte tot sufletul făcându-şi planul acţiunii sale :

A !... iată-mă'n Moldova !... măriri, averi, putere,
Aici sunt partea celui ce ştie-a zice: vreu !
Azi viu şi pun piciorul pe-acest pământ român
Şi zic: Moldovo, 'n mine cunoaşte-al tău stăpân !
Deci pune-ţi mari podoabe, frumoasa mea mireasă,
Să faci cu mine-o nuntă de mândră 'mpărătească...
Un mire din Byzanţa, cum se cuvine ţie,
Ca să formăm aice greceasca dinastie.
Să ştergem umilinţa din fruntea creştinească,
Să liberăm Byzanţa şi patria grecească !...

Acest plan Despot îl va urmări cu toate mijloacele sale. Mai întâi crezând.

Mai nemerit
Ca braţul deocamdată să fie... poleit
Şi mâna zdrobitoare să fie deocamdată
Ascunsă 'ntr'o mănuşă...

Doamna Rucsandra, minţită de el îl primeşte ca văr la curte şi-l recomandă lui Lăpuşneanu:

Că-i om de sânge nobil ce 'n apă nu se schimbă,
Viteaz ce are 'n suflet, el are şi pe limbă...

La care Lăpuşneanu, auzind-o şi privind-o, gândeşte despre ea:

O inimă comoară şi-un cap frumos, dar sec,
A 'nduioşat-o Despot cu glasul lui de grec....

In faţa Domnului Despot, potrivit planului său, începe a-l linguşi:

Sire!... cu sufletul uimit
Şi tremurând m'apropii de sacra-ţi maestate.
Ca să-i aduc la rându-mi urările-mi plecate.
Eu, Despot Eraclidul, condus de-o blândă stea,
Răpit de al meu suflet curat ca spada mea,
Depun în ziua mare, ca lumea să le vadă,
Depun azi la picioare-ţi, braţ, inimă şi spadă...
Părintele meu Iacob, odinioară Domn,
Pân' a nu 'nchide ochii atinşi de-al morţii somn
Mi-a zis: Te du cu bine în cale depărtată

Şi mergi drept la Moldova în mari viteji bogată;
Acolo tu găsi-vei un Domn măreţ, viteaz,
La pragul ţării sale veghind cu ochiul treaz
Şi-un înger de virtute, frumoasa lui soţie,
Ce mie-mi e nepoată şi vară bună ţie.
Mergi drept la ei, tu Despot, ca să le duci prinos,
Iar Doamnei aste scule, şiraguri şi paftale,
Purtate de-a sa maică în ziua nunţii sale.

Ia un ecrin din mâinile unui paj rămas la uşa din fund şi vine de-l prezintă Doamnei, îngenunchind dinaintea ei.

DOAMNA

Ah, preţioase scule!

ANA

(fata lui Moţoc, căreia Despot îi promite că o va lua de soţie)
Ce dar strălucitor!

LĂPUŞNEANU
(în parte)

O, Greci, vicleni în vorbe şi'n darurile lor.

DOAMNA (lui Despot)

Prin aste suvenire mă 'ndatoreşti mult, vere,

DESPOT (în parte sculându-se)

Când ar vedea Carmina a sale juvaere!...

Pe acelaş Lăpuşneanu, într'un monolog, ceva mai departe, el se hotărăşte să-l piarză:

DESPOT

Călăul prepuelnic hrăneşte-un cuget rău,
Şi el a să mă piardă de nu l'oiu pierde eu.

Răbdare... toţi boierii de răsvrătire-s gata,
Moţoc, pe cât îmi pare, vrea să-şi mărite fata
Cu mine, ca prin mine, de el pe tron urcat,
S'ajungă socru-mare de ginere 'ntronat...

Ana, în adevăr rămăsese fermecată de ce auzise din gura lui Despot la masa Lăpuşneanului.

Rămas singur cu ea, Despot îi declară :

DESPOT

Te iubesc !

ANA (veselă în parte)

El ! Despot mă iubeşte !

DESPOT

Iau martur providenţa
Care-mi cunoaşte gândul şi-mi vede conştiinţa.
Iubesc în tine cerul şi 'naltul Creator.
In tine iubesc lumea, prezent şi viitor....

ANA (în parte)

O ! Doamne, îmi pierd mintea...
Ce-aud ? ce-am auzit ?

DESPOT

Ană-un cuvânt...

ANA

Ah ! Despot, mi-e sufletul uimit...

DESPOT

Da... te iubesc pierdut.
Mai mult şi decât ţara în care m'am născut,
Mai mult şi decât tronul !

ANA, (cu glas solemn)

Despot, aste cuvinte,
Le-aude cerul !...

DESPOT, (apucând-o de mână)

Aşa, prin mii de jurăminte
Mă leg eu către tine...

Apoi el spune lui Moţoc că-i gata a uzurpa tronul ţării:

MOŢOC

Eşti om în stare a merge de-a-drept către mărire ?...

DESPOT

Sunt !... tron sau moarte !... Iată deviza ce-am înscris
In falnicul meu suflet, în pieptul meu decis,
Venit-am în Moldova, cu gândul şi cu planul,
Din scaunul domniei s'alung pe Lăpuşneanul...

Boerii, adunaţi la Moţoc, hotărăsc detronarea lui Lăpuşneanu şi ridicarea pe tron a lui Despot; singur Tomşa e contra lui Despot. El exclamă:

TOMŞA

Un Bizantin !
Un Grec !...
Ce, tot pământul nostru e în aşa stârpire,
Şi neamul nostru ager e în aşa 'njosire,
Cât pe moşia noastră să nu găsim un pom
Şi pentru tronul ţării să nu găsim un om ?
Unde-am ajuns, o, Doamne? Ce ţi-am greşit noi ţie ?...

Prezentat boerilor de Moţoc, Despot le declară :

...Vreu gloria Moldovei şi-a ei neatârnare!...

Boerii îl aclamă Domn:

Mulţi ani, Măria ta!

Dar tocmai atunci seimenii lui Lăpuşneanu intră în casă, se aruncă asupra lui Despot, îl prind şi-l duc în închisoare, spre a fi executat. Aici, singur, desnădăjduit, un moment el se întreabă:

...Sunt eu? sunt treaz? în viaţă? şi adevăr e oare,
Eu Despot vultur falnic.... eu zac în închisoare?!

Din întâmplare intră la el Ciubăr Vodă, un maniac de Domnie, pe care Despot îl amăgeşte că va deveni Domn, dacă va schimba hainele cu el. Travestit, el scapă din închisoare, se întoarce la Laski în Braşov, găseşte pe Carmina singură, reîncepe dragostea cu ea, îi promite coroane de Doamnă a Moldovei spre a face pe bărbatul ei să-l ajute în planul lui. Promite a deveni vasalul Regelui Ungariei pentru ajutorul ce-i cerea, intră în ţară, învinge de astă dată pe Lăpuşneanu, se ridică pe tron, tiranizează ţara doui ani, provoacă răscoala boerilor cari înconjură Suceava. Asaltul ţine trei luni. In ultima zi, Despot, cu paloşul în mână, dă năvala cu oamenii lui în armata lui Tomşa, capul boerilor; e înfrânt, se întoarce învins în cetate, vede că tunurile lovesc în palat, stă un moment în sala tronului:

DESPOT

Invins !... de cer şi oameni lăsat în părăsire !...
Ce groaznic întuneric urmat-a după soare !...
Dar ce zic ?... Nalţă spada, Despot... Un om ca tine
A nu peri în luptă este a peri 'n ruşine,
Decât în cartea ţării să las o neagră pată,
Mai bine cu al meu sânge s'o văd azi inundată...
(stă adâncit pe gânduri)

Atunci se arată Ana, îmbrăcată în negru şi cu un văl pe obraz. Sol al cetăţii înconjurate, ea cere lui Despot să-i fie milă de suferinţa poporului şi să se predea. Despot descopere faţa Anei, îi declară că o iubeşte ca mai înainte ca s'o facă să îndemne pe tatăl ei Moţoc să-i vie în ajutor, o subjugă din nou Dar în momentul acesta apare Carmina care auzite tot şi când strigă

ANA (fericită),

O ! Despot, scumpul meu !
A ! cine de acum poate să ne despartă ?

CARMINA, înaintând şi despărţindu-i:

Eu ! Carmina...

DESPOT

Tu ?

CARMINA

Mă cunoşti !... priveşte !
Eu sunt, şi de ai suflet, privindu-mă, roşeşte.

ANA, lui Despot

Astă femee... cine-i ?

CARMINA

Cine-s ?... sunt ca şi tine
O victimă 'nşelată de el făr' de ruşine.

ANA

Adevărat e, Despot ?... taci ?... este-adevărat ?

CARMINA

Tăcerea lui grăeşte.

ANA, (după o mică luptă cu sine)

Rămâi dar neiertat !
(Se îndrepta spre fund).

DESPOT

Nu... Ană... Stăi! (face doui paşi spre Ana)
ANA (în fund oprindu-l cu un gest)
Departe... (iese)

DESPOT, (abătut)

Şi tu mă părăseşti !

CARMINA

Infame !...

In mijlocul acestei scene intră Laschi care găseşte, surprins, pe Carmina lui. Ea mărturiseşte cum a fost înşelată de Despot.

LASKI

O, trădători, vreţi moarte ?..
Şi Laski o înjunghie zicându-i:
A ! mori, infamă !

Afară, poporul strigă, se suie pe scările palatului. Despot se predă lui Tomşa care suindu-se pe tron îl condamnă la închi-

soare într'o mânăstire, dar atunci nebunul Ciubăr, înşelatul din temniţă, se repede furios şi înjunghie pe Despot. Aceasta este drama.

Odobescu, în raportul său academic, zice că „în limba noastră Despot Vodă nu-şi are încă seamănul", iar Ion Ghica, care a montat piesa pe scenă ca director al teatrului, confirmă în o scrisoare către Alecsandri: „Drama ta istorică, Despot, este un giuvaer din cele mai preţioase ale coroanei tale de poet"... La prima reprezentaţie publicul îşi arătă tot entuziasmul, câţiva critici o lăudară cu tărie; alţii însă fură de o asprime ce trecu marginile permise, strigând, vorba lui Alecsandri: „moarte lui Despot". Poetul trimise celor dintâi o frăţească strângere de mână, iar celor din urmă o urare de anul nou, — piesa se tipărise în luna Decembrie — urare, prin care dorea acestor obscuri zoili:

Să le fie casa casă,
Să le fie masa masă,
Iarna iarnă, vara vară;
Şi... ţărâna lor uşoară...

Inălţimea cea mai culminantă, în seria ultimelor sale drame, a fost *Fântâna Blanduziei*, dramă în versuri în trei acte, dedicată „iubitului său frate Locotenent Colonel Iancu Alecsandri" şi jucată cu mare succes în seara de 22 Marie 1884. Ea i-a fost inspirată de Oda lui Oraţiu, *Ad fontem Blanduzium*, închinată fântânii din valea Sabină, locul de predilecţie al poetului latin. Oraţiu prezisese într'o zi că fântâna aceasta va fi ilustră:

Fies nobilium quoque fontium...

Actul I. Lângă fântâna Blanduziei. Getta, sclavă, fica unui căpitan Dac de pe malul Dunării, culege flori şi ierburi dimprejurul fântânii pentru baia stăpânului său, avutul Scaur. Impresiile ce-i face valea aceasta înflorită ni le spune ea în vers curgător şi dulce :

GETTA

Ce de mai flori în cale-mi răsar jur-împrejur,
Pe locurile-acestea, aproape de Tibur...
(scoate câteva flori din sân şi le sărută)
Hai, scumpe surioare, uitându-ne sclavia,
Ne oglindim în apa fântânii Blanduzia.
Pe faţa ei, se zice, că după-al nostru dor,
Apare 'n faptul zilei un scump liberator.

Din întâmplare vine într'acolo Gallus, tânăr notar al lui Oraţiu, sclav el însuşi. Gallus surprinde pe Getta privind în fântână şi cătând să i s arate în apă, după un vechiu eres, chipul ursitului ei. El îşi plecă capul pe deasupra umerilor Gettei şi răspunde : „Eu sunt". La vederea lui ea e uimită. Din vorbele ce-şi spun unul altuia şi din destănuirea din partea lui Gallus a amorului lui Oraţiu pentru Lidia, ei prind a se iubi ·

GALLUS

Şi eu am un secret,

CETTA

Care ?

GALLUS

Aş vrea pe vecinicie
Să fiu al tău Oraţiu şi tu a mea Lydie...

GETTA
(cătând cu groază împrejur)

O! taci... De-ar duce vântul cuvintele ce spui
Lui Scaur sau lui Hebro, călău cumplit al lui,
La mari şi grele chinuri aş fi pe loc expusă...

Când Gallus îi declară c'ar vrea „să fie nedespărţit" de ea, apare Oraţiu scriind inspirat pe tablete oda: **La Fântâna Blanduziei** şi declamând primele ei versuri :

ORAŢIU

Fântână Blanduzie! vei deveni tu încă
Celebră 'ntre izvoare când voiu cânta stejarul
Ce 'nfige rădăcina-i adânc în alba stâncă,
Din care eşi vioae şi dulce ca nectarul.
Fântâna mea iubită. (se opreşte auzind glasul Gettei care cântă un cântec din ţara ei:

GETTA

In a Daciei munţi mari
Cresc stejari lângă stejari
Şi viteji cu braţe tari....

Oraţiu, cu inima rămasă încă tânără, e mişcat de frumuseţea ei; privind spre ea el exclamă :

Tablou încântător!
Poetică ivire!... Romană-i sau străină?..

Apoi se apropie de Getta, o compătimeşte că-i sclavă şi o mângâe cu cuvinte blânde, spunându-i că ea merită libertatea.

GETTA, (exaltându-se)

Ah! aste mari cuvinte în veci nu le-oi uita
Cu ele soarta-mi aspră de-acum voi înfrunta....

ORAŢIU

Tu mă cunoşti ?... De unde ?

GETTA

De-aici, din depărtări
Şi din al lumii splendid concert de admirări
Dar cine te cunoaşte, cu-a ta mărinimie,
Se pleacă în uimire şi se robeşte ţie.
Oraţiu, sunt o sclavă, nu am nimic al meu;
Primeşte-astă cunună, o 'nchin numelui tău.

(scoate cununa de pe frunte, îngenunchiază şi o prezintă lui Oraţiu) căruia îi sărută mâna şi fuge turburată.

Rămas singur :

ORAŢIU, (pătruns)

Ce stranie fiinţă ?... aş crede c'am visat
De n'aş vedea în mână cununa ce mi-a dat....
Să fie ?.. l'a mea vârstă !.. Se poate ?.. Sunt uimit
Ce simt acum în mine de mult nu am simţit,
De mult!... de când voioasă şi falnica-mi junie
Umplea tot universul de-amor şi poezie !..

Neera, celebră cântăreaţă şi frumuseţe din Roma, retrasă în vila sa de lângă Tibur, îl scoate din turburarea lui încântătoare. Ea vine să-l viziteze cu gândul de a-l seduce. Profitând de împrejurarea că era singur, Neera îl invită la vila ei.

Invitaţia ei e întreruptă de sosirea lui Mecena şi Postumiu. Mecena, ce ţinea la Oraţiu şi voia să-l vază mai des, e nedumerit de retragerea lui din Roma şi, presupunând că-l ţine acolo dragostea sa pentru... Neera, îi reproşează şi propune poe-

tului să se întoarcă la Roma şi să caute, prin citirea nouei sale lucrări **Arta Poetică** să atingă clemenţa Impăratului August pentru a graţia pe Ovidiu, exilat. Oraţiu e dispus s'o facă, dar, căutând manuscrisul, nu-l găseşte, vede că l-a pierdut....

Actul II. — In palatul lui Scaur. Sclavii casei joacă Murra. Gallus vine în goană să descopere Gettei secretul prin care va putea fi liberată: să iasă cea dintâi între sclave înaintea Neerei: — era o favoare acordată de libertul Scaur Neerei în schimbul iubirei ei.

GETTA, (uimită)

Eu liberă ?... prin tine ? şi tu? tu?

GALLUS

Nimic pe astă lume !.. Eu nu sper

GETTA (cu adâncă înduioşare)

Tu mă iubeşti !

GALLUS (confuz)

Ah ! Getta.....

GETTA

Cum mă iubeşti tu, Gallus, aşa eu te iubesc,
Uitându-mă pe mine la tine mă gândesc ;
Renunţ pe astă lume de-a fi ce-am fost odată.
Sunt sclavă, rămân sclavă, dar sclavă adorată !...

Scaur e în aşteptarea comesenilor săi: Mecena, Oraţiu, Neera, ale cărei graţii farmecă din ce în ce mai mult pe avutul libert; el e încântat de sărbătoarea lui. Cu avuţia şi pompa el crede a mişca pe Neera mai mult decât Oraţiu cu versurile lui. Zoil, un bârfitor, auzind pe Scaur vorbind cu invidie: de Oraţiu, îl încredinţează că Oraţiu n'are nici un talent şi că autorul adevărat al poeziilor lui e un mut anume Hirsu.

ZOIL

...El cântă 'n liră.

Scaur, fericit la auzul acestei neaşteptate descoperiri, îşi propune să desfidă pe poet la masă. Oraţiu şi Neera, sub picioarele căreia sclavii lui Scaur aruncă flori, apar. Se aduce vin şi flori. Neera cântă un imn lui Bachus. Scaur invită atunci pe Oraţiu să improvizeze ceva, promiţând că-i va da ori ce va pretinde, dacă va face-o. Neera o cere şi ea poetului. Dar Oraţiu refuză zicând că nu poate, nefiind inspirat în acel moment.

ORAŢIU

A mea liră e mută...

Scaur insistă cu ironie şi enfază şi pomeneşte în faţa lui Oraţiu numele mutului Hirsu. Poetul surâde şi tace. Dar iată că se arată Getta pe prag, îmbrăcată în alb, c'o amforă de aur în mână, venind să toarne în paharul lui Oraţiu. Inspirat de ea şi profitând de o repetată desfidare şi de o nouă făgăduinţă că i se va da tot ce va cere, dacă va face un singur vers măcar, poetul se ridică:

ORAŢIU (tresărind în parte)

Getta !... (tare) Voi toţi, şi mic şi mare
Sunteţi aicea martori de oarba-i înfruntare.
A ! tu pretinzi în faţă-mi că a cânta nu pot ?...
Când te-a cioplit natura nu te-a sfârşit de tot
Aduceţi-mi verbină şi mirtul Ioniei,
Să mă 'ncunun pe frunte în glasul armoniei,
Şi voi, amici, pe perne voioşi vă rezemaţi,
Vă 'ncoronaţi cu roze şi beţi şi m'ascultaţi.

(Neera merge de se aşează pe jilţul de lângă masă în fund. Postum se pune pe jilţul din dreapta mesei, Scaur pe cel din stânga. Zoil şi Glutto iau loc din dosul lui Scaur la măsuţa apropiată. Toţi se încunună cu roze. Oraţiu îşi pune o cunună de mirt şi rămâne în picioare. Getta, după ce a umplut cupa lui Oraţiu, se retrage deoparte cu amfora în mână spre uşă, în faţă cu Oraţiu. Două sclave nubiane umplu celelalte cupe).

Apoi Oraţiu inspirat declamă privind la Getta :

I.

Hebe... tu a lui Joe iubită fică ! Zînă
Ce torni nectarul vesel în cupele cereşti,
Tu care cu-o zimbire în inimi verşi lumină
Şi dalba ta junie în doruri sufleteşti;
Priveşte 'n a mea cupă să se 'ndulcească vinul,
In ochii mei priveşte de-mi îndulceşte chinul !...

II.

Mâhnirea, tristă umbră, sub paşii tăi dispare,
Tu porţi o cingătoare de splendid curcubeu.
Tovarăşă de cale ai vesela sperare.
Tovarăş de iubire ai tot sufletul meu.
Şi eu, în aiurire, devin când te privesc,
Culegător de stele pe spaţiul ceresc !

III.

Amici, a noastre zile sunt paseri trecătoare.
N'avem în scurtul vieţii nici timpul de sperat.
Ferice care cântă cu inima la soare
Şi dă chiar nemurirea pe-un dulce sărutat !
Hebe ! săgeata scumpă de care vreau să mor
E 'n ochii tăi, în tolba divinului amor !...

La auzul odei toţi cei de faţă rămân pătrunşi de frumuseţea versurilor. Scaur, confuz, ruşinat, dă afară pe Zoil, care minţise atât de nesfruntat; apoi întorcându-se către Oraţiu îl întreabă ce doreşte ?

— Voesc pe Getta, răspunse poetul.

Actul III. In cabinetul de lucru al lui Oraţiu. Getta, liberată şi fericită în casa poetului, stă lângă Gallus, privind amândoui pe fereastră în grădină, unde Oraţiu şi cu amicii săi stau la masă. El se apropie de bibliotecile din cabinet şi admiră cărţile lui Oraţiu din ele.

Tânăra fată descopere iubitului ei că a văzut manuscrisul lui Oraţiu în iarbă lângă Fântâna Blanduziei. Gallus, care credea pierdut manuscrisul, e încântat ca de găsirea unei comori.

Getta se duce cu Gallus să caute manuscrisul. Afară o întâlneşte Scaur, ce vrea să se răsbune împotriva ei. Getta se apără punând mâna pe un stilet. Oraţiu se apropie. Scitul Scaur şi Postumiu vor să o răscumpere dela poet şi-i ofer sume de bani. In faţa târgului neruşinat ce se face pe seama ei, Getta, acoperindu-şi obrazul cu mâinile, isbucneşte în plâns şi leşină în braţele lui Oraţiu.

Atunci ne mai putându-şi conţine patima, poetul îi declară că o adoră.

GETTA

Ochii mei spre tine nu's demnă să-i ridic,
Sunt o nenorocită, căci nu găsesc nimic
In trista omenire mai trist, respingător
Ca omul fără cuget, nerecunoscător...
(cade în genunchi)
Stăpâne, fie-ţi milă... mi-e sufletul robit...

ORAŢIU (cu dureroasă uimire)

Iubeşti pe altul ?.... spune, un altul e iubit ?...
Sfârşit cumplit !.. Oraţiu, ca om te-ai stins cu 'ncetul
Şi n'a rămas din tine decât numai poetul !..

Getta dispare. Neera revine şi cătând să-l amărască îi arată spre Fântâna Blanduziei pe Gallus şi pe Getta sărutându-se împreună. Oraţiu se repede să-i omoare cu un gladiu, dar... cu acelaş gest îi iartă şi-i liberează, conform datinei romane:

ORAŢIU

Fiţi liberi după uzul poporului roman
(asvârle spada)
De-acum a voastră-i lumea...

El se mulţumeşte cu găsirea manuscrisului său.

Aceasta-i intriga piesei. Ea e restrânsă, fiindcă un fior de dragoste târzie, fie el chiar al lui Oraţiu, e puţin lucru. Dacă Fântâna Blanduziei ţine totuşi atenţia publicului încordată, e că ea, de altfel ca şi celelalte drame în versuri ale lui Alecsandri, în afară de valoarea ei dramatică, are şi o valoare poetică. Mai întâi, cadrul, în care se petrece acţiunea, e el însuşi de o poezie sugestivă: Valea Sabină în apropierea oraşului Tibur, palatul somptuos al lui Scaur cu viaţa romană de atunci, cabinetul de lucru al lui Oraţiu. Dar ceeace menţine interesul acţiunii e mai presus de toate contrastul dintre pasiunea ce inspiră Getta lui Oraţiu şi vârsta lui înaintată, lupta dintre simţirea şi judecata lui, dintre visul de aur şi realitatea tristă, — adică acea tragedie intimă din sufletul lui.

In versurile ce zugrăvesc starea sufletească a poetului, de un avânt şi de o armonie mişcătoare, pătrunde nu numai talentul lui Alecsandri, dar oarecum şi legătura tainică dintre sufletul ambilor poeţi. Intre Oraţiu şi Alecsandri, amândoui iubitori de liniştea câmpească, de frumos, de poezie, de soare, amândoui ajunşi la vârsta în care se petrece acea luptă sufletească dintre inimă şi minte, amândoui invidiaţi mai mult sau mai puţin de zoilii vremurilor lor, — este o mare asemănare. In *Fântâna Blanduziei,* Oraţiu e în parte Alecsandri; simţirea şi gândul unuia pare simţirea şi gândul celuilalt. De aici şi caracterul lui Oraţiu, atât de bine susţinut în cele trei acte ale piesei; de aici şi atmosfera naturală în care se desfăşoară acţiunea. Toate acestea fac ca drama aceasta să fie cea mai iubită de public din teatrul lui Alecsandri.

In fine, *Ovidiu,* ultima sa dramă în versuri dedicată Reginei Elisabeta şi înfăţişându-ne viaţa amorosului şi elegantului poet al *Metamorfozelor* şi *Tristelor.*

Actul I. In grădina Imperială a lui August dela Roma. In fund Palatul lui August cu statuea lui Cezar în faţă. E noapte şi lumina nu se arată decât din când în când printre nori.

Seducătorul Ovidiu, autorul *Artei de a iubi,* a născut curiozitatea şi dragostea femeilor romane. El e iubit, între altele, de frumoasa Corina, cântată de dânsul; dragostea aceasta stârneşte invidia bogătaşului cartaginez Ibis ce crede că din cauza lui Ovidiu nu-l iubeşte Corina a cărei frumuseţe îl subjugase Ibis îşi propune să-l omoare chiar în grădina Palatului, unde poetul avea întâlniri cu Iulia, nepoata lui August.

Pentru a-şi ajunge scopul, angajează pe gladiatorul criminal

Rutuba. Noaptea, cu câteva momente înaintea sosirei lui Ovidiu la întâlnirea cu Iulia, apare Corina, geloasă de Iulia, şi se ascunde în grădină ca să se convingă; în acelaş timp Ibis şi Rutuba vin şi se ascund şi ei în urmărirea scopului lor. Văzând pe Ovidiu sosind:

IBIS (lui Rutuba)

Când are să-i vie odoru-i aşteptat,
Când amândoui vor face — un grup îmbrăţişat,
C'o singură lovire, ca fulgerul de iute,
Ii vei schimba, Rutuba, în două leşuri mute!...

OVIDIU şi apoi Iulia,

O! noapte 'ndurătoare
Intinde a ta umbră dorită, protectoare
Pe cel mai viu, mai dulce, mai drăgălaş odor,
Pe-al Iuliei şi Ovidiu misterios amor,
Şi tu, o Venus, zee-născută 'n marea lină,
Tu cărei al meu suflet în veci cu drag se 'nchină
Pe Iulia-mi iubită îndeamn' o cu-al tău glas
Aice lângă mine să 'ndrepte al ei pas!
(priveşte la fereastra luminată)
Ah! iată sus fereastra cu tainică lumină
La care se arată precum o stea divină,
Văd umbra-i în mişcare.... Ea pleacă, a plecat
Lumina de fereastră acum s'a depărtat.
Ah! inima uimită saltă 'n bătae deasă
Şi pare că din sânu-mi vroeşte-acum să iasă,
(ascultă) Dar, vine, (exaltat) Fericire, puteri Dumnezeeşti!..
(Iulia deschide uşa)
(Ovidiu aleargă spre ea)
Ah! Iulie-adorată!

IULIA (scoboară scările)

Ovidie! Tu eşti?
Nu-i nimeni în grădină! Nu-i nimeni să mă vadă?...
(Se apropie amândoui de bancă, lângă stâncă)

IULIA

La glasul tău, amice, simt grija că s'a dus.
Tu mă iubeşti?

OVIDIU

Amorul mă 'nalţă atât de sus
Cât uit în fericirea-mi, eu, om pierdut în gloată,
Că eşti în culmea Romei, a lui August nepoată
Şi mintea-mi nebunită mă face să 'ndrăsnesc
Ca să apropii doru-mi de-un crin împărătesc.

IULIA

Ai inimă cu aripi ce'n sus la cer aspiră.
Semeaţa nebunie îmi place şi-mi inspiră
O dulce 'nduioşare ce gândul mi-a furat
Şi-l duce tot la tine, amice, ne 'ncetat.
Un geniu are drepturi ce nimeni nu le are,
Căci geniul posedă şi tronuri şi altare..
(Ovidiu cade în genunchi, Iulia îl ridică):
Iată mâna-mi... amorul când ne-adună,
Eu uit că sunt prinţesă şi mi-amintesc că-s jună...
Eu te iubesc, amice chiar din copilărie,
Amorul meu cu mine crescut-a în frăţie,
Căci te-am văzut adesea la bunul meu venind
Cu toţi poeţii Romei în Roma strălucind.
Cu-amicii tăi Mecena, Virgiliu şi Oraţiu,
A căror geniu falnic străbate-a lumii spaţiu.
Stimaţi, iubiţi de Cezar, v'am auzit ades
Citind a voastre imnuri, şi 'n taină te-am ales
Pe tine ca poetul închipuirei mele.
Ador a tale versuri şi am undit în ele
O gingaşă comoară de vişuri cu fiori
Ce ziua mă încântă şi noaptea până 'n zori...

În momentul acesta, din ascunzătoarea ei:

CORINA (cu durere în parte)

Ah! inima-mi se rupe

IBIS

(lui Rutuba venind de după stâncă)
Ucide-i... Moarte lor!
(Ibis, Hilarius şi Rutuba, înaintează repede cu feţele ascunse sub mantale)

OVIDIU

Ce vreţi voi, mizerabili?
(vrând să apere pe Iulia)
In lături hoţi!..
(Ibis şi Hillarius îl apucă de braţ şi-l ţin în loc, Rutuba ridică pumnalul asupra Iuliei)

IULIA

(ridicându-şi vălul şi arătându-se)
In lături, priviţi în faţa mea,
Sunt Iulia, nepoata lui Cezar!
IBIS (lăsând pe Ovidiu)
Cum?

CORINA

Ea?

RUTUBA (scăpând pumnalul)
Ea?
(toţi rămân încremeniţi, în vreme ce Ovidiu şi Iulia se apropie unul de altul şi intră în palat)

Actul II. In forul lui Cezar. De o parte şi de alta portice cu coloane de marmură; în fund Templul zeei Venus Genetricea; pe sub portice patricieni, matroane, popor, plimbându-se pe dinaintea mărfurilor expuse.

Ibis, cu ura lui împotriva lui Ovidiu, urzeşte un complot: Iulia va trece spre Templul Zeei Venus, plebea, plătită de Ibis în numele lui Ovidiu, va insulta pe Iulia; August aflând insulta,

-va osândi pe Ovidiu, autorul moral al insultei. Când cortegiul imperial se arată cu Iulia în lectică de aur, dusă de opt sirieni și escortată de lectori înarmați, ajunge la ușa templului, încep fluerăturile plebei, strigăte și insulte la adresa ei. Atunci, însoțit de amicii săi, apare Ovidiu; el, știind venalitatea plebei, aruncă bani noui de aur cu efigia lui August; plebea veselă și lacomă uită să mai strige contra Iuliei. Ovidiu, o reconduce la Palat și ea îi rămâne recunoscătoare.

Actul III. In sala tronului din palatul lui August. Impăratul, întors din insula Caprea unde fusese bolnav:

AUGUST

(se dirige spre fereastră pe gânduri)
Căzut-a rouă noaptea ?.. (privind în grădină)
Dar vesela natură
Pe tot firul de iarbă a pus o picătură.
Semn bun !... Ajute-mi zeii ș'acest prielnic semn
Prin fapte bune astăzi de mine să fiu demn...
Opt lustri de domnire aproape sunt la număr,
De când acest imperiu îl port pe al meu umăr,
Și cât mai multă lume s'adună 'n mâna mea,
Povara 'mpărătească devine tot mai grea...
Am tot: putere, faimă, a lumii avuții,
Și însă n'am nimică, căci nu mai am copii !...
A morții și-a rușinei familia mea toată
A fost și e victimă !.... O singură nepoată
Imi mai rămâne 'n casă, și pentru ea mă tem,
Căci maică-sa atras-a eternul meu blestem
Prin desfrânări hidoase.... și sângele corupt
Ades din sânul mamei cu laptele e supt...
Dar nu... Iulia-i albă în suflet și pe frunte
Intocmai ca zăpada lucind pe vârf de munte.
In inima-i virgină, mult limpede izvor,
Nu-i încă nici o umbră lăsată de vre-un nor...
(privește pe fereastră)

Iat'o!... Colo 'n grădină se plimbă şi citeşte.
Ea m'a zărit se 'nchină la mine şi-mi zimbeşte...

IULIA (mustrându-l)

Frumos!...
Te duci din Roma singur fugar, misterios...

AUGUST, vede în mâna ei manuscrisul lui Ovidiu **Arta de a iubi.**

Iţi place poezia?... Şi spune-mi cum găseşti
Acest nămol de versuri... uşoare?

IULIA (cu entuziasm)

O! cereşti!..

AUGUST (în parte)

Ovidiu corupe Roma 'ntreagă...
(Iuliei) Spune-mi te-ai întâlnit
Cu el în a mea lipsă?

IULIA (confuză)

Nu!

AUGUST (în parte)

Enigmă e femeea....

In mijlocul acestei scene i se prezintă lui August un papirus, în care Ibis îi anunţă că are să-i descopere o taină mare. Introdus la August, Ibis îi descrie insulta adusă Iuliei de plebea romană, plătită de Ovidiu, cu gând de a o salva el în urmă şi a-i deştepta simţiri de recunoştinţă; el îi divulgă încă şi întâlnirea lui Ovidiu cu Iulia în grădina Imperială... August se înfurie de ceeace aude şi, cum Ovidiu intrase cu Mecena în palat, August îi aruncă acuzarea că a insultat pe Iulia. Ovidiu se disculpă în mod demn spunându-i adevărul. Iulia ce ascultase totul la uşa din fund vine şi mărturiseşte cu curaj:

IULIA

Amor pentru Ovidiu în sufletu-mi simţesc
Fă tot ce'i vrea cu mine, o! Cesar, îl iubesc.

Actul IV. La vila lui, Ovidiu dă o petrecere romană, voind să-şi înşele disperarea sub aparenţa unei veselii factice. In mijlocul petrecerii vine Iulia să-i anunţe urgia lui August împotriva lui. Ea se cutremură la vederea orgiei din vila lui Ovidiu. El însă îi explică veselia aceasta falsă ca o urmare că n'o poate iubi. Iulia îi declară că va merge cu el în exil. Abătut, rămas singur, Ovidiu în faţa convivilor săi, le rezumă viaţa lui amoroasă :

OVIDIU

...Din tinereţe mă bucur de-a fi în lume
Scriind pe sânuri albe a lui Ovidiu nume.
Amici! a noastre zile se sting ades în zori
E drept să le asternem un lung covor de flori.
Şi să gustăm extazul având pe cer un soare
Şi pe pământ femeea de-amor inspiratoare.

CLEVETIUS

Femeea?... rătăcire...

OVIDIU

Imi place-a rătăci!
In lumea cea menită pe om a-l ferici.
Şi unde la tot pasul cu farmec scânteează
Zâmbirea de femee ce viaţa luminează...
Şi cum vreţi să-i rezist
Când darnica natură i-a dat ca la o soră
O form' atrăgătoare şi albă de amforă.
Un glas care pătrunde şi varsă, dulce dar!

Urechei armonie şi inimei nectar,
Un sân cu două cupe rotunde, adorate,
Din care sorb şi viaţa şi dulcea voluptate...
Eu le iubesc pe toate, ş'aş vrea pe toate ele
Să le confund într'una, să fie toate-a mele!
Aş vrea, câte s'or naşte, cu drag să le admir,
Căci eu iubesc în ele acea divinitate
Ce viaţa ne-o urzeşte cu zile încântate
Şi leagă faptul vieţii, cu-apusul ei măhnit
Prin lanţ în înflorire de-amor fără sfârşit.
Dar! tot ce altor oameni le pare un defect
In ochii mei luceşte plăcut, vioi, perfect:
De-i mică, nu e mică ci astfel nimerită
Cât poate să încapă în inima răpită.
E 'naltă? Văd pe Juno cu mersul maestos
Chemându-mi adorarea prin chipul ei frumos.
E gingaşă? In minte-mi ea-i gingaş comparată
Cu trestia mlădie de zefiri legănată.
E bună? vălul nopţii, pe fruntea-i s'a întins,
Ascunde 'nflăcărarea amorului nestins.
E blondă? Coroana-i lungă în vânt fâlfâetoare
Măestru se 'mpleteşte cu razele din soare.
E simplă? Un ce tainic mă face să doresc
Natura-i adormită în braţe-mi s'o trezesc.
E vie? mă 'nviază; isteaţă? îmi promite
Un drag şi scump tezaur de zile 'nveselite.
Şi astfel eu, Ovidiu, nepreţuind nimic
Mai sus decât femeea, mă 'nchin la ea şi zic:
Mai dulce-i răsuflarea din buzele copilei
Decât amorul nopţii sorbit de faptul zilei!
Ferice dar de omul setos de sărutări
Ce soarbe frăgezimea virginei răsuflări!
Ferice de acela ce'n farmecul ei crede,
Şi Raiu, Dumnezeire, în ea numai le vede...

In momentul acesta se arată aici August care surprinde pe Iulia:

AUGUST (pe estradă)

Aice-i iat-o!... fiica Cezarilor căzută
In lupanar la rându-i şi 'n veci de-acum pierdută!
O! lume 'nchide-ţi ochii, o cer te-ascunde 'n nor
Să nu vezi tu ca mine...
Cum Roma devenit-a lagun de putrezime
Ce infectă altarul ş'a tronului 'nălţime:
Ruşine! degradare! mizerie! gunoiu!
Vai! àquila Romană e roasă de noroi,
De viermi. Ea către ceruri, murind, ochii ţinteşte
Spunându-le că Roma cu dânsa putrezeşte.
Grozavă decădere!...
(către Ovidiu) Tu coruptător infame, (Iuliei) şi tu nenorocită
Exilul vecinic fie al vostru crunt martir!...

In fine, actul V. La Tomi, loc trist de desnădejde şi de moarte. Suntem după opt ani de exil, pe o iarnă năpraznică, unde poetul suferind e în ultimele lui momente. Nostalgia ţării lui, singurătatea şi asprimea climei l-au îmbătrânit fără vreme, l-au istovit. Amintindu-şi cu înduioşare de Italia, poetul plânge:

Atât e de frumoasă şi înveselitoare
Cu proaspătul său aer de viaţă dătător,
Cu-a sale vii izvoare pe câmpul roditor,
Cu florile-i deschise cu frunzele-i de aur,
Cu al naturei blânde în veci mănos tezaur!

In vreme ce:

(înfiorându-se)
Aicea-i întunerec, tristeţe necurmată!
In loc de flori, zăpadă.... şi marea-i îngheţată!
(arată fereastra)
Priveşte prin furtună ce viscole sub cer,

Se pare că văzduhul chiar tremură de ger!..
In nori se sue corbii să vadă alba iarnă
Cum vine pe câmpie troene să aştearnă,
Şi luptă greu cu vântul cumplit vâjâitor
Ce ca pe frunzi uscate îi spulberă din zbor,
Dar ce văd... Două vase cu pânzele latine
In port, colo... De unde-s?

Vasele vin din Italia. Iulia şi mai pe urmă amicii lui Ovidiu sosesc aducându-i graţierea. Dar totul e prea târziu. Ovidiu moare prevestind căderea Romei şi naşterea unei noui Rome pe pământul în care murea:

Văd Roma cum expiră!... Vai! Roma nu mai este!
Puterea ei? legendă! Istoria-i? poveste!
Vlăstarul fiu al Romei, stejar a devenit.
Şi Istrul moşteneşte al Tibrului renume...
Se 'nalţ' o nouă Romă, renaşte-o nouă lume!..
(mică pauză)
Aici în răsărit,

Ca şi în *Fântâna Blanduziei*, în *Ovidiu*, versurile sunt frumoase şi unele prea frumoase; prin strălucirea lor şi prin armonia şi coloarea lor, acţiunea şi faptele rămân uneori în umbră; frazele, lungi şi delicate, în loc de a fi simple şi scurte, cum le precipită viaţa dramei, le acopere; tot aşa fiinţele sunt mai mult ideale decât reale: Un criminal ca Rutuba şi alţii ca el par fiinţe extraordinare; vorbele lor sunt vorbele poetului nostru. De aceea aceste drame sunt mai frumoase cetite, fiindcă în cetire se imprimă ochiului toate amănuntele poeziei pierdute pe scenă. Cu alte cuvinte, poetul liric din Alecsandri ţine şi aici întâietatea ca peste tot. La Ovidiu se mai adaugă încă şi faptul că

sfârşitul dramei fiind cu desăvârşire trist şi venind după cele patru acte de tinereţe, de speranţe şi de viaţă, scade drama, prin încheerea ei mai puţin fericită.

Aşa cum se înfăţişează însă dramele *Despot*, *Fântâna Blanduziei* şi *Ovidiu*, sunt până astăzi în fruntea literaturii dramatice române.

Prin calităţile lor multiple, adică prin pasiunile romantice ce ele descriu cu atâta putere — ca ambiţia lui Despot, ca dragostea lui Oraţiu de Geta, a lui Ovidiu de Iulia; — prin prestigiul ce poezia ţine în admiraţia femeilor — a Gettei şi Iuliei, — prestigiu ce seduce atât de mult pe Getta şi pe Iulia şi mai ales pe Iulia, care lasă deoparte onoruri şi tron pentru poetul Ovidiu; prin înălţarea ce dă Alecsandri poeţilor în opinia lumii, ridicând pe Oraţiu şi Ovidiu cu mult deasupra celorlalţi oameni ca pe nişte genii ce străbat timpul; prin împletirea intrigilor: gelozia unei Carmine, faţă de Ana fata lui Moţoc, a unei Neera faţă de Getta, a unei Corina faţă de Iulia, a unui Comşa faţă de Despot, a unui Scaur faţă de Oraţiu, a unui Ibis faţă de Ovidiu; prin exemplele unor suflete mari ca Tomşa ce scapă tronul Moldovei de domnia tristă a lui Despot, ca Oraţiu care se pleacă de bună voe dinaintea legilor naturii, ca August un caracter antic, Ovidiu, un sacrificat; prin înfăţişarea colorată a epocelor ce piesele lui descriu: a timpului acela de competiţiuni la tronul Moldovei din veacul XVI şi a slăbiciunii femeilor şi boerilor de atunci, a epocei strălucite a lui August şi a vieţii oamenilor din timpul lui; prin înfăţişarea atât de perfect a unor suflete ca Despot — grec — trudit de ambiţie; ca Oraţiu şi Ovidiu, poeţi turmentaţi de inimile lor.

de frumos, de femee, pentru cari amândoui au închinat talentele lor, slăvindu-le, şi prin atâtea alte calităţi de detaliu, dramele lui Alecsandri sunt şi rămân dramele noastre clasice.

Incepând cu teatrul, Alecsandri sfârşeşte cariera sa literară tot cu teatrul. Sufletul lui poetic găseşte în scenă acea viaţă plăsmuită de închipuire ce se răsbună contra realităţii prozaice şi-l ridică în lumea senină a idealului.

PROZA

Odată cu poezia sa şi cu teatrul, Alecsandri a scris şi proză. Din cele câteva citate de proză din cursul acestui studiu, am putut observa în treacăt felul său de a scrie proză. In operele sale complete, volumul de proză cuprinzând mai multe bucăţi ca *Istoria unui Galben, Buchetiera dela Florenţa, Note de călătorie*, etc., e scris într'un stil curgător, viu, spiritual şi poetic el însuşi. Dar proza lui n'are caracterul a ceva îngrijit şi măsurat, cum e poezia sa, unde, chiar în naturalul şi simplitatea ei, se vede voinţa lui de a făuri ceva rămâitor. Cu toate acestea, proza lui Alecsandri, ca plecată din acelaş talent, are o frumuseţe imaginativă şi un accent de viaţă vie, mai ales în bucăţile *Dridri* şi *Mărgărita*, unde amintirile personale şi închipuirile poetului se completează unele pe altele într'o armonie desăvârşită.

Iată opra lui Alecsandri, strânsă, poate cam silit, în cele patru sinţăminte poetice ale sale.

Născut poet prin o simţire delicată şi prin o dispoziţie sufletească la reverie, opera lui ne perândează faptele istorice în cari s'a amestecat el sau la cari a asistat, impresiile naturii care l-a înconjurat, dragostea celor două trei femei pe cari le-a iubit, credinţele, datinele şi simţirile propo:ului român, în mijlocul căruia a trăit şi pe care l'a admirat.

Alecsandri e veacul lui şi e, în acelaş timp, încarnaţiunea geniului românesc. Opera lui e o contribuţie, pe care o aduce el la masa actelor patriotice ale generaţiei sale; e prinosul dragostii lui de ţară ce l-a făcut să-şi întocmească versul cât a putut el mai bine, să aleagă limba cea mai frumoasă, să deştepte românismul, să-l îndemne la fapte patriotice, să reînvie trecutul nostru pilduitor, să culeagă comorile poeziei populare române, să adopte podoabele ei ca fundament al poeziei lui.

In opera sa literară, izvorând astfel din nevoia ce a simţit el de a luat parte prin ea la întemeerea ţării, nu vom afla ceeace mai târziu vom afla la alţi poeţi mai tineri: acea trudă de a adânci ideile şi de a desăvârşi forma, acel chin de a găsi cuvântul propriu ideei, rima grea sau .înţelesul profund în întocmirea frazelor; toate acestea sunt pentru Alecsandri subtilităţi şi amănunte ce nu le îngăduia timpul lui. La el dimpotrivă, cea dintâi idee ce i se arăta sub condeiu, e aceea ce rămâne, o idee simplă, uşoară de înţeles, populară, entuziastă, idee ce ne ademeneşte, ne mişcă, ne face să vedem lucruri frumoase, ne îndeamnă să iubim viaţa, fără scrutări şi analize.

Tot aşa, forma poeziei lui e spontanee şi caldă, născută odată cu gândirea, fără complicaţii şi nici extravaganţe. Cu toate a-

cestea, prin gândirile nouă din ea, ca şi prin forma aleasă a poeziei sale, el face un pas mare în literatura română, dacă nu chiar o revoluţie. Tranziţia dela poeţii ce scriseseră înaintea lui: un Beldiman, un Văcărescu, un Conachi şi chiar dela unii din timpul său, ca Eliade, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, a căror poezie e încă greoae faţă de limpeziciunea şi cursul versului lui Alecsandri, este enormă.

Observaţia celor dintâi n'are puterea de a pătrunde în cutele vieţii; caracterele şi priveliştile descrise de ei sunt lipsite de viaţă, întocmite în deobşte în trăsături prozaice şi în banale sentinţe patriotice; stilul lor este în mare parte superfluu, încărcat de cuvinte netrebuincioase, ce mărturisesc mai curând o lipsă de idei şi de energie în colorit; în versurile lor silite, greşelile de ritm şi de rimă, profuzia de diminutive, imaginele vagi sau false, barbarismele şi, mai presus de toate, necorectitudinea gramaticală, ce caracterizează scrierile lor şi le fac aproape cu neputinţă de citit, sunt dispărute la Alecsandri. La el gândirile şi descrierile sunt poetice şi vii, ritmul este regulat, varietatea stilului întinsă, dulceaţa limbei îngrijită; imaginile au gingăşie, sentimentele respiră nobleţe, curăţenie, candoare, tinereţe.

Posteritatea îşi va întoarce privirile cu drag spre opera lui, căci ceeace tocmai o face nemuritoare, este tinereţea dintr'însa, e dragostea de viaţă, de femee, de natură, de ţară şi mai cu seamă de ţară; opera lui Alecsandri e inima lui.

TABLA CAPITOLELOR

